

Maritza Heino

**LAPSET PUHEEKSI -MENETELMÄN
TUOTTAMA JA YLLÄPITÄMÄ
PERHEKÄSITYS**

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro Gradu -tutkielma
Lokakuu 2022

TIIVISTELMÄ

Maritza Heino: Lapset puheeksi-menetelmän tuottama ja ylläpitämä perhekäsitys

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Hyvinvointipolitiikka

Lokakuu 2022

Ohjaaja: Tiina Saari ja Eriikka Oinonen

Tässä tutkielmassa tarkastellaan, minkälaista perhekäsitystä Lapset Puheeksi-menetelmä tuottaa ja ylläpitää. Lisäksi tarkastellaan vanhemmuuden ja lapsuuden käsitystä Lapset Puheeksi -menetelmässä. Perhekäsitys on nykypäivänä monimuotoinen. Lapset puheeksi- menetelmä perustuu ymmärrykseen haasteiden vaikutuksista perheeseen, vanhemmuuteen ja perheen lapsiin. Lapset Puheeksi -menetelmä on käytössä lapsiperheiden hyvinvointipalveluissa, joita ohjataan hyvinvointipolitiikan avulla. Sosiaalipolitiikka on osa hyvinvointipolitiikka, jonka tavoitteena on kehittää perhelähtöisiä ehkäiseviä menetelmiä hyvinvointipalveluille.

Tutkielman viitekehys muodostuu perhekäsityksen kehittymisestä. Useisiin perhekäsityksiin liitetään kysymyksiä arkielämän jatkuvuudesta, moraalinormeista, hoivan ja huolenpidon järjestämisestä sekä oikeuksista ja velvollisuuksista sukupuolten ja sukupolvien välissä. Perhetutkimus on keskittynyt etsimään ja kehittämään teorioita, käsitteitä sekä tutkimusmenetelmiä, joiden avulla päästään lähelle perheen jokapäiväistä elämää eli arkea. Perhettä tutkittaessa käsittelyyn tulevat myös vanhemmuuden, äitiyden ja isyyden sekä lapsuuden käsitteet. Käsitteitä tarkastellaan niin historiallisesti kuin kulttuurisesti muuttuvina.

Tutkielman aineistona on Lapset puheeksi -menetelmän materiaalia. Aineisto koostuu eri ikäisille ja eri palveluille suunnatuista lokikirjoista. Lisäksi on manuaali nimeltään ”Kun vanhemmilla on mielenterveyden ongelma” sekä koulutuksissa käytetyt PowerPoint -diat. Analyysi toteutettiin pelkistämällä, ryhmittelemällä ja syvemmällä sisällönanalysilla. Tietoon suhtaudutaan sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksestä, jossa tieto rakentuu sosiaalisen toiminnan ja vuorovaikutuksen kautta alati muuttuvana.

Tuloksena todetaan Lapset puheeksi -menetelmän tuottavan ja ylläpitävän pärjäävän perheen perhekäsitystä. Aineistossa esiintyy lisäksi kolme erilaista perhekäsitystä, jotka ovat itsenäinen perhe, ongelmaperhe ja tukea tarvitseva perhe. Lapset puheeksi -menetelmän avulla tavoitellaan muutosta näiden kolmen perhekäsityksen kohdalla. Pärjäävä perhe kykenee huolehtimaan perheen jäsenten taloudellisesta turvallisuudesta, lasten kasvatuksesta ja koulutuksesta, yhteenkuuluvuuden tunteesta, heikompien perheenjäsenten suojelemisesta, avoimuudesta, joustavuudesta ja vastuullisuudesta sekä vuorovaikutuksesta ympäristön kanssa. Menetelmässä vanhemmuus nähdään intensiivisenä ja auktoritatiivisena sekä tasa-arvoisena. Intensiivinen vanhemmuus vaatii aikaa ja sitoutumista sekä on lapsikeskeistä. Auktoritatiivisessa kasvatustavassa keskeistä on lapsen kannustaminen ja rohkaiseminen. Tasa-arvoisessa vanhemmuudessa jaetaan kotityöt sekä vastuu ja huolenpito lapsesta. Lapset puheeksi -menetelmässä vanhempia kohdellaan täysin tasa-arvoisina suhteessa toisiinsa. Menetelmässä lapsuus nähdään modernin lapsuuden konstruktiona, jossa lapsi on emotionaalisesti tunteva ja arvokas. Lapsella on tarve hoivaan, suojeluun, kasvatukseen ja ohjaukseen.

Avainsanat: Perhe, perhekäsitys, vanhemmuus, äitiys, isyys, lapsuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SUMMARY

Maritza Heino: The concept of family produced and maintained by the Let's Talk about Children -intervention
Master's thesis
University of Tampere
Welfare policy
October 2022
Supervisor: Tiina Saari and Eriikka Oinonen

This thesis examines of what kind of family concept is produced and maintained by Let's Talk about Children -intervention. In addition, the thesis examines the concept of parenting and childhood in Let's Talk about Children -intervention. The concept of the family today is diverse. Let's Talk about Children -intervention is based on an understanding of the effects of challenges on the family, parenting and the Children of the family. Let's Talk about Children -intervention is used in welfare services for families and children, which are guided by the welfare policy. Social policy is a part of welfare policy, where the goal is to develop family-oriented preventive welfare services.

The frame of reference of the thesis consists of the development of the concept of family. Many family concepts are associated with questions about the continuity of everyday life, moral standards, the organization of care and responsibilities, and rights and responsibilities between the sexes and generations. Family research has focused on finding and developing theories, concepts and research methods that help to get close parenthood, and childhood are also discussed. The concepts are viewed as both historically and culturally changing.

This thesis data is the material of Let's Talk about Children -intervention. Data consists of logbooks for different ages and for different services. In addition, there is a manual, -when parents have a mental health problem, and the PowerPoint slides used in trainings from one trainer. The analysis was performed by reducing, grouping and deep content analysis. Knowledge is approached from the framework of social constructionist, where knowledge is built through social activity and interaction as always changing.

As a result, it is stated that the concept of family is formed into a successful family, which is produced and maintained by the material of Let's Talk about Children -intervention. In addition, three different concepts of family appear in the data, which are an independent family, a problem family and a family in need of support. The aim is to make change by using Let's Talk about Children -intervention in these three family concepts. Succeed family is able to take care of the financial security of the family members, the upbringing and education of children, a sense of belonging, the protecting weaker family members, openness, flexibility and responsibility and interaction with their environment. In the Let's Talk about Children -intervention parenting is seen as intense and authoritative and equal. Intensive parenting requires time and commitment and is child-centered. In the authoritative parenting the key is encouraging the child. In equal parenting, housework and responsibility and care for the child are shared. In the Let's Talk about Children -intervention parents are treated completely equal in relation to each other. In Let's Talk about Children -intervention childhood is seen as a construction of modern childhood, where the child is emotionally sensitive and valuable. The child needs care, protection, upbringing and guidance.

Keywords: Family, family concept, parenting, motherhood, fatherhood, childhood

The authenticity of this publication has been verified using Turnit's OriginalityCheck.

Sisällys

1 JOHDANTO	4
2 PERHEKÄSITYKSEN METSÄSTYS	7
2.1 Perhepolitiikka hyvinvointipalveluiden mahdollistaja	7
2.2 Perhelähtöisyys perhepolitiikan tahtotilana	10
2.3 Perhekäsitykset	13
3. PERHEESEEN SIDOKSISSA OLEVAT KÄSITTEET	21
3.1 Vanhemmuus	21
3.1.1 Vanhemmuus oikeudellisesta näkökulmasta	21
3.1.2 Vanhemmuus arjessa	23
3.2 Äitiys	26
3.3 Isyys	29
3.4 Lapsuus	32
4 TUTKIMUSASETELMA	37
4.1 Aineiston kuvailu	37
4.2 Tutkimuskysymykset	41
4.3 Tutkimusote	42
4.4 Sisällönanalyysi	43
4.5 Eettisyys	46
5 TULOKSET	48
5.1 Perhekäsitykset	48
5.1.1 Itsenäinen perhe	48
5.1.2 Ongelmaperhe	50
5.1.3 Tukea tarvitseva perhe	52
5.1.4 Pärjäävä perhe	54
5.2 Vanhemmuus ja lapsuus LP-menetelmässä	57
6 YHTEENVETO	62
7 POHDINTAA	66
Lähteet:	69

1 JOHDANTO

Tässä tutkielmassa tarkastellaan minkälaista perhekäsitystä lasten ja nuorten perus- ja erityispalveluissa käytettävä Lapset puheeksi -menetelmä tuottaa ja ylläpitää. Tämän lisäksi tarkastellaan Lapset puheeksi -menetelmän sisältämiä käsityksiä vanhemmuudesta ja lapsuudesta. Lapset puheeksi -menetelmä on osa Toimiva lapsi ja perhe -työn menetelmiä, joita käytetään lapsiperheiden hyvinvointipalveluissa. Toimiva lapsi ja perhe -työ on kehitetty Suomessa lastenpsykiatri Tytti Solantauksen vetämänä. Lapset puheeksi -menetelmä perustuu ekologiseen lähestymistapaan. Hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin katsotaan olevan yhteydessä psykologiseen, sosiaaliseen ja fyysiseen elämään sekä elämän kulkuun vaikuttaa jokaisen yksilöllinen biologinen lähtökohta. (Mielenterveystalo 2022.)

Lapset puheeksi -menetelmän tavoitteena on ehkäistä ongelmia varhaisessa vaiheessa (Mieli 1. 2022). Lastensuojelulaki 417/2007 määrää antamaan tukea ja erityistä tukea lapselle ja hänen vanhemmilleen hyvinvointipalveluissa. LP-menetelmä sijoittuu ehkäisevään lastensuojeluun, jonka tavoite on ennaltaehkäistä perheessä olevien vaikeuksien kasautuminen ja sukupolvelta toiselle siirtyminen (Mieli 1. 2022). Lapset puheeksi -menetelmässä asiantuntijuus lapsen/nuoren asioissa annetaan lapselle/nuorelle ja hänen vanhemmilleen (Mieli 3. 2022, 21). Lastensuojelulaki 417/2007 velvoittaa kuntia antamaan tukea ja erityistä tukea ehkäisevänä lastensuojeluna muun muassa opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lastensuojelu kuuluu perhepolitiikan alueeseen ja sosiaalipolitiikkaan, joka on osa hyvinvointipolitiikkaa.

Nina Halmeen ja Marja-Leena Perälän (2014, 224–225) mukaan lasten ja nuorten syrjäytyminen ja hyvinvoinnin eriarvoistuminen ovat alati poliittisessa keskustelussa huolena. On vaikeaa mitata perheiden ja lasten palveluiden tuloksellisuutta ja kustannusvaikuttavuutta. Tiedossa on korjaavien toimien kalleus ja ehkäisevien palveluiden taloudellinen kannattavuus. Poliittikka- ja toimintaohjelmissa on vahvasti painotettu lasten ja nuorten ongelmien ehkäisyä, varhaista tunnistamista ja oikea-aikaisen tuen saamista. Terveyserojen kehityksen kerrotaan alkavan jo odotusaikana ja jatkuvan lapsuudessa ja nuoruudessa. (emt.) LP-menetelmässä tarkastellaan lapsen/nuoren arkea hänen arkiympäristöissään. Tavoitteena on luoda yhteinen ymmärrys lapsen/nuoren arjesta hänelle tärkeiden aikuisten kesken. (Mieli 1. 2022.) Eriikka Oinosen (2004,

210) mukaan on tärkeää tutkia laadullisesti, minkälaista perhekäsitystä yhteiskuntamme palveluissa käytössä olevasta menetelmästä tuotetaan, sillä usein tieto perheistä on tilastollisesti tuotettua ja kertoo perhemalleista.

Perhekäsitys on nykypäivänä monimuotoinen, jonka vuoksi on tärkeää tutkia yleisesti peruspalveluissa ja erityispalveluissa käytettävää menetelmää. Arja Rantalan (2002, 13) mukaan yksiselitteistä perheen määritelmää ei ole, koska perheiden monimuotoisuus on lisääntynyt. Useisiin perhekäsityksiin liitetään kysymyksiä arkielämän jatkuvuudesta, moraalinormeista, hoivan ja huolenpidon järjestämisestä sekä oikeuksista ja velvollisuuksista sukupuolten ja sukupolvien välissä. (emt.) Perhetutkimus on keskittynyt etsimään ja kehittämään teorioita, käsitteitä sekä tutkimusmenetelmiä, joiden avulla päästään lähelle perheen jokapäiväistä elämää eli arkea (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 13). Hannele Forsberg ja Virpi Timonen (2018, 765) painottavat perhekäsitysten tutkimuksen tärkeyttä, koska nuoriin aikuisiin vaikuttavat vallalla olevat kulttuuriset ideat ja perhearvot.

Viitekehys tutkielmassa muodostuu perhetutkimuksen kehitystä seuraten. Perherakenne ei ole määrittävä tekijä, vaan perhe nähdään enemmän toiminnan kautta omassa arjessaan. Perhettä tarkastellaan sosiaaliskulttuurisena instituutiona. Perhe on aikaan ja paikkaan sidoksissa oleva suhteiden järjestelmä. Suhteet muodostuvat perheen arjessa niin vanhemmuuden, äitiyden, isyyden ja lapsuuden konteksteissa. Perheeseen liitetään muun muassa käsitteet vanhemmuus, äitiys ja isyys. Jokainen käsite pitää sisällään erityisyyksiä. Vanhemmuutta tarkastellaan tässä tutkielmassa muun muassa oikeudellisesta näkökulmasta. Äitiyttä käsitellään kulttuurisena ja ajassa muuttuneena ilmiönä. Isyydestä tuodaan esiin erityisyyttä sekä isyyden vuosikymmenien aikana tapahtunut muutos. Tasa-arvo ihanteen rikkoutuminen 1960-luvulla rikkoi naiseuden ja äitiyden, synnyttämisen ja vanhemmuuden tiukassa olleen sidoksen (Vuori 2004, 29). Perheen merkitystä lapsuudessa ja lapsuutta tarkastellaan myös tässä yhteydessä, sillä vanhemmuutta ei voi tarkastella lapsesta irrallisena ilmiönä.

Irina Yesilova (2009, 14) kertoo kriittisen keskustelun perhetutkimuksessa haastavan analyysit perheestä syvemmälle tasolle kuin perherakenteen määrittelyyn. Meg Karrakerin ja Janet Crochowskin (2012, 4) mukaan perhe muodostuu yksilöiden välille verisiteen, avioliiton, adoption tai kotitalouden mukaan. LP-menetelmässä perherakennetta ei arvioida, vaan perheenjäsenet saavat itse kertoa perheensä nimitystoiveistaan (Mieli 4. 2022, 3). Kimmo Jokinen (2017, 126) toteaa perherakenteen määrittelyn olevan vaikeaa, ja kiinnostus pitää kohdistaa perheen

tekemiseen. Lapset Puheeksi-menetelmän avulla pyritään tarkastelemaan perheen arkea eri tulokulmista. Lapset Puheeksi -menetelmä pyrkii tukemaan vanhemmuuden ja lapsuuden kehitystä. Saira Kivijärvi kollegoineen (2009, 68) kertoo vanhemmuutta roolina pidettävän avartavana, antoisana sekä paikkana kasvulle. Lapset Puheeksi-menetelmässä painotetaan yhteen toimivaa vanhemmuutta.

Kyseessä on kvalitatiivinen tutkielma, jossa aineistona käytetään Lapset Puheeksi -menetelmän materiaalia. Tietoon suhtaudutaan sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksestä. Materiaali on kirjoitettua tekstiä, jota analysoidaan sisällönanalyysin avulla. Aluksi aineisto pelkistettiin ja ryhmiteltiin, jotta päästiin syvällisempään sisällönanalyysiin. Tulokset osiossa esitellään analyysin pohjalta löydetyt perhekäsitykset, jota materiaali tuottaa ja ylläpitää. Käsitteet vanhemmuudesta ja lapsuudesta esitellään perhekäsitysten rinnalla. Lopuksi tehdään yhteenvetoa ja pohditaan tuloksien pohjalta, että onko perhekäsitys yhteneväinen nykypäivän sosiaalityön kontekstissa lapsiperheiden palveluissa.

2 PERHEKÄSITYKSEN METSÄSTYS

Tässä alaluvussa kerrotaan Lapset Puheeksi -menetelmän, josta jatkossa käytetään lyhennettä LP-menetelmä, sijoittumisesta palvelujärjestelmässä. LP-menetelmä pyrkii lisäämään lapsen ja hänen perheensä hyvinvointia. Lapsiperheiden hyvinvointipalveluihin vaikutetaan sosiaalipolitiikalla, joka on osa hyvinvointipolitiikkaa. Seuraavaksi kerrotaan perhelähtöisyydestä, koska hyvinvointitutkimuksessa on keskeistä lapsen perhe- ja lähisuhteet. Perhekäsitystä metsästetään tuomalla esiin perhekäsityksen kehitystä. Perheiden monimuotoisuutta käsitellään ja avataan perheen erilaisia määrittelyjä nykyisyydessä ja historian valossa.

2.1 Perhepolitiikka hyvinvointipalveluiden mahdollistaja

Lapsiperheiden hyvinvointiin vaikutetaan valtion toiminnalla. Perhepolitiikassa pyritään tukemaan lapsiperheitä heidän huolenpito- ja kasvatustehtävässään. Perhepolitiikassa on kaksi päälinjaa, jotka ovat väestöpolitiikka ja hyvinvointipolitiikka. Lasten hyvinvoinnin edistäminen on perhepolitiikan keskiössä. Perhepolitiikka nivoutuu sosiaalipolitiikkaan ja laaja-alaisesti kaikkeen poliittiseen päätöksentekoon, mikä liittyy lapsiperheisiin. Perhepolitiikka sisältää toiminnallisesti ja sosiaalipoliittisena järjestelmänä lapsiperheille suunnatut tulonsiirrot ja lapsiperheille suunnatut hyvinvointipalvelut. Tutkimusalana perhepolitiikka sijoittuu perhetutkimuksen kokonaisuuteen. (Hämäläinen 2010, 227–229.)

Hyvinvointipolitiikalla tähdätään koko väestön hyvinvointiin sekä sen ylläpitämiseen. Hyvinvointipolitiikan avulla valtio ohjaa laaja-alaisia hyvinvointipalveluita. Käsitteenä hyvinvointipolitiikka pitää sisällään sosiaalipolitiikan alaan sisältyvät alueet sekä terveys- ja työllisyyspolitiikan. Sosiaalipolitiikka on laajentunut käsittämään useita yhteiskunnan perustoimintoja, kuten perhe-elämää, asumista, koulutusta ja kulttuuria. Sosiaalipolitiikan alueen laajenemisen myötä on otettu käyttöön käsite hyvinvointipolitiikka. (Niemelä 2010, 16–17.)

Juha Hämäläisen (2010, 289) mukaan lapsi-, nuoriso- ja perhepolitiikkaa voi väljästi kutsua myös kasvatustalitiikaksi, koska määrittelyssä korostetaan lasten ja nuorten asianmukaisten kasvuolojen turvaamista. Moderni yhteiskunta käsittää kasvatuksen kuuluvan niin perheiden kuin

yhteiskunnankin tehtäväksi. Kasvatuspolitiikan juuret jakautuvat niin lastensuojeluun kuin varhais- ja koulukasvatukseen sekä osittain nuoriso- ja aikuiskasvatukseen. Kasvatuspolitiikan painotukset vaihtuvat eri aikakausina. Riippuen yhteiskunnan voimavaroista ja vallalla olevista ideologisista näkökulmista perheen asemasta ja tehtävästä lapsen kasvatuksessa sekä näkökulmat yhteiskunnan oikeudesta ja velvollisuudesta tukea, täydentää tai jopa korvata perheissä annettavaa huolenpitoa ja kasvatusta. (emt.)

Juho Saaren, Niko Eskelisen ja Liisa Björklundin (2020, 46) mukaan sosiaali- ja terveystieteellinen järjestelmä pohjautuu sosiaalisten riskien määrittelyyn ja hallintaan. Riskejä voidaan pyrkiä hallitsemaan ennaltaehkäisevästi tai korjaavasti. Sosiaalisten riskien näkökulmasta rakennettu sosiaali- ja terveystieteellinen on laajempi kuin valtioneuvoston antaman asetuksen mukainen sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala. Sosiaalisten riskien näkökulmasta sosiaali- ja terveysministeriön lisäksi se kattaa osittain oikeus-, opetus-, kulttuuri-, sisä-, työ- ja elinkeino-, valtionvarain- ja ympäristöministeriöiden hallinnonaloja. (emt.)

Lapsiperheiden hyvinvointipalveluita ohjataan poliittisesti erityisen laaja-alaisesti valtion taholta. Osittain palveluiden saantia määrätään laeilla, kuten perusopetuslaki, terveydenhuoltolaki ja lastensuojelulaki. On myös lapsiperheiden hyvinvointipalveluita, jotka kunta voi järjestää vapaaehtoisina palveluina, mutta lastensuojelulaki 417/2007 12.§ velvoittaa tekemään hyvinvointisuunnitelman:

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskeva lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa.

Lapsiperheiden hyvinvointipalveluita ovat muun muassa varhaiskasvatus, peruskoulu, lastenneuvola ja äitiysneuvola, kouluterveydenhuolto, sosiaalihuoltolain alaiset palvelut, lastensuojelu ja vapaa-ajan palvelut (Lastensuojelulaki 3 a.§). Voidaan myös puhua ehkäisevästä lastensuojelusta, josta määrätään lastensuojelulaissa seuraavaa:

Lastensuojelulaki 417/2007 määrittelee ehkäisevän lastensuojelun 3 a. §:ssä:

Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan esimerkiksi opetuksessa, nuorisotyössä, päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa.

LP-menetelmä sijoittuu ehkäisevään lastensuojeluun, jonka tavoite on ennaltaehkäistä perheessä olevien vaikeuksien kasautuminen ja sukupolvelta toiselle siirtyminen (Mieli 1, 2022). Saaren, Eskelisen ja Björklundin (2020, 264) mukaan palveluidentuottajien tulee sopeutua heikossa asemassa olevien arkeen eikä toisinpäin. Muutoin ei ylisukupolvisesta huono-osaisuudesta päästä eroon vielä seuraavankaan sukupolven aikana. (emt.) Saaren ja kollegoiden (2020, 91) mukaan sukupolvien sidokset ovat kytköksissä toisiinsa niin hyvässä kuin pahassakin. Terveiden ja päihteiden käyttöä koskevat tekijät voivat siirtyä sukupolvelta toiselle. Väestötasolla tiedostetaan perhetaustojen sosioekonomiset ja sosiaalisen aseman tekijät, joilla on vaikutusta lapsen aikuisiän sosiaaliselle, taloudelliselle ja terveydelliselle huono-osaisuudelle. Huono-osaisuuden kasautuminen perheessä asettaa lapset heikoimpaan asemaan. (emt.)

Lähtökohta LP -menetelmässä on tukea perheitä varhaisessa vaiheessa heidän arkisissa ympäristöissään kuten lasten koulu, päiväkotia, neuvola ja vapaa-ajan ympäristö. LP-menetelmää voidaan myös käyttää sosiaali- ja terveydenhuollon perus- ja erityispalveluissa sekä järjestöissä. LP-menetelmä tukee lasten ja perheiden pärjäävyyttä arjen muutostilanteissa ja vaikeuksissa. LP-menetelmän kehitystyö sai alkunsa tarpeesta ottaa lapset puheeksi aikuisten palveluissa. Erityinen tarve lasten puheeksi otolle havaittiin aikuisten mielenterveyspalveluissa. (Mieli 1, 2022.) Terveystoimintalaki 1326/2010 70.§:ssä määrätään seuraavaa:

Lapsen hoidon ja tuen tarve on selvitettävä ja lapselle on turvattava riittävä hoito ja tuki, kun lapsen vanhempi, huoltaja tai muu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilö saa päihdehuolto- tai mielenterveyspalveluja tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, joiden aikana hänen kykynsä huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta arvioidaan heikentyneen.

Viranomaisten velvollisuus huolehtia lasten hyvinvoinnista on myös kirjoitettu lakiin, kuten lastensuojelulaki 417/2007 2.§:ssä määrätään:

Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin.

Jokinen (2017, 140–141) kertoo hyvinvointitutkimuksissa suosittavan laajempaa käsitystä hyvinvoinnista. Yksi keskeinen hyvinvointimittari on perhe- ja lähisuhteet. Kysymykset ovat liittyneet perheen toimintoihin, kuten syömistöihin. On yritetty selvittää lapsen läheisiä ihmissuhteita sekä luottamuksellisia suhteita. Koulu mahdollisuudet ovat myös kiinnostuksen kohteena. Onnellisuus, terveys ja hyvinvointi on huomioitu, sekä on kartoitettu päihteiden käyttöä lapsen lähipiirissä. Lapsiin kohdistuneissa kyselyissä on kiinnitetty huomiota muun muassa lapsen

toimijuuteen ja suhteisiin. Tulokset tuovat esiin, että toiminnallisuus ja tekeminen nousevat suhteiden muotojen edelle. Tästä päästäänkin uuteen käsitteeseen pärjäävyys. Pärjäävät perheet ovat keskusteluissa ja pohditaan, että miten nämä perheet toimivat hyvin. Perheen selviytymiskyky on myös kiinnostuksen kohteena. Pärjäävä perhe kykenee huolehtimaan perheen jäsenten taloudellisesta turvallisuudesta, lasten kasvatuksesta ja koulutuksesta, yhteenkuuluvuuden tunteesta, suojelemaan heikompia perheenjäseniä, kannustamaan avoimuuteen, joustavuuteen ja vastuullisuuteen sekä vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa. (emt.) Sujuva ja toimiva arki luo pohjan pärjäävälle perheelle (Mieli 2. 2022). Pärjäävyys ja lannistamattomuus syntyvät vuorovaikutuksessa ympäristön ja yksilön välillä (Holmila ym. 2016, 93). Bronfenbrennerin ekologinen teoria tutkii ihmistä ympäristön ja yksilön vuorovaikutuksessa, josta kerrotaan alaluvussa 2.2 sekä 4.1 lisää. Ekologinen teoria on LP-menetelmän taustateoria.

Valtakunnallisen Lape-kärkihankkeen (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma) loppuraportissa (Lape 2019, 60) kerrottiin hankkeen tuoneen lisäystä lapsi- ja perhelähtöiseen ajatteluun ja toimintakulttuuriin, sekä varhaista tukea ja ennaltaehkäisevää toimintaa. Sipilän hallituksen alulle paneman muutosohjelman vauhdittajana toimi nykypäivän monimuotoisuus perheissä sekä lapsen edun edistäminen. Palveluiden järjestämisessä korostui lapsi- ja perhelähtöisyys. Tavoitteena ja arvioinnin kohteena oli maakuntien alueen kuntien perhepalveluiden (lapset, nuoret, perheet) sovittaminen yhteen kokonaisuuksiksi huomioiden lapsi- ja perhelähtöisyys. Varhaisella tuella ja ehkäisevillä palveluilla tavoiteltiin kustannusten säästöjä. Aikataulu oli kuitenkin liian tiukka tavoitteiden saavuttamiseksi, mutta positiivista oli verkostoitumisen vaikutukset kunnan, järjestöjen ja seurakuntien välillä. Parhaiten Lape onnistui näyttöön perustuvien menetelmien käyttöönotossa. Tulevaisuuden Sote-uudistuksen integrointi maakunta valmisteluineen oli jäänyt heikoksi hankkeen aikana. (Lape 2019, 10, 16–17, 36, 60, 69.) Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystieteiden hankkeessa tavoitteena on myös siirtää painopiste raskaista palveluista ehkäisevään työhön. (Valtionneuvosto 2020, 15). LP-menetelmän käyttäminen on ehkäisevää työtä parhaimmillaan.

2.2 Perhelähtöisyys perhepolitiikan tahtotilana

Perhe, vanhemmuus, äitiys, isyys ja lapsuus ovat kaikki muuttuvia ja aikaan sekä paikkaan sidottuja käsitteitä. Yhteiskunnan tasolla tehtäessä perhepoliittisia päätöksiä voidaan perheitä lähestyä perhelähtöisesti tai lapsilähtöisesti. Perhelähtöisyys ja perhekeskeisyys käsitteet

rinnastetaan yhteen samankaltaisuuden vuoksi. Lapsilähtöisyys on käsitteenä korvannut lapsikeskeisyyden käsitteen, jota käsittelen tämän luvun viimeisenä aiheena lyhyesti.

Lapsia koskevissa asioissa perhe on lapsensa asiantuntija sekä ylin päätöksentekijä lasta ja perhettä koskevissa asioissa. Ammattilaiset ovat tilapäisiä vaikuttajia vanhempiin verrattuna. Perheillä on oikeus määritellä omat tarpeensa ja palvelunsa. Heillä on myös valinnan mahdollisuus koskien osallistumista asioidensa hoitoon. Kulttuuriset perinteet ja eroavaisuudet, erilaiset arvot, uskomukset sekä yksilöllisiä selviytymistapoja pitää kunnioittaa. Ja yksi tärkeimmistä perheen kanssa toimiessa huomioitava asia on pyrkiä luottamukselliseen yhteistyösuhteeseen. (Rantala 2002, 39.)

Jokaisella perheellä on omanlainen perhekulttuuri. Se pitää sisällään perheen käsitykset ja arvot, jotka ohjaavat perheen toteuttamaa arkea. Ihmiset antavat merkityksiä elämälleen omista lähtökohdistaan käsin. Joillekin merkityksiä tuo vanhempien uran luominen, ja toisille uskonnollinen toiminta tai perheen yhdessä oleminen harrastusten parissa. Mutta yhteisöllä on myös kulttuuriset uskomukset, jossa määritellään, minkälainen on tavallinen perhe sekä lapsen normaali kehitys tai minkälaiset moraaliset normit yhteisössä vallitsevat. Ekokulttuurisen teorian mukaan perhe luo itse sosiaalista ympäristöään, eikä vain mukaudu ympäristön vaatimuksiin. Vanhemmat tekevät päätöksiä arjen tilanteissa omien mahdollisuuksien mukaan ja omia arvojaan kunnioittaen. Voidaan puhua proaktiivisesta akkommodaatioprosessista. Tämän vuoksi lapsen kehitykseen pystytään vaikuttamaan, vaikuttamalla koko perheeseen ja ympäröivään yhteisöön. (Rantala 2002, 21–22.)

Urie Bronfenbrenner (2016, 222) kertoo, että ihmisen kehitystä ekologiassa tutkittaessa, tarkastellaan koko elämää koskettavia ympäristön välisiä suhteita ja laajempia konteksteja. Ihminen nähdään aktiivisena ja koko ajan kasvavana. Ihminen ja ympäristö muodostavat yhteisen yhtälön, jossa pitää huomioida ympäristön vaihtelut, ovatko ne etäällä vai lähellä. Ihminen kehittyy prosessimaisesti muodostaen ihmisen piirteiden ja ympäristön piirteiden yhteisen funktion, johon liitetään vielä ajan kronosysteemit. Uudenlaiseen ekologiseen teoriaan Bronfenbrenner päätyi, sillä ihmisen kehitystä oli tutkittu ja käsitteellistetty kontekstista riippumattomina. Ympäristö vaikuttaa eri ihmisiin eri tavoin, sekä ihmisten väliset suhteet voivat olla kehitystä eteenpäin vieviä. (Bronfenbrenner 2016, 222, 231, 236–237, 277.)

Ammatti-ihmisten, asiantuntijoiden ja vanhempien sekä lasten välistä yhteistyötä tehdään ekologisen mallin mesotasolla. Sanna Uotinen (2008, 9) toteaa, että vanhempien ja ammattilaisten yhteistyön ja vuorovaikutussuhteen on pitkään nähty merkityksellisenä lapsen kehityksen tukemisessa. Lapsen näkökulmasta se tarkoittaa hänen kasvuympäristöjensä välillä olevaa yhteistyötä. Toimivuus mesotasolla riippuu mikrotason aikuisten yhteistyönlaadusta sekä vuorovaikutuksesta, jolla on epäsuorasti yhteys lapsen kokonaiskehitykseen. Ekso- ja makrosysteemit ovat laajempia kuin lähiympäristöt, jonka vuoksi ne vaikuttavat lapseen välillisesti. Eksosysteeminä voi olla vanhempien työympäristö, joka vaikuttaa vanhemman jokapäiväiseen elämään sekä yhteiskunnan tuki- ja etuusjärjestelmät. Makrosysteemiin taas vaikuttavat kulttuuriset arvot, lainsäädäntö yhteiskunnassa ja palvelujärjestelmä. (Rantala 2002, 20–21.)

Päiväkoti ja koulu muodostavat suuren osan lapsen ekokulttuurista kehitysympäristöä, joita ohjataan säädöksillä ja laeilla. Kaikilla lapsen kasvuympäristön aikuisilla on vastuu lapsen kasvun ja kehityksen edellytysten edistämisestä. Myös turvallisuuden ja hyvinvoinnin luominen on kaikkien yhteinen tehtävä. Päiväkodeissa ja kouluissa pyritään kasvatuskumppanuuteen. Varhaiskasvatuksessa puhutaan kasvatuskumppanuuden yhteydessä siitä, että vanhemmat ovat vastuussa kotona tehtävästä kasvatustyöstä ja päiväkodissa se on työntekijöiden tehtävä. Sitä voidaan nimittää myös jaetuksi asiantuntijuudeksi. Näin kahden erilaisen kasvuympäristön pitäisi muodostaa ehjä kokonaisuus. Varsinkin erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen asioissa vanhempien osallisuus pitää säädösten mukaan huomioida. (Määttä & Rantala 2016, 121, 153, 157, 174.)

Ekokulttuurinen teoria tuo ammatti-ihmisille haasteita yhteistyöhön, koska täytyy kunnioittaa perheen omaa tapaa elää ja kuitenkin asettaa tavoitteita itselleen sekä yksittäisille lapsille. Lapsia autetaan auttamalla perhettä kokonaisuutena. Perheen ekokulttuurinen ympäristö kattaa kaikki ympäristöt, jossa huomioidaan perheen voimavarojen ja toimintatapojen kokonaisuus. (Määttä & Rantala 2016, 72–74, 203.) Uotinen (2008, 20) toteaa ekokulttuurin sijoittuvan laajempaan sosiokulttuuriseen viitekehykseen. Pitää myös huomioida etnoteorian mukainen perheen kulttuuri ja sen vaikutus perheen käyttäytymiseen. Ekokulttuurista ympäristöä ovat myös ne rutiinit, joilla arki sujuu sekä perheen selviytymistä ja lasten hyvinvointia edistävät teot, jota nimitetään akkommodaatioksi. Lisäksi perhekulttuuri on osa ekokulttuurista ympäristöä perheen omien arvojen ja uskomusten näyttämö. (Määttä & Rantala 2016, 72–74, 203.)

Ekokulttuurinen lähestymistapa koetaan haasteena, koska siinä ei ammattilainen kävele perheeseen kertoakseen miten perheellä menee ja miten pitäisi elää sekä kasvattaa lapset. Puhutaan perhelähtöisestä työskentelystä, jonka ideaalimalli pitää sisällään 4 ulottuvuutta. Ensimmäisenä tarkoituksena on tiedon ja vastuun jakaminen, joka vaatii luottamuksellisuutta sekä avoimuutta työskentelyssä. Toisena pitää huomioida koko perheen hyvinvointi, eikä vain keskittyä yksittäiseen perheenjäseneseen. Kolmantena on perheen oman asiantuntijuuden kunnioittaminen, joka tarkoittaa ymmärrystä siitä, että perheenjäsenet itse ovat oman perheensä asiantuntijoita. Ja neljäntenä on tärkeää vanhempien mielipiteiden kuunteleminen. Näistä lähtökohdista käsin rakennetaan perhelähtöistä työskentelyä perheen kanssa. Lisäksi on hyvä tietää perhelähtöisen kohtaamisen ainekset, jotka rakentuvat perheeseen suuntautumisesta, positiivisuudesta, herkkyydestä, ystävällisyydestä ja joustavuudesta. (Määttä & Rantala 2016, 207.) Perhekeskeisestä työskentelystä puhuttaessa tarkoitetaan usein erilaisia perhelähtöisiä työskentelytapoja. 1980-luvulla ekokulttuurisen teorian vahvistumisen jälkeen on perhekeskeisen työskentelyn käsite selkiintynyt. (Rantala 2002, 37.)

Perhelähtöisyyttä haastaa lapsilähtöisyys, jossa keskiössä on lapsi ja lapsen tarpeet. Sillä ei tarkoiteta aikuisen vetäytymistä pois, vaan aikuisen rooli on silloin erityisen intensiivinen. (Malinen 2019, 100). Lapsi ei kuitenkaan voi olla vastuussa omasta kehityksestään. Lapsi voi vaikuttaa omaan ympäristöönsä lievästi, sillä aikuisen ja lapsen välille muodostuu asymmetria. Ilman aikuisen ohjausta lapsi ei kykene rakentamaan omaa elinympäristöään. Aikuinen määrittelee aina oman vallan käyttöönsä suhteessa lapseen. Aiemmin on puhuttu myös lapsikeskeisyydestä, jonka lapsilähtöisyys terminä korvaa. Käsitteitä yhdistää lapsen tarpeiden asettaminen etusijalle, sillä aikuiskeskeinen lähestymistapa sivuuttaa lapsen tarpeet vieden aikuisen tarpeet edelle. Lapsilähtöisyyden noudattaminen on haasteellista, sillä aikuisen rooli muodostuu ongelmalliseksi. Tärkeää on aikuisen oleminen läsnä, jotta lapsi voi kokea olonsa turvalliseksi. Aikuiselta vaaditaan sitoutuneisuutta, herkkyyttä sekä kykyä reagoida lapsen tuottamiin tunteisiin ja tarpeisiin. Turvallisessa kasvu-ympäristössä lapsi saa kehittyä lapsilähtöisesti, mutta ei ilman aikuisen ohjausta. (Kalliala 2009, 16, 19, 22, 24, 28.)

2.3 Perhekäsitykset

Tilastokeskus (n.d.) määrittelee perheeseen kuuluvan yhdessä asuvat avio- tai avoliitossa olevat tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt ja heidän lapsensa, jompikumpi vanhemmista lapsineen

sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. Suomessa saman sukupuolen omaavat ovat saaneet avioitua 1.3.2017 lähtien. Eikä enää parisuhteita rekisteröidä. Riittää, kun tekee maistraatille ilmoituksen yhteisesti, jolloin parisuhde voidaan muuttaa avioliitoksi. Tilastokeskus kertoo myös perheväestöstä. Mikäli asutokunnassa asuu perheen ulkopuolisia jäseniä, sukulaisuussuhteesta huolimatta he eivät kuulu perheväestöön. Perheväestöön kuuluu asuntoloissa elävät perheet. Lapsiperheeksi määrittyy perhe, jossa asuu vähintään yksi alaikäinen lapsi. Kaksi sukupolvea voi muodostaa perheen, mutta ei useampi sukupolvi. (emt.)

Perheiden monimuotoisuus on käsite, jota ei voi sivuuttaa. Lisänsä monimuotoisuuteen tuo monikulttuuriset perheet, joita Suomessakin on kasvavassa määrin. Anna Rotkirch (2013, 8) kertoo Euroopassa puhuttavan perhemuotojen monimuotoisuudesta, mikä vaihtelee vertailukohtien mukaan. 2010-luvun eurooppalaisen perheen elämäntilanne on ollut hajanaisempaa ja moninaisempaa kuin 1950-luvun perheen. Kun taas verrataan nykypäivää, vaikka sataviisikymmentä vuotta sitten olleeseen tilanteeseen, niin voidaan huomata perinteisen perheen olevan yhtä moninainen kuin moderni perhe tänä päivänä. (emt.) Karraker ja Crochowski (2012, 4) kertovat perheen muodostuvan yksilöistä verisiteen, avioliiton, adoption tai kotitalouden kautta.

Sosiologi Göran Therborn on tutkinut perheitä ympäri maailmaa 1900-luvulta lähtien. Pohjois-Eurooppa on ollut edelläkävijänä siirryttäessä pienempiin ja tasa-arvoisempiin perheisiin. Vanhanaikaiset perinteet miehelle alistetusta naisesta ja nuorten alisteisuus vanhemmilleen ovat murentuneet. Syntyvyyden aleneminen, naisten työssäkäynti ja opiskelu ovat parantaneet naisen asemaa. (Rotkirch 2013, 7.) Oinosen (2004, 21) mukaan Länsi-Euroopassa on lähivuosikymmenien aikana lisääntyneet esiaviolliset suhteet, avioerot, yksinhuoltajuus ja naisten työssäkäynti, sekä avioliitto ja hedelmällisyys ovat vähentyneet. Silti perheistä eri puolella maailmaa ei ole tulossa samanlaisia. Yhteisistä trendeistä huolimatta ne erkanevat toisistaan. Erot läntisen ja itäisen Euroopan välillä näkyvät suomalaisten näkökulmasta hyvin lähellä. Naapurimaa Venäjällä perheiden merkitys ja sukupuoliroolit ovat täysin erilaisia kuin Suomessa. Globaalisti ajateltuna Venäjä on vain yksi osa eurooppalaista muunnosta. Jo 1800-luvulla teollistumisen vaikutuksesta Münchenissä, Wienissä, Tukholmassa ja Pietarissa joka toinen lapsi syntyi avioliiton ulkopuolella, ja näin institutionaalinen alasajo avioliitolle alkoi. (Rotkirch 2013, 7.)

Yesilovan (2009, 14) mukaan kriittinen keskustelu perhetutkimuksesta on haastanut analyysit perheestä syvemmälle tasolle, sekä kysymään mikä perhe oikein on. Jokisen (2017, 126) mukaan

perhettä pidetään yhtenä vanhimmista yhteiskunnallisista instituutioista. Yesilova (2009, 17) puhuu perheen ihanteesta, joka ei vastaa todellisuutta. Todellinen perhe on moninaisempi kuin olemassa olevat ihanteet. Nykypäivänä on uusperheitä, eroperheitä, ilman lapsia olevia perheitä, sateenkaariperheitä, yksinhuoltajaperheitä, maahanmuuttajaperheitä, joissa tavat järjestää arkea ja elää ovat erilaisia. Tämä muuttaa käsityksiä ydinperheestä, johon kuuluu isä, äiti ja lapsi. Siksi perhetutkimuksessa on perheen käsite laajentunut tutkimaan perheiden elämien moninaisuutta sekä ristiriitaa. Käsite perhe ja ihanne perhe ovat sidoksissa toisiinsa. (emt.)

Jokisen (2017, 126) mukaan perheen määrittely perherakenteena on vaikeaa, ja nykyään tärkeämpää on keskittyä siihen, mitä perhe tekee koostumuksen sijaan. Oinosen (2004, 244) mukaan tarpeellisuus perhe käsitteelle on edelleen olemassa. Haasteena on, ettei meillä ole moninaisuuden takia ”normaalin perheen” määritelmää. (emt.) Arkielämässä perheen käsite on vakiintunut, ja sitä käytetään sekä halu kuulua perheeseen on olemassa. Perhe käsitteenä on tutkijoille haaste ja analyyttinen ongelma. Moninaisuutta on tuotu esiin paljon, mutta perheen rajallisuus on jäänyt vähemmälle huomiolle. Perhekäsitettä voi lähestyä myös sen rajallisuuden, ahtauden ja häiritsevyyden kautta, sillä ne vaikuttavat perheen elämäntähtäviin problematisoimalla käytännöt. Yesilova puhuu mieluummin perheymmärryksestä, sillä sitä kautta ilmiötä voidaan tarkastella paikkaan ja aikaan sidoksissa olevana. Perhe on tavallaan annettu, mutta todellisuudessa perhe on eletty. (Yesilova 2009, 18–19, 22.)

Anna Rönkän ja Ulla Kinnusen (2002, 5) mukaan perhetutkimuksessa keskiöön nousee kaikkien perheenjäsenten ääni ja toimijuus. Perhepsykologiassa toisena nostetaan esiin perheiden yksilöllisyys ja monimuotoisuus sekä sen huomioiminen. Moninaisuutta tuottaa kohonnut avioitumisikä, avoliittojen ja avioerojen yleistyneisyys sekä yksilölliset elämäntavat. Avioerojen myötä lisääntynyt moninaisuus asettaa haasteita perhe-elämälle sekä perheiden kohtaamiselle ja tukemiselle. Suomessa avioliittolaki (1929/234) mahdollistaa samaa sukupuolta olevien välillä avioliiton. Ei ole vain yhtä tietä hyvään perhe-elämään, vaan työtä, parisuhdetta ja vanhemmuutta voidaan yhdistellä monin eritavoin. (emt.)

Yesilovan (2009, 20) mukaan perhe ei ole aina tarkoittanut ydinperhettä, eikä perhettä ole tarkasteltu tunneyhteyksien kautta. Anna Rönkä, Kaisa Malinen ja Tiina Lämsä (2009, 18) kertovat perhettä hahmotettavan usein sen sisäisten ihmissuhteiden kautta, kuten vanhemmuudesta, isovanhemmuudesta, parisuhteesta ja sisarusuhteista. Systeemisessä lähestymistavassa ymmärrys perheestä syntyy eri perheenjäsenten välisistä suhteista. Ei riitä, että

tuntee perheenjäsenet. Silloin huomio kiinnittyy perheenjäsenien väliseen vuorovaikutukseen perheen sisällä. Systeemisydessä liitetään perhesysteemiin myös perheen ulkopuoliset systeemit, kuten työelämä, päiväkotit ja koulu. Näin perhe itse muokkaa omaa ympäristöään sekä on ympäristön vaikutuksen alaisena. (emt.) Jokinen (2017, 139) kertoo systeemiseen ajatteluun liitettävän kysymyksen, millainen perhe voi hoitaa perheelle asetetut tavoitteet parhaiten. Voidaan puhua pärjäävistä perheistä, sillä tutkimus on siirtynyt painottamaan perheen voimavaroja puutteiden sijaan, sekä ymmärretään kaikissa perheissä olevan vahvuuksia ja heikkouksia. Perheet ovat monimutkaisia sosiaalisia järjestelmiä, joilla nähdään olevan kykyjä sopeutua ja selviytyä. (Karraker & Crochowski 2012, 4.) Jokisen (2017, 139) mukaan perhe ilmiönä vaatii pohtimaan, tarkastellaanko perheen koostumusta ja rakennetta, vai mitä perheessä tehdään tai miten perhe tehdään.

1800-luvulla perhe liitettiin talossa asuviin ihmisiin, työyhteisöihin, palvelijoihin ja sukulaisiin. Ero nykypäivään on käsitteellinen ja käytännöllinen sekä materiaallinen. Suomessa olisi mahdotonta etsiä sijaisimettäjää syntyvälle lapselle, jotta oma työnteko mahdollistuisi. Perheen ymmärtäminen oli murroksessa 1700–1800-luvuilla. Syntyi uudenlaista ajatusta perheeseen kuuluvien välisistä suhteista vanhempien välillä kuin lasten kasvatussuhteissakin. Haluttiin saada ohjattua perhettä ihanteen mukaan, joka tapahtui valistuksina sekä kurinpitotoimina ja konkreettiset kasvatustoimet saivat sijaa. Huomion kohteeksi tuli perhe, koti, kasvatusterveys, hygienia ja kodinhoito. Puheessa perhe muotoutuu luonnollisena ja kyseenalaistamattomana. Ydinperhe käsitteenä on jatkuvan kiistelyn kohteena ja vaikuttaa ihmisten elämään, sekä on kohteena tieteelliselle tiedolle ja asiantuntijuudelle unohtamatta sen moraalista latautuneisuutta. Ydinperheymmärrys syntyessään toi perheenjäsenten väliset suhteet esille, ymmärrettäviksi ja ongelmiksi biologisissa, psykologisissa ja sosiaalisissa suhteissa. Keskustelut ydinperheestä synnytti kokonaan uuden perheen. (Yesilova 2009, 21–24.)

Karraker ja Crochowski (2012, 5) tarkastelevat perheitä yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta sosiaalisena konstruktiona, sillä jokainen elää elämänsä aikana perheiden sarjassa keräten kokemuksia suhteista sukulaisiin ja ystäviin. Ymmärrystä perheestä saadaan myös tarkastelemalla talouden-, koulutuksen-, hallinnon- ja uskonnon instituutioita. (emt.) Oinonen (2004, 207) kertoo perheiden erilaisten ideologioiden ja stereotyyppien tunnistamisen olevan tärkeää, sillä se miten perhe määrittelee itseään ja elämäänsä vaikuttaa lainsäätäjiin ja päätöksentekijöihin, sekä miten

koulutuksissa määrittellään ihmisten elämää. Siksi perhe on poliittinen kysymys, ja ideologia toimii vahvana välineenä vaikuttaa sosiaaliseen järjestykseen yhteiskunnassa. (emt.)

Nykypäivänä periaatteessa yksilöt saavat vapaammin valita elämäntapansa ja suhteensa sekä yhteiskunnassamme hyväksytään erilaiset perhemuodot, mutta silti puheissa ja ajatuksissa palaamme aina ydinperheen suosimiseen (Oinonen 2004, 244). Perhe ja ydinperhe käsitteinä viittaavat eri asioihin. Perhe ymmärretään moninaisena suhteiden järjestelmänä, sekä sillä viitataan kotitalouteen, sukulais- ja ydinperhesuhteisiin. Ydinperhe taas on tarkkaan rajattu ja määritelty tiettytyyppisiin emotionaalisiin latauksiin sukupuolien ja sukupolvien välisiin suhteisiin. Ydinperheenä perhe on politisoitunut ja on yhteiskunnallinen, joka tuottaa julkista huolipuhetta perheen hyvinvoinnista ja pahoinvoinnista. (Yesilova 2009, 26–27.)

Miten sitten muodostuvat tulevaisuuden perheet? Forsberg ja Timonen (2018, 776) tutkivat nuorten aikuisten ajatuksia tulevaisuuden perheestä Irlannissa. Tulokset osoittivat, että tulevaisuudessa perheeseen vaikuttavat talous ja työllisyys, arvot ja uskonto, perhepolitiikka ja teknologia. (emt.) Suomessa tehdyssä tutkimuksessa tulokset eroavat siinä, että uskonto ei noussut esiin. Tuloksissa tulevaisuuden perhe näyttäytyy vahvana, johon vaikutetaan vahvalla ja aktiivisella perhepolitiikalla. Sosiaalinen liberalismi nousi esiin, sillä se sietää moninaisuutta. (Forsberg & Nätkin 2016, 39.)

Rotkirch (2013, 6) kertoo meidän pitävän aina omaa elämäntapaamme itsestään selvänä, ja huomaamme sen erikoisuuden tutustumalla muiden maiden tapoihin. Ihmettelemme järjestettyjä avioliittoja sekä laajoja ja läheisiä perhesuhteita. Silti länsimaalainen perhekäsitys on outo muun maailman perhemuotojen moninaisuudessa. (emt.) Suomalainen kulttuuri on hyvin yksilökeskeinen (Oinonen 2004, 209; Rotkirch 2013, 6). Moni suomalainen asuu yksin pitkiä aikoja elämästään. Sukupolvien kuin miesten ja naistenkin välinen tasa-arvo on korostunut. Vaihtoehtona avioliitolle hyväksytään avoliitto. Mikäli vakituksessa suhteessa elävä harrastaa seksisuhteita jonkun suhteen ulkopuolisen kanssa, ei yhteiskunta puutu siihen mitenkään. Emme pidä äitiyttä enää kutsumuksena ja äitiyden mittana. Sukulaissuhteiden ylläpito on vapaaehtoista eikä ole sidottu kulttuurisiin normeihin. Lapsen oikeudet esiintyvät paljon puheissa sekä suurin osa suomalaisista kannattaa vähemmistöjen oikeuksia ja syrjinnän poistamista. (Rotkirch 2013, 6.)

Ydinperheen murros

Marjo Kurosen (2014, 93) mukaan ydinperhe on tieteeseen tunkeutunut ideologinen koodi. Jokisen (2017, 128) mukaan sosiologi Talcott Parsons on kirjoittanut ydinperhettä koskien kaikkein systemaattisimmin sen synnystä ja paikasta historiassa. Ydinperheideologia on saanut kritiikkiä varsinkin feministeiltä, jotka nostivat esiin perhe-elämän synkän puolen epätasaisesta työnjaosta, rahan ja vallan jaosta perheissä sekä naisiin kohdistuvista yhteiskunnallisista ja kulttuurisista odotuksista sekä äiteihin kohdistuvista paineista. Ydinperheen käsitteen ”isä Parsons” näki teoriassaan nimenomaan naisen kotiäitinä, jonka rooli oli huolehtia muista perheenjäsenistä sekä tunnejohtajuudesta. Tämän vuoksi on perhetutkimuksessa alettu tarkastella perheenjäsenten, naisten, miesten ja lasten näkökulmia ja suhteita perheeseen eikä vain perhettä yksikkönä. (Kuronen 2014, 81–82.)

Jokisen (2017, 127) mukaan ydinperhettä on usein pidetty oikeanlaisena, parhaimpana sekä luonnollisena perhemuotona. Anna-Maija Castrenin ja Riitta Högbackan (2014, 106–107) mukaan: *”Ydinperheideaalin mukainen perhekäsitys on joutunut koetukselle perhe-elämän moninaistumisen takia. Vallitsevan eksklusiivisen perhekäsityksen mukaan yhteen perheeseen mahtuu vain yksi äiti, yksi isä ja heidän lapsensa. Näin rajusti ulossulkeva ja perheen rajoja määrittelevä näkemys ei sovi yhteen perhe-elämän moninaistumisen kanssa. Yhä useammin nykypäivänä perhe muodostuu muun kuin parisuhteessa elävien miehen ja naisen sekä heidän biologisten lastensa kokoonpanosta. Jännitettä on ydinperheestä rakentuvan eksklusiivisen perhekäsityksen ja moninaisemman suhteita ja rinnakkaisia perheasemia sisältävän inklusiivisen ymmärryksen välillä.”* Siksi lasten hyvinvointia ei voida enää tutkia pelkästään ydinperheen vaikutuksien kautta, sillä lasten arki on nykypäivänä monimutkaista (Forsberg & Ritala-Koskinen 2016).

Jokinen (2017, 129) kertoo Parsonsiin viitaten ydinperheen ylivertaisuuden johtuvan työnjaon eriytymisestä perheessä, jossa naisia pidettiin tunnejohtajina ja miehiä taas asiajohtajina. Isän tehtävänä oli huolehtia perheen elannosta, ja taas äidin tehtävänä oli huolehtia perheen yhteenkuuluvuudesta. Tätä ajatusta tuki myös kiintymyssuhdeteoria toisen maailmansodan jälkeen. Uskottiin lapsen parhaan olevan hyvä ja pitkäaikainen suhde äitiin kehittyäkseen tasapainoiseksi. Kuitenkin 1950-luvulta lähtien alkoi erotilastot nousta ja yhteiskunta muuttui. Parin vuosikymmenen jälkeen alkoi perhemuotojen moninaistuminen, eikä enää ollut laillisia, uskonnollisia tai moraalisia esteitä suuremmin. (Jokinen 2017, 129–131.)

THL:n (2022) mukaan perheitä Suomessa ovat: ”*Ydinperheet ja sitä laajemmat perhekokonaisuudet, eri kulttuuritaustoista tulevat perheet, adoptioperheet, sijaisperheet, usean kulttuurin perheet, monikkoperheet, sateenkaariperheet, vammaisten lasten tai vanhempien perheet, leskien, eronneiden tai omasta tahdostaan yksin lapsen saaneiden yksinhuoltajien perheet ja uusperheet.*” Rantalan (2002, 13) mukaan yksiselitteistä perheen määritelmää ei ole, koska perheiden moninaisuus on lisääntynyt. Useisiin perhekäsityksiin liitetään kysymyksiä arkielämän jatkuvuudesta, moraalinormeista, hoivan ja huolenpidon järjestämisestä sekä oikeuksista ja velvollisuuksista sukupuolten ja sukupolvien välissä. Perhekäsitettä voi tarkastella viidellä ulottuvuudella. Ensimmäisenä on kotitalous, ketkä osallistuvat perheen aineelliseen tuotantoon ja miten työt on jaettu perheenjäsenten kesken. Toisena ovat asumisjärjestelyt, ketkä asuvat saman katon alla ja syövät samasta jääkaapista. Kolmantena on sukulaisuusjärjestelmä, kuka perii kenet ja parisuhteen myötä muodostuvat yksilöiden väliset siteet. Neljäntenä ovat sukupuolisuhteet tarkastelun kohteena, kuten rakkaus-, valta- ja seksisuhteet. Viidentenä ovat sukupolvisuhteet, joihin liittyy uusintamiseen, huolenpitoon ja kasvatukseen liittyvät seikat. (emt.)

Perhe on meille kaikille tuttu, ja siitä syntyy keskustelua niin yksityisesti kuin julkisestikin. Koemme perheen jokainen omalla tavallamme, sillä samankin perheen jäsenet katsovat omaa perhettään aina omasta näkökulmastaan. Perhe muuttuu ja muokkautuu ajassa, sillä syntyy lapsia, tulee avio- ja avoeroja, joku muuttaa pois kotoa, tulee uusia kumppaneita ja mitä vain voi tapahtua. Perhe on joustava koko ajan muokkautuva prosessi, eikä se ole staattinen tai selvärajainen. (Jokinen 2017, 126.)

Avioeron kerrotaan vaurioittavan aina perheen tasapainoa ja muuttavan perustavanlaatuisesti parisuhdetta. (Forsberg & Autonen-Vaaranieniemi 2019, 23). Jokinen (2017, 131–133) kertoo, että yhä useampi lapsi joutuu kokemaan vanhempiensa eron ja osallistumaan vuoroasumiseen sekä sopeutumaan uusperheeseen. Lisäksi yhdenhengen talouksia Suomessa oli jo 2010-luvulla 40 prosenttia, kun 1960-luvulla niitä oli vain joka kuudes asuntokunta. Nykyään on uusia perhemuotoja, joista ei ole tilastollisia tietoja kuten perheet, joissa on hankittu lapsi lisääntymisteknologiaa hyödyntäen tai sateenkaariperheet. Ilmiö on myös pariskunnat, jotka asuvat eri osoitteissa omasta halustaan. Laki ja tilastot eivät vielä tunnusta tämän tyyppisiä perhemuotoja sekä viranomaiset edelleen lähtevät ajatuksesta yhdestä kodista. Nyky-yhteiskunnassa jokaisella yksilöllä on vapaus valita uusista suhteistaan ja päättää toisia. Tässä kohden nousevat tärkeäksi tunteet, sillä suhteita jatketaan, mikäli ne tuntuvat yksilöstä hyvältä.

Kasvatamme nyky-yhteiskunnassa vapaita yksilöitä, jotka arvostavat omia valintojaan omista läheissuhteistaan. Perinteet ja velvollisuudet eivät sido, vaan suhteet ovat neuvoteltavia ja määrittyvät tasa-arvoisimpina ja demokraattisina. Perheiden käytännöt nousevat keskiöön eikä perhemuoto kerro, miten perhe voi. Sekä isä, että äiti ovat tärkeitä lapsen hyvinvoinnin kannalta, ja joissakin perheissä voi olla kaksi isää tai kaksi äitiä. Kehityssuunta vaikuttaa perhesuhteiden jäsentymiseen useilla eri tavoilla. (emt.)

3. PERHEESEEN SIDOKSISSA OLEVAT KÄSITTEET

Tässä alaluvussa tarkastellaan oikeudellisia näkökulmia vanhemmuuteen, sillä Suomessa vanhemmuutta säädetään laeilla. Vanhemmuutta käydään läpi myös arjen kontekstissa. Vanhemmuuteen tarvitaan äitiyttä ja/tai isyyttä sekä lapsi. Lisäksi tarkastellaan äitiyden moninaisuutta kulttuurisine odotuksineen ja isyyden muutosta perheen elatuksen huolehtijasta hoivaisäksi. Vanhemmuutta ei ole ilman lasta ja lapsuutta, jota käsitellään tämän luvun viimeisessä osassa.

3.1 Vanhemmuus

3.1.1 Vanhemmuus oikeudellisesta näkökulmasta

Vanhemmuutta voidaan tarkastella oikeudellisesta näkökulmasta. Kirsti Kurki-Sainio (2017, 238) kysyy: ”voiko lapsen paras tarkoittaa yhden vanhemman yksinhuoltoa, vai kahden, kolmen tai vaikka neljän?” Laki määrää tekemään parhaimman ratkaisun perustuen lapsen etuun. Huoltajien määrä on riippuvainen siitä, kuinka ymmärrämme vanhemmuuden ja sen eri ulottuvuudet. Esimerkkinä Kurki-Sainio käytti neliapilaperhettä, joka tarkoittaa kahden naisen ja kahden miehen sekä jotenkin heidän välillensä syntynyttä lasta. Lapsille pitää aina turvata läheiset välit kaikkiin vanhempiin, sekä vanhemmilla on oikeus osallistua lapsen arkeen ja juhlaan. Oikeusjärjestyksen pitäisi muuttua, kun käsitykset vanhemmuudestakin muuttuvat. Tietoisuuden lisääminen lapsen oikeuksista voi muuttaa kulttuurisia käsityksiä vanhemmuudesta. Koko ajan läsnä oleva vuorovaikutus eri tekijöiden välillä muuttaa käsitystämme vanhemmuudesta. (emt.)

Lapsia syntyy parisuhteiden ulkopuolella ja niiden sisällä sekä samaa sukupuolta oleville. Avoliitto on yleistynyt yhteisasumisen muoto avioliiton rinnalla. Lapsen syntyessä avioliiton ulkopuolella tulee äidistä automaattisesti lapsen huoltaja, ja isyys tunnustetaan. Lapsen odotusaikana tutuksi tullut terveydenhoitaja voi vastaanottaa isyyden tunnustuksen, mikäli isyydessä ei ole epäselvyyksiä. Huoltajuus tuo vanhemmille oikeuksia ja velvollisuuksia. Isyys on ollut murroksessa, ja iseillä on nykypäivänä enemmän mahdollisuuksia laillistaa oma isyytensä. Parisuhteen purkautuessa iseillä on myös enemmän halua osallistua lapsen arkeen ja juhlaan.

Vanhemmuutta myös jaetaan lasten vuoroasuessa molempien vanhempien luona vuorotellen. Vanhemmuutta tarkastellaan aina lapsen kautta eikä lapsesta irrallisena. (Kurki-Suonio 2017, 239, 245.) Koti on välttämätön paikka jokaiselle. Kodin pitää tuntua turvalliselta, ja siellä pitää voida virkistyä. Asumisjärjestelyiden suunnittelussa harvemmin kuitenkin pohditaan asiaa lapsen näkökulmasta. (Forsberg & Ritala-Koskinen 2016.)

Vanhemmuus on laajempi käsite kuin pelkkä huoltajuus. Lapsella on muun muassa perintöoikeus vanhempiinsa, vanhemmilla on elatusvelvollisuus ja vanhemmalla on tapaamisoikeus. Mikäli perheessä on kaksi saman sukupuolen edustajaa, voi toisesta tehdä laillisen vanhemman adoption tai hedelmöityshoitojen ja adoption avulla. Adoptio voi olla perheen sisäinen, joka tuli mahdolliseksi laissa vuonna 2009 tai ulkoinen. Mikäli pari eroaa tai toinen osapuoli muuttaa yhteisestä kodista pois, antaa juridinen vanhemmuus turvan lapsen asemalle. (Kurki-Suonio 2017, 242.)

Hyvään vanhemmuuden kuvaan oikeudessa vaikuttaa vanhempien parisuhde. Monipuolistuneet parisuhteet näkyvät suurena avoliittojen määränä. Isyys voidaan tunnustaa jo vahvassa avoliitossakin ennen lapsen syntymää. Adoptiolapsen näkökulmasta on avioliitto parempi vaihtoehto. Yhteisadoptio ei ole vielä lain edessä mahdollista. Isien merkitys on kasvanut, johon osaltaan vaikuttaa vanhemmuuden sukupuolittunut kuva. Muutokset isien vanhemmuudessa nostavat isyyden syrjitystä asemasta. Äideillä on ollut isiin verrattuna enemmän oikeudellista määräysvaltaa sekä isyys on ollut alisteinen äitiydelle. Tasa-arvoiset, oikeudenmukaiset ja lapsen edun mukaiset kulttuuriset muutokset ovat vahvistuneet nykyisen isyyslain myötä, eikä äitejä suosivia kriteereitä ole lapsen huollossa ja asumisen määräytymisessä. Yhdistettäessä oikeudellinen ja kulttuurinen vanhemmuus, voidaan todeta vanhemmuuden tänä päivänä olevan aktiivisempaa ja kiinnostus lapseen on kasvanut. (Kurki-Suonio 2017, 262.)

Kurki-Suonion (2017, 260) mukaan oikeus vahvasti määrittelee vanhemmuutta. Oikeus myös määrittelee, kuka saa tulla vanhemmaksi muun muassa adoption ja hedelmöityshoitojen vuoksi. Isyyden tunnustamisen edellytykset on määritelty lailla. Oikeus tietää myös, mikä on hyvää vanhemmuutta. Velvollisuudet lapsen huoltoon ja elatukseen sekä oikeudet on määritelty. Lapsen vanhemmat ovat yleisesti lapsen huoltajia. Euroopassa on lapsen huolto sana korvattu sanalla vanhempainvastuu. Lapset ovat riippuvaisia vanhempiensa antamasta huolenpidosta. Hyvässä lapsuudessa on kyse aina myös hyvästä vanhemmuudesta. Viime kädessä oikeus määrittelee lapsen edun mukaisen hyvän vanhemmuuden. (emt.) Lisäksi poliittisia ja moraalaisia keskusteluja

käydään siitä, kuinka vanhemmat ruokkivat, laittavat nukkumaan tai leikkivät lapsen kanssa. Vanhemmuus on muuttunut 1960-luvulta rajusti, sillä nykypäivänä olisi lapsen kaltoinkohtelua jättää lapsi yksin leikkimään tai antaa lapsen olla yöllä ulkona yksin, eikä enää pyydetä isompia lapsia vahtimaan pienempiä sisaruksia. (Lee ym. 2014, 29–30.)

3.1.2 Vanhemmuus arjessa

Rönkän ja Kinnusen (2002, 9) mukaan on paljon puhetta vanhemmuuden tukemisesta, vaikka menetelmiä siihen on vähän, eikä niitä ole tutkittu. Jokinen (2017, 133) kertoo vanhemmuutta tuettavan yhteiskunnan taholta päivähoidolla ja koulujen monipuolisuudella, jotka ovat mahdollistaneet vanhemmille hoivan järjestämisen paremmin. Tasa-arvoistumista on tapahtunut naisten ja miesten välillä koulutusmahdollisuuksien tarjoamisella. Palkkatyö ja ura eivät ole vain miehille, sillä myös naisen työssäkäyntiä pidetään normaalina. Perhepolitiikkaa on suunnattu parantamaan naisten koulutusta ja työssä käymistä sekä miesten roolin muuttamista koti- ja hoivakeskeisempään suuntaan. Tukea annetaan niin miehille kuin naisillekin työn ja perheen yhteensovittamisessa. Perheen selviytymiskyvyn katsotaan parantuvan sukupuolten välisellä joustavalla työjaolla. (emt.)

Rantalan (2002, 24) mukaan vanhempien hyvä elämänhallinta on osoittautunut lapsen myönteisen kasvun ja kehityksen perusedellytykseksi. Nykyään käytetään arjenhallinnan käsitettä kuvaamaan vanhempien fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia sekä arjen askareiden, työn ja opiskelun hallintaa. Keskeisiä riskitekijöitä ovat vanhempien mielenterveysongelmat, toteaa Rantala (2002, 30). Lasten hoitaminen ja kasvattaminen ovat osa vanhempien arjenhallintaa. Lisäksi arki koostuu ulkoisista voimavaratekijöistä, kuten sosiaalisista suhteista ja vapaa-ajanvietto mahdollisuuksista. Sisäisiä voimavaratekijöitä ovat hyvä itsetunto, joustava sopeutumiskyky sekä hallinnan, luottamuksen ja turvallisuuden tunteet. (emt.)

Lapsiperheiden huolet ovat moninaisia. Lapsen sairaus ja oireilu, epäterveellinen ravinto, oppimisvaikeudet, masentuneisuus, pelot, kaverisuhteiden haasteet, kiusaaminen, sosiaalinen media ja päihteet luovat tuen tarpeita vanhemmille. Perheen arjessa huolta aiheuttavat myös vanhempien parisuhdeongelmat, taloudelliset vaikeudet, maltin menettäminen, syyllisyyden ja riittämättömyyden tunteet, perheessä olevat päihde- ja mielenterveysongelmat, lähisuhdeväkivalta, yksinäisyys ja lasten tapaamisista aiheutuvat haasteet vanhempien välillä.

Varhainen ongelmien tunnistaminen ja niiden puheeksi otto ovat erityisen keskeistä. (Halme & Perälä 2014, 224.) Halmeen ja Perälän (2014, 225) mukaan vanhemmat saavat hyvin tukea lapsen kasvuun ja kehitykseen, mutta vanhemmuuteen ja perheen tilanteeseen saatava tuki on harvinaisempaa. Vain alle kolmannes on saanut tukea päihdeongelmiin, lähisuhdeväkivaltaan, yksinäisyyteen ja lasten tapaamisten haasteisiin. (emt.) Suomessa pitkäaikaiset taloudelliset vaikeudet ovat liittyneet lapsen sijoittamiseen kodin ulkopuolelle, mutta alkoholin ja päihteiden väärinkäyttö ovat myös syynä kasvavassa määrin (Hiilamo 2009, 177).

Keskustelua on käyty siitä, että minkälainen vanhemmuus on lapsen edun mukaista. Puhe liittyy hyväksyttäviin suhteisiin perheessä, sillä ydinperhettä oikeana, luonnollisena ja normaalina oleva ajatus vaikuttaa taustalla. Etenkin samaa sukupuolta olevien vanhemmuudesta on epäilyjä, vaikka minkäänlaista tutkittua tietoa ei ole sen negatiivisuudesta. Pelkona on sateenkaariperheiden lasten kiusaaminen ja syrjintä. Sillä ihmisillä on suuria ennakkoluuloja, varsinkin homoparin kykyyn kasvattaa pojasta mies. Naispareihin luotetaan enemmän. Pitää muistaa, että kaikenlaisilla perhemuodoilla on omat vahvuudet ja heikkoudet. Suurimmat haasteet esiintyvät yhden vanhemman perheissä sekä uusperheissä. Silloinkaan ongelma ei ole suhteissa, vaan taloudellisessa niukkuudessa ja erojen aiheuttamista haasteista. Löytyy myös tutkimuksellista tukea, että lapsi voi paremmin kahden huoltajan perheessä. Tärkeimmäksi kuitenkin nousee lapsen hyvät suhteet vanhempaan tai vanhempisiin. (Jokinen 2017, 135–136.) Ellie Lee kumppaneineen (2014, 46) kertoo, kuinka vanhemmuutta pidetään nykyään tärkeänä osana aikuisuuden identiteettiä.

Eija Sevón ja Jouko Huttunen (2002, 72) kertovat voimakkaista sosiaalisista ja kulttuurisista merkityksistä ja arvostuksista, joita isäksi ja äidiksi tuleminen tuottaa. Vanhemmuuden keskeinen tehtävä on kantaa vastuu lapsen hoidosta ja hyvinvoinnista. (emt.) Vanhempien eron jälkeen voidaan määritellä perheenjäseniä eri tavoin. Ero on aina vanhempien päätös ja elämänvalinta, jonka seurauksena lapsista tulee avioerolapsia. Eron ei tarvitse aina olla negatiivinen asia lapselle, sillä se voi olla myös mahdollisuus. Vanhemmista tulee lähi- tai etävanhempia, joista toinen asuu lapsen kanssa, ja toinen on lasta tapaava vanhempi. Voidaan puhua myös elatusvelvollisista ja yksinhuoltajista vanhempina. Suomessa laki suosittaa yhteishuoltajuutta ja yhteisvanhemmuutta tai jaettua vanhemmuutta. Huoltosopimukset vaihtelevat usein lapsen iän mukaan. Pienet vauvat ja alle kolmevuotiaat usein asuvat äidin kanssa, kun taas yli kolmevuotiaat ovat yhteishuoltaja vanhempien kanssa. Läheisyys ja etäisyys suhteessa lapsiin, vaatii tasapainoilua vanhemmilta. Ne voidaan nähdä myös henkiseen ja ruumiilliseen läheisyyteen ja etäisyyteen. Lasten läsnä ollessa

äitiys ja isyys ovat näyttäytyneet sukupuolineutraalina käytännön huolenpitotyönä. (Hokkanen 2002, 125–127.)

Vanhemmuuteen usein liitetään sana laatu aika. Sillä tarkoitetaan lapsen kanssa vietetyn ajan sisältöä eikä määrää. Vanhemman pitää olla silloin intensiivisesti läsnä lapselle. Laatu aika on saanut negatiivisenkin merkityksen, sillä Hokkasen mukaan voidaan puhua ”karuselli-äideistä”. Silloin laatu ajaksi on laskettu vain kaikki mikä on hyvää ja hauskaa sekä liittyy fantasiamaailman tuottamiin elämyksiin. Tämä yhteinen laatu aika on varmasti tärkeää pienten lasten kanssa, mutta nuoret eivät enää pidä sitä niin tärkeänä. Nuoret haluavat vanhempien olevan läsnä ja tarvittaessa tavallista yhteiselo arjessa. Usein isät ovat viikonloppuseijä, jonka vuoksi aika lapsen kanssa koetaan ylellisyydeksi. On totta, että harvemmin tapaavat vanhemmat joutuvat työstämään suhdettaan lapseen enemmän. Lapsille harvoin tapahtuvat tapaamiset tuntuvat ikuisuuksilta, sillä lapsen aikakäsitys eroaa vanhempien aika käsityksestä. (Hokkanen 2002, 129–130.)

Kivijärvi kumppaneineen (2009, 49) kertoo kolmenlaisista vanhemmuustyyleistä, jotka liittyvät vahvasti vanhempien tapaan kasvattaa. Kasvatustapa taas vaikuttaa perheen tunneilmapiiriin. Tyylit ovat auktoritatiivinen, autoritaarinen ja salliva. Auktoritatiivinen vanhempi on rohkaiseva ja kannustava sekä perustelee oman toimintansa. Tunteissa korostuu vaativuus ja lämpöys. Autoritaarinen vanhempi taas pyrkii kaikin keinoin kontrolloimaan lasta sekä käyttää voimakkaita rangaistuskeinoja. Tunteita ei juuri lapselle näytetä eikä osoiteta. Salliva vanhempi ei kontrolloi, vaan välttelee sitä, sekä antaa lapsen omavaltaisesti säännellä toimintaansa. Tunneilmapiiri on lämmin sekä herkkä. Väsyneenä kuka tahansa vanhempi, vaikka olisi tietoinen kasvattaja, voi toimia vastoin omia periaatteitaan. (Kivijärvi ym. 2009, 49–50, 56.)

Nyky päivänä puhutaan myös intensiivisestä vanhemmuudesta. Intensiivisellä vanhemmuudella tarkoitetaan lapsikeskeistä, asiantuntijavetoista, emotionaalista imua ylläpitävää, työllistävää sekä taloudellisesti kallista tapaa hoivata ja kasvattaa lasta. Vanhempien odotetaan olevan lapsikeskeisiä, sillä intensiivinen vanhemmuus vaatii sitoutumista, aikaa ja energiaa sekä materiaalisia resursseja. Pelkkä lapsen hoiva ei riitä. Vaikka isät olisivat kuinka sitoutuneita, käytetään myös termiä intensiivinen äitiys. Äidit seuraavat asiantuntijoiden ohjeita ja uusia neuvoja miehiä enemmän. Vanhemmuudessa tavoitteena on tukea lapsen kasvua ja kehitystä, sillä usein ajatellaan tuloksien olevan vanhempien vastuulla. Siitä huolimatta, että naiset käyvät töissä enemmän nykypäivänä, viettävät vanhemmat enemmän aikaa lasten kanssa ja yhdessä oleminen

on intensiivisempää kuin ennen. Vaarana on kuitenkin äitien väsyminen ja riittämättömyyden tunteet, mikäli ei kykene toteuttamaan intensiivistä vanhemmuutta. (Lee ym. 2014, 26–28, 31.)

3.2 Äitiys

Äiti on meille kaikille tuttu käsite, mutta äitiys on monimerkityksellinen ja muuttuva. Kristiina Berg (2008) väitöskirjatutkimuksessaan tutki äitiyttä kulttuurisina oletuksina kahdesta näkökulmasta, jotka olivat asiantuntijoiden puheissa ja media puheesta. Hän löysi aineistostaan ristiriitaisia ulottuvuuksia äitiydestä, jotka vetävät äitejä eri suuntiin. Lopputuloksena on neljä ulottuvuutta, jotka ovat 1. lapselle omistautuva – itseään toteuttava, 2. emotionaalinen side – rationaalinen tehtävä, 3. odotuksia toteuttava – omaehtoinen, 4. itsenäinen – äitiyttä jakava. Oikeanlainen äitiys kulttuurisesti on neljän ulottuvuuden välissä tasapainottelua. Ristiriitaiset viestit saattavat vaikuttaa äidin itsetuntemukseen ja aiheuttaa riittämättömyyttä tai tehdä suorittaja äidin. Eri ulottuvuuksien ymmärtäminen on tärkeää myös asiantuntijoille, jottei äitejä syyllistettäisi, sillä nämä ulottuvuudet ovat kulttuurisidonnaiset odotukset. (Berg 2008, 6.)

1. Bergin jaottelussa omistautuva äiti korostaa lapsen tarpeiden ensisijaisuutta, sekä äidille kuuluva tekeminen on sidottu kotiin ja perheeseen. Itseään toteuttava äiti huolehtii myös yksilöllisistä tarpeistaan, jotka korostuvat kodin ulkopuolella ja äidillä on myös erilaisia identiteettejä äiti-identiteetin lisäksi. Asiantuntijoiden puheissa odotus lapsen tarpeiden huomioimisesta on korostunut, kun taas mediapuhe keskittyy naisten itsenäisyyteen ja naisen omista tarpeista huolehtimiseen. Samanaikaisesti äidin siis pitäisi olla läsnä ja saatavissa sekä sensitiivinen. Lisäksi äidillä pitäisi olla kodin ulkopuolista toimintaa. Hyvin ristiriitainen tilanne äidin näkökulmasta katsottuna. Äidin vastuulla on lastenhoito, kasvatus sekä parisuhteen toimivuus. Kuitenkin äidin kiinnittyminen kotiin tukee arjen sujuvuutta ja lapsen hyvinvointia. Pitäisi toimia lapsilähtöisesti ja unohtaa äidin omat tarpeet. Mikäli äitiä ei innosta kotiäitiyden ihanne, alkaa huolipuhe. On kuitenkin mahdollista yhdistää äitiys osaksi naisen identiteettiä. (Berg 2008, 151.)

2. Bergin jaottelussa emotionaalinen side ulottuvuus tarkoittaa hoivaäitiä, jossa tärkeää on äidin ja lapsen välillä oleva biologispsykologinen tunneside. Lapsen rakastamisen ja emotionaalisen huolenpidon ymmärrys ovat tieteellinen ja kulttuurinen tuotos, jossa keskitytään tapoihin hoitaa lasta. Silloin äiti on lapsen ensisijainen hoivanantaja ja huolipuhe syntyy, ellei emotionaalinen

sidos ole tasapainoinen. Jotta nainen voi olla äiti, pitää hänen toimia ja olla kulttuurissa hyväksyty. Ongelmaksi muodostuu äitiä sitova ja jakamaton hoitovastuu. Epäonnistuminen emotionaalisessa siteessä tuottaa tulkintaa poikkeavuudesta. Rationaalisuus merkitsee äidin hallittua ja asiantuntijätiedon sisältämää aktiivista osallistumista yhteiskuntaan. Ei haluta äidin leimautuvan tylsäksi kotiäidiksi, vaan äitiys tuodaan esiin vaativana työnä. Vaativassa työssä tarvitaan samoja taitoja, kuten ajanhallintaa, organisointitaitoja ja suunnitelmallisuutta kuin äitinä olemisessakin. Näin katsottuna äitiys ei jää tylsäksi ja näkymättömäksi. (Berg 2008, 154–158.)

3. Bergin jaottelussa odotuksia toteuttava äiti voi olla kahleiden ympäröimä, sillä määräävää on kulttuurissamme sisään rakennetut toimintamallit ja odotukset. Äidillä ei ole vaihtoehtoja valita tunteiden ja käyttäytymisen välillä, jos ne eivät ole yhteisesti hyväksytyjä, sopivia ja perinteistä äitiyttä edustavia. Omaehtoisessa äitiydessä saa tehdä yksilöllisiä valintoja ja elää omanlaista elämää. Silloin äitiys ei ole kahlittua. Mikäli on yksinhuoltajaäiti, teiniäiti, iäkäs äiti, kaupunkiäiti tai jokin muu äitiys, se on itsenäistä äitiyttä, jota ei moraalisesti arvoteta. Nykyäiti nähdään persoonallisella tavalla toteutettuna äitiytenä, jossa osataan reflektoida omaa äitiyttä odotuksiin nähden ja kyetään muuttamaan sitä. Asiantuntijoiden huoli koskee äitejä, jotka eivät keskity lapsiin riittävästi ja vaativat omaa aikaa, eivätkä kodinaskareet innosta. Poikkeamia voidaan jopa demonisoida. Jokainen äiti tarvitsee kokemuksen omasta riittävydestä, sillä odotuksia on paljon ja niiden ristiriitaisuus aiheuttaa epävarmuutta. (Berg 2008, 160–163.) Marja Böökin ja Johanna Mykkäsen (2019, 421) mukaan on tärkeää vanhempana saada omaa aikaa olla kodin ulkopuolella ja harrastusten parissa tai saada edes kiireetön kahvihetki.

4. Bergin jaottelussa itsenäinen ja jakava äitiys on ehkä ristiriitaisin äitiyden muoto nykypäivänä. 1900-luvun puoliväliin asti äitiys Suomessa on ollut vain naisten kesken jaettua. Äitiys halutaan nähdä autonomisena, jolloin yksilön itsemääräämistä sekä vapautta kunnioitetaan. Toisaalta yhteiskunnalliset muutokset isyydessä ja tasa-arvovaatimuksissa pakottavat jakamaan äitiyttä. Mikäli ei siihen kykene, saa osakseen syyllistämistä. Äidin odotetaan omaksuvan asiantuntijätietoa, mutta siitä ei saa tulla riippuvaiseksi. Apua ja tukea pitää vastaanottaa sekä osata pyytää. (Berg 2008, 164.) Apua ja tukea on tarjolla niin äideille kuin isillekin. Mykkänen kollegoineen (2017) tutki isejä, jotka olivat hakeneet tai saaneet apua, ja löysivät neljä erilaista isä tyyppiä, jotka ovat sankari, uhri, ulkopuolinen ja onnekas. He toteavat isille suunnatun työn menestykseen, mikäli palveluja ja tukea tarjotaan huomioiden miesten tarpeet ja heidät kohdataan tasavertaisina. (emt.)

Eeva Jokinen (2004, 139) on erottanut kaksi käsitettä, kuten äitiminä ja äidittäminen. Äitiminä viittaa äidin ja lapsen väliseen suhteeseen sekä äidin antamaan hoivaan ja haluun hoivata lastaan. Äidittämisellä Jokinen tarkoittaa lapsen hoidon ja hoivan toteutumista muiden kuin äidin taholta. (emt.) Berg (2008, 165) tulkitsee äitiminä kiinnittyvän emotionaaliseen äitiyden ulottuvuuteen, jossa on psyykinen tunneside, jonka antaminen toisten vastuulla äidin sijaan, on kulttuurisesti moraaliton teko. Lapsen perushoito ja kasvatusta voivat olla tehtäviä muillekin, kuin biologiselle äidille, sillä ne ovat riippumattomia emotionaalisesta siteestä. (emt.)

Berg (2008, 172) toteaa äitiyden olevan ideologisoitu sekä moniulotteisesti yhteiskunnallisesti valvottu. Hänen väitöskirjansa toi esiin äitien moninaiset vaatimukset ja odotukset, joita kulttuurimme tuottaa. Lasten hyvinvoinnin näkökulmasta on tärkeää tunnistaa ja tiedostaa normatiiviset ja kulttuuriset odotukset sekä niiden muutokset. Äitiyden olisi hyvä tuottaa itsetuntemusta ja itsetuntoa sekä tunnistaa äitien oikeudet ja rajallisuus. Pitäisi pyrkiä purkamaan äitiyden odotusten ja vaatimusten tuottamaa syyllisyyttä. Median luoma idealistinen äitikuva voi pahimmillaan estää ilon kokemisen äitiydestä. (Berg 2008, 175–176.) Lee kumppaneineen (2012, 28) toteaa kulttuuristen mielikuvien aiheuttavan vahvoja pettymyksen tunteita äideille, sillä mielikuvia ei saavuteta oikeassa elämässä.

Yesilovan (2009, 148) mukaan puhuttaessa äitiydestä on kiintymyssuhdeteoria olennaista. Psykologisten teorioiden, muun muassa kiintymyssuhdeteoria, sisältää perusajatuksen äidistä vauvan ensisijaisena hoitajana ja hoivan antajana. Se perustellaan äitiyden biologisuudella ja usein puhutaan äidin vaistoista. Näin ajateltuna vastuullisuus on sisäänrakennettuna äitiyteen, silti se ei ole jakamatonta. Totta on, että äiti rakentaa suhdetta vauvaan jo raskausaikana. Jakamattomuuden kritiikkinä on syntynyt jaetun vanhemmuuden asiantuntija puhe, joka sisältää myös tasa-arvon edistämisen. Isyystutkimuksen tuotteena on myös puhuttu jaetusta vanhemmuudesta. (emt.)

Mary Ainsworth kollegoineen luokitteli kiintymyssuhteita, joita on kolme. Turvallinen kiintymyssuhde, jossa lapsi on saanut elää turvallista elämää sekä hoiva on ollut johdonmukaista, ja hoivan antaja on ollut myötätuntoinen. Välttävä kiintymyssuhde on turvattomampi, jossa ei näytetä tunteita, vaan toimitaan loogisesti ja järjellä. Ristiriitainen kiintymyssuhde, sekin turvaton, jossa hoivan saaminen on epäjohdonmukaista ja vaarallista. Vielä myöhemmin löytyi neljäs, organisoimaton kiintymyssuhde, jossa lapsi ei ollut oman elämän kaoottisuuden vuoksi löytänyt mitään kiintymyssuhdekategoriaa. (Jokinen 2004, 1867.)

3.3 Isyys

Ensimmäiset tutkimukset isyydestä Suomessa löytyvät 1950–1960-luvuilta, jolloin isyys toimi taustamuuttujana, kun kiinnostus oli lapsen kehityksessä. Julkisuudessa on lisääntynyt keskustelu isyydestä miesten omasta näkökulmasta. Isyyttä on tutkittu Suomessa enemmän 1980-luvulta, jolloin isät otettiin huomioon lasten kasvattajina ja soveliaina vanhempina sekä oli kiinnostusta isien omaan merkitykseen isyydestä. Isien tukeminen on todettu tärkeäksi perhepoliittiseksi alueeksi tänä päivänä. Osa isyystutkimuksesta toteutuu perhetutkimuksen kentällä. (Mykkänen & Aalto 2010, 39–40, 44.)

Viime vuosikymmenien kuluessa on kiinnitetty enemmän huomiota tasavertaiseen vanhemmuuteen ja isyyteen. Isien omasta mielestä, he kokevat jäävänsä sivustaseuraajiksi lastensa asioiden käsittelyssä. (Katajisto ym. 2020, 30–44.) Johanna Mykkäsen ja Ilana Aallon (2010, 39) mukaan isyystutkimus on Suomessa yleistynyt, ja aiheet ovat isyyden kulttuurisesta muutoksesta henkilökohtaisiin kokemuksiin isyydestä. Isyyttä voidaan määritellä eri tavoin jäsennettynä. Sevónin ja Huttusen (2002, 75) mukaan isyydestä voidaan puhua eri ulottuvuuksin, kuten biologinen, juridinen, sosiaalinen ja psykologinen isyys, ja ne voivat olla kaikki yhdellä isällä tai yhdistyä eri tavoin. Siittäjäisäksi Huttunen kutsuu lapsen biologista isää, joka on perinteisin ja vahvin määritelmä isästä. Biologinen isyys voidaan suoraan henkilöidä yhteen mieheen, kun muut isyyden muodot voivat sisältyä tai yhdistyä muissa miehissä. (Huttunen, 2001, 57–58.) Perinteinen isyys on rakentunut miehen vastuusta perheen elatukseen, eikä se ole mahdollistanut hoivaisyyttä. (Kolehmainen 2004, 90). Petteri Eerolan (2015, 414) mukaan isyys on muuttunut pienten lasten perheissä.

Monitulkintaisin isyyden muoto on psykologinen isyys, joka yleensä määrittyy lapsen kautta. Lapsi itse pitää psykologista isää isänään, ja on kiintynyt häneen. Kuitenkin molemmat niin lapsi kuin isäkin saavat iloa ja tyydytystä suhteesta. Juridinen isyys määritellään yhteiskunnan taholta. Lait määrittelevät isälle oikeuksia ja velvollisuuksia lastaan kohtaan. Juridinen isyys syntyy isyyden tunnustamisella, avioliiton isyysolettamalla tai adoption kautta. Sosiaalinen isyys taas voi olla isä, jota vain pidetään isänä. Hän ei siis välttämättä ole lapsen biologinen tai juridinen isä. Sosiaalinen isyys muodostuu, kun lapsi mahdollisesti asuu samassa kodissa sekä jakaa arkeaan lapsen elämässä, ja antaa hoivaa sekä huolenpitoa. Psykologinen isyys eroaa sosiaalisesta siinä, että lapsi ei välttämättä ole kiintynyt sosiaaliseen isään. (Huttunen 2001, 60–65.) Aino Ritala-

Koskisen (2001, 58–60.) mukaan lapsen ja vanhemman yhdessä rakennettu keskinäinen vuorovaikutus on sosiaalista ulottuvuutta. Hannele Forsberg ja Leena Autonen-Vaaraniemi (2019, 33) tuovat esiin eron jälkeisestä isyyden tutkimuksesta, että ydinperheessä isällä on paremmat mahdollisuudet luoda emotionaalinen suhde lapseen.

Sotien jälkeen Suomessa oli isättömiä lapsia, jonka vuoksi on ollut luonnollista tutkia isän poismenon vaikutuksia lapseen. Silloin isän merkityksen nähtiin olevan roolimalli sekä rajojen asettaja. Suhde lapseen 1950-luvun isillä oli viileä, etäinen ja asiakeskeinen. Vuonna 1970 lähtien isyyttä tarkasteltiin perheiden käyttämättä jääneenä voimavarana. (Huttunen 1994, 49–53.) Isyyteen kohdistetut odotukset muuttuivat toisen maailman sodan jälkeen, koska naisten koulutustaso nousi ja tietoisuus tasa-arvosta lisääntyi (Kolehmainen 2004, 90).

Minna Rantalaihon (2003, 216) mukaan käsite tasavertainen vanhemmuus käsittää tasa-arvon, työn ja perheen yhdistämisen. Vasta 1980-luvulta lähtien isyys nähtiin äidin rinnalla tasavertaisena vanhempana. Ymmärrettiin isän suhteen lapseen olevan äidistä riippumaton. Uudenlainen isäkäsitelmä synnytti tietoisuuden lapsen tarpeesta molempiin vanhempiin. Myös vaikutukset miesten hyvinvointiin isyyteen sitoutumisen kautta tunnustettiin. (Huttunen 1994, 56–58.) Isän sitoutuminen vaikuttaa lapsen ja isän suhteeseen. Sitoutunut isä viettää enemmän aikaa lapsen arjessa ja osallistuu arjen toimintoihin. Isän rooli sitoutuneena isänä kykenee säilyttämään auktoriteetin, sillä hän osallistuu myös kurinpitoon. (Allen & Daly 2002, 11.)

Rantalaihon (2003, 203) mukaan isyyden voidaan todeta olevan muuttuvaa ajassa ja paikassa. Jani Kolehmainen (2004, 89) kertoo isyyden pehmentyneen, ja samalla isän auktoriteetti aseman kadonneen. Forsberg ja Autonen-Vaaraniemi (2019, 33) kertovat isyydestä avioeron jälkeen, jolloin isyys, isä-lapsi suhde ja suhde ex-puolisoon ovat riippuvaisia isän moraalista orientoitumisesta lapseen. Isät voivat olla moraalisesti suuntautuneita hoivaisyyteen, jolloin suhteet muodostuvat paremmiksi niin lapseen kuin ex-puolisoonkin. Mikäli isä kokee olevansa isä velvollisuudesta ja sosio-kulttuuristen odotusten vuoksi, muodostuvat suhteet eri tavoin. (emt.)

Eerola (2015, 414) toteaa, että vaippoja vaihtava, soseita syöttävä ja vauvaa kylvettävä isä on nykypäivänä normi eikä poikkeus. Jokisen (2017, 133) mukaan isät ovat aktiivisempia ja sitoutuneempia lastenhoitoon sekä lasten kasvatukseen nykypäivänä. Tasavertaisuus vanhemmuudessa sisältää lapsen hoidon ja kasvatuksen sekä kodinhoidon, eikä niitä jaeta sukupuolituneesti. Tärkeintä on lapsen ilot ja surut jaettuna molemmille vanhemmille, ei niinkään

suorittamisen jakaminen. (Sinkkonen 2012, 76–77.) Jouko Huttusen (2001, 174) mukaan jaetussa vanhemmuudessa isät pääsevät osallisiksi asioihin, jotka ovat perinteisesti kuuluneet äidille. Eerolan (2015, 418) mukaan tasapuolinen vanhemmuus pitäisi olla Suomessa institutionaalinen tavoite. Äideille ja isille vanhempana oleminen muokkaa omaa identiteettiä, ja laittaa elämän prioriteetit järjestykseen. Isyys vaikuttaa myös työn ja harrastamisen tapoihin. (Mykkänen 2010, 25.) Tasapuoliset vanhemmuuden suhteet mahdollistavat vanhemmille myös omaa aikaa omien kiinnostuksen kohteiden ja harrastusten parissa, jonka on todettu olevan tärkeää. (Böök & Mykkänen 2019, 422).

Isien vertailuissa tuli ilmi, että sitoutunut isä on psyykkisesti kypsempi ja tyytyväisempi elämäänsä, kuin lapsettomat tai isyyteen sitoutumattomat. (Mykkänen & Eerola 2013, 19.) Isyyteen sitoutumisen on nähty olevan merkityksellistä. Huttusen (2010) sekä Sarah Allen ja Kerry Dalyn (2002, 10) mukaan se vaikuttaa positiivisesti miesten asenteisiin, vastuun ottamiseen ja haluun kehittyä muun muassa työssä. Työpaikoilla sietokyvyn stressiin ja riitoihin on todettu parantuneen. Työpaikat, jotka ovat miesvoittoisia, ovat silti vähiten sallivia isän vanhempainvapaalle, ja se koetaan vaikeana. (Kiiänmaa 2012, 43.) Eerolan (2015, 415) mukaan Suomessa isät pitävät perhevapaita vähemmän kuin pohjoismaissa, koska muissa pohjoismaissa on ositettu miehille omia perhevapaita Tanskaa lukuun ottamatta. Perhevapaajärjestelmän muutoksella voidaan siis saada isien perhevapaiden määrä kasvuun, kun se on onnistunut muuallakin. Muutos tulisi tukemaan lapsiperheiden kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä naisten työllisyyttä ja ura- ja palkkakehitystä tasa-arvoisemmaksi. (Eerola 2015, 415,418.)

Isien on todettu olevan henkisesti vähemmän valmistautuneita isyyteen, kuin naisten äitiyteen. Lapsen syntymä on muutos, joka aiheuttaa hämmennystä ja riittämättömyyttä. (Jämsä 2010, 63.) Toisaalta Eerolan (2015, 416) mukaan isät painottavat hoivaisyyttä tärkeämmäksi kuin perheen elättäjänä olemista, jonka katsotaan koskevan molempia vanhempia. Vastuullista isyyttä kuvaa myös isien panostus lasten kasvatukseen sekä sitoutuminen psyykkisellä tasolla turvaamaan lapsen kasvua ja hyvinvointia heti lapsen synnyttyä. Elämän osana isyys on muuttunut refleksiivisempään suuntaan, sillä nuoret jo pohtivat oman isyyden rooleja ja tehtäviä laajasti. (Eerola 2015, 416–417.)

3.4 Lapsuus

Lapsuus on herkkää aikaa. Lapsuudentutkimus on pyrkinyt ymmärtämään lapsuutta yhteiskunnassa ja sen rakenteita sekä kulttuuria. Lapsuudentutkimus on lähtenyt liikkeelle 1980-luvun alkuvuosina, ja on monitieteinen yhteiskuntatutkimuksen alue. Nykyään lapsuudentutkimus on levinnyt laaja-alaisesti useille eri tieteenaloille. Lapsuuden ilmiöiden tieteelliselle käsittelylle on kehityspsykologia ollut tienraivaajana. Tutkimus on ollut kiinnostunut yhteiskunnan vaikutuksista lapsuuteen. Sosiologiassa aiheutti kriittistä keskustelua kapealaiset ja riittämättömät tavat ymmärtää ja analysoida lapsuutta, sillä lapsuuden suhde yhteiskuntaan oli muuttunut. Kiinnostus heräsi siinä vaiheessa, kun lapsuudesta oli tullut sosiaalinen ongelma. (Alanen 2009, 9–11.)

Lapsuuden muuttuminen sosiaaliseksi ongelmaksi tuli esille muuttuneissa yhteiskunnissa, joihin oli tullut teollisuutta sekä taloudellista kehittymistä ja vaurautta. (Alanen 2009, 12; Lee ym. 2014, 54). Kehityskulku muutti sitä, minkälainen ympäristö ja olosuhteet lapsilla oli. Ongelma esiintyi mikro- ja makrotason prosesseissa, jotka olivat ajautuneet epäsointuun. Kulttuuriset ja sosiaaliset suhteet lasten ja aikuisten välillä jo 1900-luvulta lähtien sekä viimeistään 1970-luvulla muuttuivat. (Alanen 2009, 12.) Lee kumppaneineen (2014, 39) kertoo lapsen ja aikuisen erottamisen toisistaan olevan valtava kehitys, ja aikuisuuskin piti määritellä uudelleen sekä se haastoi vanhempien aseman. Oinonen (2004, 22–23) kertoo, kuinka aika toi esiin kysymyksiä avioliiton pysyvyydestä, naisen asemasta sekä henkilökohtaisista ja perheen suhteista, koska vanhat siteet hävisivät.

Itsestään selvinä pidetyt lasten ja aikuisten välisten sukupolvisuhteiden malli ei enää toiminut. Sukupolvisuhteiden epävarmuus tuotti keskustelua 1960–70 luvuilla lapsuuden lyhenemisestä ja jopa loppumisesta. Keskustelua käytiin myös vanhemmuuden heikkenemisestä sekä kasvatuksen huonosta tilasta seurauksineen. Näissä huolikeskusteluissa keskityttiin lapsen lähipiiriin kuten perheeseen, vanhempiin ja muihin lähikasvattajiin. Sukupolvijärjestyksessä on kyse uudeltaisesta näkökulmasta lapsiin ja lapsuuteen. Pitkän perinteen omaava psykologispedagoginen lapsuudenkäsitelmä muuttui siten, että lasta ja lapsuutta katsottiin yhteiskunnallisissa yhteyksissä, yhteiskunnan sosiaalisissa ja kulttuurisissa rakenteissa sekä niiden prosesseissa, joissa rakenteet luodaan, ylläpidetään ja muutetaan. (Alanen 2009, 12.)

Maarit Alasuutarin (2009, 54) mukaan lähtökohtana lapsuudentutkimuksessa on ollut tuottaa uudenlaista tietoa, joka eroaa perinteisestä psykologisesta lähestymistavasta. Perinteinen orientaatio aiheutti sen, että lapsuutta tarkasteltiin aikuisten näkökulmasta ja tulkinnoista käsin. (emt.). Jokisen (2017, 134) mukaan myös perheistä puhuttaessa on usein sivuutettu lapsi ja puhe on aikuiskeskeistä. Johanna Kuivakankaan (2002, 31) mukaan lapsuuden tutkimuksessa keskeistä on tuoda esiin lasten oma toimijuus sekä ymmärtää lapsuus moninaisena ilmiönä.

Modernin lapsuuden konstruktion voidaan nähdä syntyneen sadan vuoden ”lastenpelastusprojektin” tuotoksena. Paremmassa yhteiskunnassa lapsille pitää antaa uudenlainen merkitys. Työvoiman ja taloudellisen arvon sijaan, lapset pitää kokea emotionaalisesti arvokkaina. Eri puolilla Eurooppaa yhteiskuntapoliittinen lapsikeskeisyys nousi esiin ja tavoitteena oli pelastaa lapset epäsovivilta ympäristöiltä sekä parantaa heidän elinehtojansa. Moderni lapsuus pitää sisällään perheen, koulun, päivähoidon sekä useat lasten sosiaaliset ja kulttuuriset palvelujärjestelmät. Lapsuus nähdään osana elämäntähtä. Matkalla aikuisuuteen lapset tarvitsevat hoivaa, suojelua, kasvatusta ja ohjausta. Aikuisuus tuo mukanaan oikeudet ja velvollisuudet sekä vastuuta. Lapsuutta pidetään yksilön kasvun ja kehityksen sekä yhteiskuntaan valmistautumisen vaiheena, sekä lapsilla on oikeus aikuisten ja yhteiskunnan suojeluun, kasvatukseen ja valvonnan kohteina olemiseen. Modernin maailman sukupolvi järjestys velvoitti aikuiset valvomaan, suojelemaan, hoitamaan ja kasvattamaan lapsia. (Alanen 2009, 14.)

Lasten elämässä keskeinen piirre on institutionalisoituminen kotiin, päivähoitoon ja kouluun. Lapsen etu, tarpeet, toiveet ja kokemus yhdenmukaisina uskottuna, järjesti lapsille pitkän matkan instituutioiden läpi. Koko lapsuus on normitettu, sillä tiedettiin mitä lapset milloinkin tarvitsevat ja keneltä. Kulttuurisesti oli varmaa, että lapsilla on oikeus hyvään lapsuuteen. Institutionalisoitunut lapsuus on toiminut empiirisenä perustana uudelle tiedolle sekä uuden tiedon sovelluskenttänä. Lapsikeskeisyys on osa kehittyneiden maiden sivilisaatiohistoriaa ja tärkeä saavutus. Yhteiskuntamme taloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja rakenteelliset muutokset heijastuvat lapsuuteen ja lasten elämään vahvasti. Sukupolvisuhteiden epävarmuus on luonut julkista huolipuhetta. Perhe, vanhemmuus, kasvatusta- ja niiden muutokset ovat sukupolvisuhteiden keskeisiä tuki-instituutioita. (Alanen 2009, 14–15.)

Legitimaatiovallan lähteinä moderneissa yhteiskunnissa ovat toimineet tiedeinstituutiot ja tutkimus. Sosiaalishistoria lapsuudesta on täynnä kamppailuja, jotka ovat toteutuneet useilla ideologisilla ja poliittisilla kentillä. On problematisoitu lapsuutta ja vaadittu yhteiskuntaa

puuttumaan. Historiantutkimuksen avulla ymmärretään, että lapsuus on vaihteleva sosiaalinen ja kulttuurinen ilmiö, jolla on yhteiskunnalliset ehdot, tuottajat sekä kehitysprosessit. Lasten ja heidän lähiympäristöjen useat muutokset arkielämän tasolla koettuna ja tulkittuina, voidaan tulkita laajemmissa yhteiskunnallisissa muutoksien kehyksissä. Lapsen ja aikuisen asema, heidän keskinäiset valtasuhteensa sekä oikeudet yhteiskunnallisiin voimavaroihin ja yhteiskunnallisen sukupolvijärjestyksen siirtyminen ja murros ovat signaaleita historiallisista transformaatioista. Lapsuudentutkimus on voimistunut, sillä tarvitaan uutta ja ajankohtaista tietoa lasten olosuhteista ja hyvinvoinnista tai sen puutteista. Lasten oikeuksien yleissopimus edellyttää säännöllistä raportointia lasten oikeuksien toteutumisesta. (Alanen 2009, 19, 22, 25–26.) Heikki Hiilamon (2009, 177) mukaan muutokset suomalaisessa hyvinvoinnin jakautumisessa asettaa marginaalissa olevat lapset heikompaan asemaan, jota hän nimittää lapsiasioiden pimeäksi puoleksi.

Kun tarkastellaan lapsuutta institutionaalisesti, voi tutkimus keskittyä tarkastelemaan lapsen läheisiä ihmissuhteita. Lapsuudentutkimus on osoittanut yhteiskunnan instituutioista, kuten perhe, kasvatus-, koulutus-, palkkatyö ja harrastusinstituutiot sekä media, niiden tuottavan lapsuutta, sen ehtoja ja mahdollisuuksia. Tarkastelussa on lapsi sosiaalisen ryhmän jäsenenä sekä, mitä lastennäkökulmasta on lapsena oleminen ja lapsuus. Silloin keskiöön nousee lapsen toimijuus, osallisuus, lapsen oma ääni ja lasten omat vertaiskulttuurit. Tämä on lisännyt lapsuudentutkimuksen kiinnostusta. (Alasuutari 2009, 54, 56.) Jokinen (2017, 134) toteaa myös lapsuudentutkimuksen tuovan esiin, ettei lapsi ole vain passiivinen sosialisointin kohde, vaan lapsia lähestytään aktiivisina toimijoina omassa elämässään.

Lapsille vertaisryhmät ja sisarukset antavat vaikutteita, sekä maskuliinisuutta ja feminiinisyttä lapset oppivat havainnoimalla muita eri ympäristöissä. Vanhempien rooli jää hyvin pieneksi, lähes olemattomaksi tärkeydeltään. (Jokinen 2017, 134.) Paula Määtän ja Anja Rantalan (2016, 230) mukaan ryhmäsosialisatioteoria väittää vertaisryhmien vaikutuksen yksilölle olevan olennaisempaa kokonaiskehityksen kannalta kuin lapsuuden kodilla. Uotinen (2008, 15) toteaa lapsen kehittyvän hänen osallistuessaan aktiivisesti jaettuihin sosiokulttuurisiin tilanteisiin. Näin ajatellen kaikki lapsen kehitysympäristöt vaikuttavat lapseen ja ne voivat paikata kodin puutteita. Lapsi voi siis kasvaa ja kehittyä hyvin vaikka kotona ei kaikki olisikaan täydellistä, kunhan muut ympäristöt tukevat.

Nykypäivänä lapsuuteen yhä useammalle kuuluu päivähoitoon osallistuminen. Anja-Riitta Lehtisen (2009, 138) mukaan yhteiskunnassamme pidetään tärkeänä osallistumista päivähoitoon ennen koulua, sillä päivähoiton vaikutukset lapsen kehitykseen ovat positiiviset. Sosiaalisten taitojen kehittyminen saa erityismainintaa. Päivähoidon lapsiryhmissä lapsi oppii toimimaan yhdessä muiden kanssa sekä jakamaan asioita. Pienryhmätoiminta on tietoista, jolla kasvatetaan sosiaalisuuteen. Lapsille vertaissuhteet ovat tärkeitä niin lapselle itselleen kuin sosiaalisen kasvatuksenkin näkökulmasta. Samanikäisten kanssa toimiminen pohjaa taitojen oppimiselle tulevaisuutta varten. Vertaissuhteiden avulla lapset pitävät hauskaa, kilpailevat, jakavat salaisuuksia ja purkavat huolia. Tutkimusten mukaan lapset luovat ystävyys-suhteita jo 3-vuotiaina, mikäli lapsiryhmä pysyy samana. Ystävyys-suhteilla ja yhteenkuuluvuuden tunteella on lapselle emotionaalisesti tärkeä merkitys. (Lehtinen 2009, 138–140.)

Lehtinen (2009, 110) kertoo lasten toiminnan muovautuvan ja toteutuvan aina sosiaalikkulttuurisena ja tilanteellisena. Keskeistä lasten toimintaresurssien haltuun ottamisessa, osallisuuden mahdollisuuksissa ja toimijuuden toteutumisessa on, että lapsen toiminta määrittyy lapsen oman aktiivisuuden tuloksena unohtamatta toimintakulttuurin vaikuttavuutta toiminnan ehtoihin. Toiminta eletään ja koetaan ajallisesti ja paikallisesti rakentuneessa toimintakentän kontekstissa. Lapsen toiminnassa on tunnistettu toimijuutta, joka on lasten näkökulmasta katsottuna onnistuneita seuraamuksia. Lapsen toiminnassa on vahva sidos oman osallisuuden rakentamisesta ja pyrkimyksistä saada aikaan toivottuja muutoksia lapsen hallussa olevin toimintaresurssein. Jotta lapsen toimijuus voi toteutua toiminnassa, on keskeistä lapsen toimintaresurssien tarkoituksenmukainen käyttö. Rakenteellisuus, relaationaalisuus, osallisuus ja voimaantuminen lasten toiminnassa kytkeytyy läheisesti lasten toiminnan rakentumiseen toimijuudeksi. Toimijuus päiväkodissa toteutuu todennäköisesti silloin, kun ei oleteta lasten olevan vain aikuisten suunnitteleman ja toteuttaman toiminnan kohteina. Lapset pitää nähdä omat lähtökohdat huomioiden osallistujasubjekteina ja yhteisön toimintaan vaikuttajina, sekä lapsilla pitää olla mahdollisuus toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen heitä koskevassa toiminnassa. (Lehtinen 2009, 110–112.)

Lapsuuteen vaikuttaa myös ympäristö, jossa lapsi arkeen elää. Useiden tieteenalojen ideat yhdessä liitetään lapsuudentutkimukseen ja lapsuuden maantieteeseen. Voidaan puhua lapsuuden maantieteestä, jossa kohteena on nykylapsuuden tilallisuuteen liittyvät kysymykset. Yhteiskunnassamme painotetaan lasten kasvu-ympäristön tärkeyttä, turvallisuutta, sen tukea lasten oppimismotivaatioon ja aktiivisuuteen sekä mahdollisuuteen leikkiä. Lapsen olemista ja lapsuutta

määrittää ympäristö samaan aikaan, kun lapset määrittävät ympäristöä sekä suhdettaan siihen ja ympäristössä elämiseen. Tämänlainen ympäristökäsitys muun muassa varhaiskasvatusympäristössä on monitahoinen ja käsitelty yksipuolisesti. (Raittila 2009, 227–228.) Lisäksi lasten monipaikkainen asuminen on lisääntynyt. Forsberg ja Ritala-Koskinen (2016) toteavat, että olisi tärkeää tutkia lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta lapsilta itseltään, kuinka he kokevat muuttuvat asumisjärjestelyt.

Kuivakankaan (2002, 39) mukaan lapsilla on omat salatut elämät, joita aikuiset eivät tunne. Voidaan puhua lasten omasta kulttuurisesta yhteisöstä. Lapsuutta voidaan katsoa yhteiskunnan marginaalisena ryhmänä, mutta lapsuus on osa yhteiskuntarakenteita. Eri aikoina ja eri paikoissa esiintyvä lapsuus on moniulotteista. Lapsen arki voi olla kiinnostuksen kohteena, kuten minkälaista se on maaseudulla tai kaupungissa sekä työttömyyden vaikutuksista. Käsitteenä lapsuus on joustava, muuttuva ja venyvä. Lapsuustutkimuksen suuntauksista Kuivakangas tuo esiin neljä erilaista vaihtoehtoa. Ensimmäisenä yhteiskuntarakenteellinen lapsi, jossa lapset ymmärretään yhtenä väestön osana. Toisena on vähemmistölapsi, jolloin tarkastelussa on lasten toiminta rakenteellisten esteiden välimaastossa. Kolmantena on sosiaalisesti konstruoitu lapsi, joka sisältää ajatuksen, että lapsi on osa yhteiskunnan rakennetta ja paikallisena, muuttuen ja uudelleen rakentuen. Neljäntenä on heimolapsi, jossa kiinnostuksen keskiössä on lasten keskinäinen toiminta. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsoen voidaan pohtia mikä merkitys on perheellä, vanhemmilla ja eri ikäkausien vaikutuksilla lapsuuteen. Lapsuuden käsite on irrotettu perheen käsitteestä, sillä lapsuudentutkimus haluaa korostaa lasten suurta merkitystä yhteiskunnan osana, ei sen ulkopuolella. (Kuivakangas 2002, 39–43.)

4 TUTKIMUSASETELMA

Tässä alaluvussa esitellään tutkielman aineistona oleva LP-menetelmän materiaali. Seuraavana tuodaan esiin tutkielman tutkimuskysymykset. Tutkimusote ja aineiston analyysitapa kuvaillaan seuraavaksi sekä lopuksi pohditaan tutkielman tekemistä eettisestä näkökulmasta.

4.1 Aineiston kuvailu

Tutkielmaa suunnitellessa on hyvä selvittää, että onko jo olemassa valmista materiaalia, jolla voi vastata tutkimuskysymykseen. Valmiisiin aineistoihin kuuluu muun muassa muiden tutkijoiden keräämiä aineistoja, eri organisaatioiden ja tutkimuslaitoksen tilastoja, kulttuurituotteita sekä asiakirjoja. Näin uusissa tutkielmissa voi käyttää jo valmiita aineistoja ja tekstidokumentaatioita. Tärkeintä on, että aineisto soveltuu tutkielman tekoon. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Kirsi Juhilan (2021) mukaan laadullisessa tutkielmassa voidaan myös puhua luonnollisesta aineistosta, joka on syntynyt ilman tutkielman tekijää, eikä tekijä ole voinut vaikuttaa aineistoon millään tavoin.

Sirkka Hirsjärvi kollegoineen (2009, 186) toteaa aineiston hankinnassa pyrkimyksen olevan päästä ekonomiseen ja tarkoituksenmukaiseen tapaan. Sillä aina ei tarvitse kerätä omaa havaintoaineistoa vastatakseen tutkimuskysymykseen, eikä valmis aineisto laske tutkielman arvoa. Toisten tutkijoiden keräämiä aineistoja nimitetään sekundaariaineistoksi. Tässä tutkielmassa aineistona on LP-menetelmän materiaali, eikä toisten tutkijoiden keräämä aineisto. On tärkeää suhtautua kriittisesti valmiisiin aineistoihin ja punnita aineiston luotettavuutta. Valmiina oleva aineisto soveltuu käytännössä kuvailemaan ja selittämään sen sisältöä. (Hirsjärvi ym. 2009, 186, 189.)

LP-menetelmä on osa Toimiva lapsi ja perhe -työn menetelmiä. Toimiva lapsi ja perhe (TLP) -työ on kehitetty Suomessa lastenpsykiatri Tytti Solantauksen vetämänä, ja on käynnistynyt vuonna 2001. TLP-työn tavoitteena on tukea lasten ja nuorten positiivista kehitystä sekä ehkäistä ongelmien siirtymistä sukupolvelta toiselle. Menetelmät ja koulutukset TLP:ssä ovat olleet osana Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Toimiva lapsi ja perhe -hanketta. THL:ltä TLP-työskentely siirtyi Mieli ry:lle vuonna 2015. Erityisesti aikuisten mielenterveyspalveluissa esiintyi

tarve ottaa lapset puheeksi. (Mieli 1. 2022.) LP-menetelmä perustuu ekologiseen lähestymistapaan. Lapsi ja perhe ovat osa heidän ekologista ympäristöään. Hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin katsotaan olevan yhteydessä psykologiseen, sosiaaliseen ja fyysiseen elämään sekä elämän kulkuun vaikuttaa jokaisen yksilöllinen biologinen lähtökohta. (Mielenterveystalo 2022.)

LP-menetelmän tavoitteena on ehkäistä ongelmia varhaisessa vaiheessa, ja sitä voidaan käyttää lasten- ja nuorten peruspalveluissa sekä erityispalveluissa. Lasten ja nuorten syrjäytyminen ja hyvinvoinnin eriarvoistuminen ovat poliittisessa keskustelussa huolena. On vaikeaa mitata perheiden ja lasten palveluiden tuloksellisuutta ja kustannusvaikuttavuutta. Tiedossa on korjaavien toimien kalleus ja ehkäisevien palveluiden taloudellinen kannattavuus. Poliitiikka ja toimintaohjelmissa on vahvasti painotettu lasten ja nuorten ongelmien ehkäisyä, varhaista tunnistamista ja oikea-aikaisen tuen saamista. Terveyserojen kehityksen kerrotaan alkavan jo odotusaikana ja jatkuvan lapsuudessa ja nuoruudessa. (Halme & Perälä 2014, 224–225.)

LP-menetelmän taustateorian on ekologinen teoria. Urie Bronfenbrennerin ekologinen malli ei varsinaisesti ole perheteoria, mutta sen avulla voi tutkia perhettä. Mallissa korostetaan perheen osuutta ihmisten kehitykseen vaikuttavana tekijänä. Perhettä käsitellään suhteessa kuuteen osa-alueeseen, jotka ovat vanhempien tukiverkostot, yhteisö, koulu, toveriryhmä, työelämä ja ympäristömuutokset. Nämä tekijät yhdessä muodostavat yksilön ekologian. Aikaisemmin on keskitytty äidin ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen, mutta ekologisessa mallissa halutaan korostaa perheen keskeistä merkitystä ihmisen kehityksessä. Olennaista on perheessä tapahtuvien prosessien ja muiden kehitykseen vaikuttavien tekijöiden välinen suhde. Täytyy siis tutkia yksilön ja hänen ympäristönsä vuorovaikutusta. (Hurme 2014, 60–61.)

Prosesseilla ekologisessa mallissa tarkoitetaan lähiprosesseja, tietynlaista ihmisen ja ympäristön vuorovaikutusta. Nämä prosessit tapahtuvat tietynä aikana ja niistä muodostuu ihmisen kehitystä tuottavat päämekanismit, jotka toimivat yksilön kehityksen eteenpäin vievänä voimana. Näillä prosesseilla on 6 piirrettä. Kehittyäkseen yksilön on aktiivisesti tehtävä jotain, joka on ensimmäinen piirre. Toiseksi tekemisen pitää olla säännöllistä ja ajallisesti pitkäkestoista. Kolmas vaatimus on toiminnan vastavuoroisuus. Prosessi siis vaatii vastavuoroisuutta, jotta kehitystä tapahtuu eikä se saa olla yksisuuntaista. Lisäksi toiminnan pitää monimutkaistua, jotta yksilö kehittyy. Tämä on neljäntenä vaatimuksena. Kun taas viides vaatimus koskee vuorovaikutusta esineiden ja symbolien kanssa. Pelkkä vuorovaikutus ihmisten välisenä toimintana ei riitä, vaan tarvitaan esineitä ja symboleja. Kuudentena vaatimuksena on yksilön ja ympäristön

vuorovaikutusta säätelevät tekijät, jotka muuttavat lähiprosessien sisältöä, ajoitusta ja tehokkuutta. Näiden kuuden vaatimuksen täytyttyä tapahtuu kehitystä yksilössä. (Hurme 2014, 65–67.)

Ekologisen mallin ympäristövaikutusten monimuotoisuutta voidaan kuvata pääkomponenttien avulla. Ne voidaan nimetä systeemikomponenteiksi, joita ovat mikrosysteemi, mesosysteemi, eksosysteemi ja makrosysteemi. Keskeinen sanoma on, että perhe ei ole pelkästään riittävä edellytys lapsen kehitykselle. Perhe on osa laajaa ympäristöä. Tämän näkökulman esittää myös systeeminen perheteoria. Taustalla ovat myös yhteiskunnalliset rakenteet ja järjestelmät makrosysteemissa. Uotinen (2008, 19) toteaa, että sosiaalikultuurisen toiminnan teorian näkökulmasta toimintaa ei voida koskaan tarkastella irrallaan yhteiskunnallisista yhteyksistä. (Hurme 2014, 71, 78.)

LP-menetelmässä työntekijä ehdottaa vanhemmalle yhteistä keskustelua lapsesta. Ennen LP - keskustelua toimintamalli esitellään vanhemmalle sekä annetaan kotiin vanhempien opas ja oman lapsen ikäkauteen soveltuvat kysymykset. Kysymykset annetaan etukäteen, ja ohjeistetaan vanhempaa käymään niitä läpi lapsen kanssa yhdessä keskustellen. Mikäli lapsi siis kykenee jo itsenäisesti keskustelemaan. Näin vanhempi tietää etukäteen keskustelun aiheet, joka voi luoda turvallisuuden tunteen keskustelua kohtaan. Sitten on tapaaminen, jossa käydään kaikki kysymykset läpi keskustellen. Kysymysten avulla haetaan vahvuuksia ja haavoittuvuuksia lapsen ja perheen arjesta sekä toiminnasta. Arki sisältää lapsen tärkeimmät kehitysympäristöt. Huolen herätessä lapsesta työntekijä ehdottaa neuvonpidon pitämistä seuraavaksi. Neuvonpito on verkostotapaaminen, johon vanhempi määrittelee lähiverkostoaan. Tavoitteena on yhdessä perheen lähiverkoston kanssa pohtia perheen tuen tarpeita, ja miten niihin voidaan vastata kukin tahollaan. (Mieli 3, 2022.)

Olen itse käynyt LP-koulutuksen vuonna 2018, mutta materiaaleja päivitetään nopeallakin aikataululla. Halusin saada ajantasaiset materiaalit tutkielman aineistoksi, jonka vuoksi otin yhteyttä LP-menetelmän kouluttajaan puhelimitse. Puhelimitse kävimme keskustelua tutkielman aiheesta, ja pyysin kouluttajalta koulutusmateriaaleja tutkielman aineistoksi. Kouluttaja kertoi materiaalin löytyvän Mieli ry:n internet sivuilta vapaasti ladattavissa olevina PDF-tiedostoina. Koulutusmateriaali on jokaisen kouluttajan oma, ja kouluttaja lähetti oman koulutusmateriaalinsa minulle sähköpostitse. Minulla on kouluttajan suullisesti antama lupa käyttää kouluttajan koulutusmateriaalia tutkielman aineistona. Sähköpostistani tulostin koulutusmateriaalin, ja

tulostin myös Mieli ry:n sivuilta lataamani materiaalit. Henkilökohtaiseen sähköpostiini pääsee vain käyttäjätunnusta ja salasanaa käyttäen, jotka ovat vain minun tiedossani. Juuri oli kehitetty uusi maahanmuuttaja perheille ja nuorille suunnattu materiaali. Pohdin pitkään sen jättämistä aineiston ulkopuolelle, mutta päätin sen ottamisesta mukaan tutkielman aineistoon kuitenkin.

Olin vielä yhteydessä Mieli ry:n LP-menetelmän työntekijään sähköpostitse. Kysyin sähköpostitse Mieli ry:stä, että tarvitsenko tutkimuslupaa heidän koordinoimiin materiaaleihin. Sain vastauksen, että en tarvitse tutkimuslupaa. Hän perusteli asian sillä, että kaikki Lapset puheeksi -lokikirjat ja manuaali ovat kaikkien saatavilla Mieli ry:n verkkosivuilla. Siksi ne ovat vapaasti tutkittavissa. Koulutusmateriaaliin Mieli ry:n työntekijä otti kantaa, että koulutusmateriaali on jokaisen kouluttajan oma. (henkilökohtainen tiedoksianto 13.9.22.)

Tämän tutkielman aineistona siis käytetään LP-menetelmä työssä käytössä olevaa kouluttajan koulutusmateriaalia, manuaalia ja Lokikirjoja. Koulutus kestää yhteensä 18 tuntia sekä koulutuksen aikana jokainen opiskelija tekee kaksi LP-keskustelua. Jokainen yksittäinen Lokikirja sisältää keskusteluissa läpi käytävät kysymykset, jotka ovat suurin piirtein samanlaisia. Taulukossa 1. olen kuvaillut aineiston materiaalia tarkemmin.

Materiaalin nimi:	Yksilöinti	Sivumäärä/aineistokoodi
Toimiva lapsi & perhe, Lapset puheeksi, Manuaali ja lokikirja	– kun vanhemmalla on mielenterveyden ongelma	59 (TLPMa)
Lapset puheeksi lokikirja	Varhaiskasvatukseen	18 (LPVVar)
Lapset puheeksi lokikirja	Vauvan odotus	21 (LPVauO)
Lapset puheeksi lokikirja	Vauvaikä – n. 0–1-vuotiaat	21 (LPVau)
Lapset puheeksi lokikirja	Taaperoikä – n. 1–2-vuotiaat	22 (LPTaa)
Lapset puheeksi lokikirja	Leikki-ikä – n. 3–6-vuotiaat	22 (LPLei)
Lapset puheeksi lokikirja	Alakoulu ikäisille	15 (LPAIa)
Lapset puheeksi lokikirja	Yläkouluikäisille	15 (LPYlä)
Lapset puheeksi lokikirja	Nuoruusikä n. 13–17-vuotiaat	23 (LPNuo)
Lapset puheeksi lokikirja	-perheille vastaanotto- ja maahanmuuttopalveluissa	43 (LPMape)

Lapset puheeksi lokikirja	Lapsille ja nuorille vastaanotto- ja maahanmuuttopalveluissa	20 (LPMalanu)
Kaikki 18 tunnin Powerpoint diat tulostettuna		(LPPP)

Taulukko 1. Aineiston kuvailu

Aineisto on sivumäärältään suuri, mutta sisältää paljon toistoa. Lokikirjat ovat pääosiltaan saman sisältöisiä. Manuaali on laaja ja käsittelee jokaisen Lokikirjan sisällön pääpiirteet. Jokaisessa Lokikirjassa on huomioitu eri ikäkausien tärkeimpiä huomioita lapsen kehityksen näkökulmasta, jonka vuoksi ne toimivat vanhemmille samalla informaation lisääjinä. Ennen LP -keskustelua vanhemmille annetaan lokikirja tutustuttavaksi yhdessä lapsen/nuoren kanssa. Silloin tapaamisessa käytävän keskustelun rakenne on vanhemmille etukäteen tiedossa.

Odotin maahanmuuttajille suunnatuissa lokikirjoissa olevan paljon eroavaisuuksia muuhun aineistoon nähden, mutta sitä oli vähän. Nuorille suunnatussa lokikirjassa kartoitettiin nuoren asumisyksikön olosuhteita ja omaohjaajan välistä suhdetta. Erona oli se, että nuorelta kysytään hänen menneisyydestään sekä miten hänellä oli asiat ennen Suomeen tuloaan ja mitä hän haluaa kotimaan perheestään puhua. Maahanmuuttaja perheille suunnatussa lokikirjassa tuotiin esiin kulttuurisia eroja, joita pitää osata huomioida. Niitä ei kuitenkaan sen suuremmin avattu. Rantalan (2002, 21–22) mukaan jokaisella perheellä on omanlainen perhekulttuuri, joka sisältää perheen käsitykset ja arvot perheen toteuttaman arjen taustalla. Kaikki vanhemmat tekevät päätöksiä arjessa omien mahdollisuuksien mukaan, huomioiden omat arvonsa. (emt.) Lokikirjoja löytyy Mieli ry:n internet sivuilla myös ruotsiksi, englanniksi, arabiaksi, dariksi, venäjäksi ja ranskaksi tarvittaessa. Tutkielman aineistona on vain suomenkielinen materiaali.

4.2 Tutkimuskysymykset

Jokisen (2017, 126) mukaan perheen määrittely perherakenteena on vaikeaa, ja nykyään tärkeämpää on keskittyä siihen, mitä perhe tekee koostumuksen sijaan. Arkielämässä perheen käsite on vakiintunut, ja sitä käytetään sekä halu kuulua perheeseen on olemassa. Perhe käsitteenä on tutkijoille haaste ja analyttinen ongelma. Tarpeellisuus perhe käsitteelle on edelleen olemassa. Moninaisuutta on tuotu esiin paljon, mutta perheen rajallisuus on jäänyt vähemmälle huomiolle. Perhekäsitettä voi lähestyä myös sen rajallisuuden, ahtauden ja häiritsevyyden kautta, sillä ne

vaikuttavat perheen elämäntapoihin problematisoimalla käytännöt. Yesilova puhuu mieluummin perheymmärryksestä, sillä sitä kautta ilmiötä voidaan tarkastella paikkaan ja aikaan sidoksissa olevana. Perhe on tavallaan annettu, mutta todellisuudessa perhe on eletty. (Yesilova 2009, 18–19, 22.)

Tämän tutkielman tehtävänä on selvittää hyvinvointipalveluiden käytössä olevan LP-menetelmän materiaalin ja kouluttajan koulutusmateriaalin perhekäsitystä. Jatkossa käytän vain materiaali käsitettä kuvaamaan LP-menetelmän materiaalia ja kouluttajan koulutusmateriaalia. Perhekäsityksen lisäksi selvitetään vanhemmuudesta ja lapsuudesta muodostuvia käsityksiä. Materiaalia päivitetään usein, jonka vuoksi voidaan olettaa sen olevan ajan tasalla perheiden monimuotoisuudesta sekä vanhemmuuden ja lapsuuden nykypäiväisistä käsityksistä, ja kuinka perhettä on hyvä lähestyä.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Minkälaista perhekäsitystä Lapset puheeksi -menetelmän materiaali tuottaa ja ylläpitää?
2. Minkälaisia vanhemmuuden ja lapsuuden käsityksiä LP-menetelmän materiaali tuottaa ja ylläpitää?

LP – menetelmä toimii apuna rakennettaessa vanhempien ja muiden lapselle tärkeiden aikuisten sekä lapsen välille yhteistä ymmärrystä lapsen arjesta. LP- menetelmän tavoitteena on ehkäistä perheen vaikeuksien kasaantumista ja siirtymistä seuraavalle sukupolvelle. LP-menetelmä tarjoaa alustan yhteiseen pohdintaan ammattilaisten kanssa perhettä suojaavista tekijöistä muuttuneessa arjessa ja muutoksissa pärjäämisessä. Lähtökohta on tukea lasta ja perhettä heidän omassa arkiympäristössään. LP-menetelmä koostuu LP-keskustelusta ja tarvittaessa neuvonpidosta. Neuvonpito voidaan kutsua lisätuen tarpeiden tunnistamisen vuoksi. Neuvonpidossa kutsutaan koolle perheen verkostoa sekä tarvittaessa toimijoita muista palveluista. (Mieli 1. 2022.)

4.3 Tutkimusote

Anu Puusa ja Pauli Juuti (2020, 75–77) tuovat esille kvalitatiivisen menetelmän olemusta. Menetelmillä on välinearvo, ja niiden tavoitteena on ratkaista ja selvittää ongelmia. Kvalitatiivisen

menetelmän aineistot ovat tekstejä, joita pyritään kuvailemaan. Aineisto toimii tutkijan ja teorioiden vuoropuheluna. Aineisto on aina ihmispuhetta. (emt.)

Lähestyn aineistoani sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksestä, sillä tutkimuskohteenani on kieli. Sosiaalinen konstruktionismi ymmärtää kielen suhteellisena, käyttäjistään riippuvaisena, tilannesidonnaisena, seurauksia tuottavana ja sosiaalisen elämän kannalta merkityksellisenä tekijänä. Sosiaalisessa konstruktionismissa todellisuutemme rakentuu sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa. Kirjoitettu tai puhuttu kieli rakentaa sosiaalista todellisuutta. Uusi tieto muodostuu kerroksittain aina vanhan tiedon päälle. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Lindsay Priorin (2008, 825) mukaan dokumenttiaineistoja voi lähestyä joko resursseina tai kohteina. Tässä tutkielmassa aineistoa lähestytään kohteena, koska kiinnostus on siinä, miten aineisto toimii vuorovaikutuksen ja sosiaalisen toiminnan osana.

Sosiaalinen konstruktionismi voidaan ymmärtää sosiaalisen tiedon avulla. Meillä ihmisillä on näkemyksiä ja kokemuksia ihmisten välisestä toiminnasta, joiden mukaan ihmiset toimivat erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Käyttäydymme sosiaalisten käytäntöjen mukaisesti, ja niistä syntyy institutionaalisia sopimuksia. Näin muodostuu yhteisesti ymmärretyt käyttäytymissäännöt. Säännöt on hyväksytty moraalisesti oikeiksi. Sosiaalinen yhteinen ymmärrys on ihmisten yhteisen ymmärryksen tulos. Kasvamme näiden sosiaalisten todellisuuksien keskellä, ja voidaankin sanoa ihmisten olevan yhteiskunnan tuote. On siis prosessi, johon yksilöt osallistuvat luomalla yhteiskunnalliset sosiaaliset rakenteet. Sekä yhteiskunnalliset käytännöt muokkautuvat ihmisten osallistumisen kautta. Kuitenkin tämä prosessi ei ole paikallaan pysyvä, vaan rakentuu jatkuvasti ihmisten ja instituutioiden vaikutuksista toisiinsa. (Payne 2014, 18–19.)

4.4 Sisällönanalyysi

Laadullisessa tutkielmassa voidaan käyttää aineistovetoista analyysia, jota kutsutaan induktiivisuudeksi. Silloin tutkielman empiirinen aineisto ohjaa, mistä lähdetään liikkeelle. Ensin analysoidaan tulokset esiin, jonka jälkeen niitä peilataan olemassa oleviin teorioihin ja tutkimusten tuloksiin. Kuitenkin aineisto ei ikinä yksinään esitä tuloksia, vaan tutkielman tekijän on tehtävä analyysia jostain näkökulmasta käsin. (Juhila 2021.) Tässä tutkielmassa käytetään sisällönanalyysia, jota Jaana Vuoren (1. 2021) mukaan voidaan käyttää kirjoitetuissa teksteissä. Sisällönanalyysi toteutetaan induktiivisesti.

Sisällönanalyysissa aineistoa kuvataan sanallisesti. Sisällön erittely on kvantifioimista, mutta sitä voidaan käyttää tukemaan sisällönanalyysia. Tavoitteena analyysilla on tuottaa sanallinen ja selkeä esitys tutkittavasta asiasta sekä tuottaa luotettavia johtopäätöksiä. Laadullinen käsittely mahdollistuu loogisen päättelyn ja tulkinnan avulla, jolloin aineistoa pelkistetään pienempiin osiin ja kasataan uudestaan ehjäksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 119, 122.) Anu Puusan (2011, 115) mukaan laadullisessa tutkielmassa analyysivaiheessa yhdistyy analyysi ja synteesi, jolloin aineistoa pilkotaan pieniin osiin ja jälleen yhdistetään uudelleen kokonaisuudeksi.

Teemoittelu on lähellä laadullista sisällönanalyysia, jonka vuoksi niitä voidaan käyttää vaihtoehtoisina niminä toisilleen. Sisällönanalyysi ei pyri systemaattisesti analysoimaan kieltä tai kielen ilmaisuja, vaan keskiössä ovat asiat, aiheet ja teemat, joita aineisto tuo esille. (Vuori 1. 2021.) Vuori (1. 2021) kertoo sisällönanalyysin perustuvan tutkielman tekijän tekemälle koodaukselle, jolloin tunnistetaan ja nimetään aineistosta löydettyjä sisällön elementtejä. Jouni Tuomen ja Anneli Sarajärven (2018, 123–124) mukaan ennen varsinaista sisällönanalyysia aineisto pelkistetään sekä ryhmitellään. Pelkistäminen käytännössä tarkoittaa sitä, että aineistosta otetaan kaikki turha pois. Keskitytään etsimään vain tutkimustehtävän kannalta tärkeät ilmaisut ja sanonnat. Samankaltaisuuden ja eroavaisuuden ilmaisut saadaan aikaan ryhmittelyn avulla. Samaan ryhmään kuuluville ilmaisuille annetaan nimi. (emt.) Voidaan myös puhua sisäisestä vertailusta, jossa etsitään aineiston sisäisiä johtopäätöksiä eli kiinnitetään huomio aineiston yksiköiden eroavaisuuksiin ja samankaltaisuuksiin (Vuori 1. 2021).

Pertti Alasuutarin (2011, 44) mukaan laadullisen tutkimuksen voi kiteyttää arvoituksen ratkaisemiseksi, jolloin tuotetut johtolangat sekä vihjeet sidotaan yhteen, ja näin saadaan tehtyä merkitystulkinta tutkittavasta ilmiöstä. Vuori (1. 2021) kertoo, että aineisto pitää muokata tiiviiseen muotoon, jotta aineiston informaatiota ei kadoteta. Silloin siirrytään konkreettisista ilmaisuista abstrakteihin käsitteisiin ja jopa yhteen yhteiseen käsitteeseen. (emt.) Tuomi ja Sarajärvi (2018, 125–127) puhuvat sisällönanalyysissa aineiston käsitteellistämisestä, jolloin eri ryhmiä yhdistämällä voi käsitteellistää ryhmiä yhden käsitteen alaisuuteen. Sisällönanalyysin koko prosessi perustuu päättelyyn ja tulkintaan. Empiirisestä aineistosta edetään käsitteellistämään tutkittavaa asiaa. Ei ole etukäteen määritelty käsitteiden määrää, jolloin voidaankin puhua aineistolähtöisestä sisällönanalyysista. Aineistolähtöistä sisällönanalyysia voi toteuttaa monin eri vaihtoehtoisin tavoin. (emt.) Sisällönanalyysia voi toteuttaa myös kartoittamalla eri tapoja kuvailla jotain asiaa, jolloin ei tavoitella yhteistä abstraktia käsitettä (Vuori 1. 2021).

Erittäin tärkeäksi muodostuu pelkistämisvaihe, sillä sen pitää olla systemaattinen. Tämä tarkoittaa, että koko aineistosta etsitään samanlaisuuksia ja eroavaisuuksia huolellisella aineiston läpi käynnillä. Siihen ei riitä aineiston lukeminen kerran läpi, vaan vaaditaan useita huolellisia lukukertoja. Yksinään pelkistämisen tuottama tulos ei ole vielä tulos, vaan se on työvaihe. Pelkistäminen toimii pohjana tehtäville johtopäätöksille, jotka tuottavat tutkimuksellisesti mielenkiintoista sisältöä. Koko tutkimusongelma voi muodostua tarkemmin tämän vaiheen jälkeen. Erityisiä menetelmällisiä käsitteitä ei ole ohjaamassa sisällönanalyysia ja se ei pohjaudu mihinkään teoreettis-metodologiseen ajatteluun. Siksi analyysitavalle ei ole yhteisiä sääntöjä, vaan on erilaisia variaatioita. (Vuori 1. 2021.) Hirsjärvi kollegoineen (2009, 221) toteaa tutkielman ydinasian olevan sen analyysissa, tulkinnassa ja johtopäätöksissä.

Aineiston analyysi alkoi lukemalla aineistoa läpi. Kiinnitin huomiota Lokikirjojen samankaltaisuuksiin. Jatkoin analyysin tekoa poistamalla päällekkäisyyksiä aineistosta, sillä varsinkin lokikirjojen kysymys sivut käsittivät samanlaisia kysymyksiä samoista aihepiireistä. Lisäksi Lokikirjoissa esiteltiin LP-menetelmä lähes samansisältöisesti Lokikirjojen alkuosioissa. Otin myös pois kansilehdet ja sisällysluettelot. Luin koko aineiston läpi ajatuksella, jotta varmistuin päällekkäisyyksistä sekä eroavaisuuksista. Vauvan odotus ja Vauva-ikä sekä Taaperoi-ikä Lokikirjat erosivat eniten muista Lokikirjoista ja Manuaalista. Alakoulu ja Yläkoulu Lokikirjat taas olivat hyvin samansisältöisiä tutkimuskysymysteni näkökulmasta. Maahanmuuttajille suunnatut Lokikirjat eivät tuoneet lisäarvoa vastatakseni tutkimuskysymyksiini. Aineiston pelkistäminen oli ensimmäinen vaihe analyysia.

Seuraavaksi etsin aineistosta perheeseen, vanhemmuuteen, isyyteen, äitiyteen ja lapsuuteen viittaavia saman suuntaisia ilmaisuja sekä eroavaisuuteen viittaavia sanontoja. Alleviivasin ja ympyröin tekstistä kohtia kuulakärkikynällä. Työvaihetta kutsun koodaamiseksi tässä tutkielmassa. Seuraavalla aineiston lukukerralla aloin kiinnittää huomiota koodaamieni sanojen lauseisiin, jossa sanat esiintyivät. Luin lauseita ja kokonaisia kappaleita, jonka seurauksena minulle alkoi hahmottua erilaiset ryhmät. Ryhminä nousi esiin ihmissuhteet, perhesuhteet, arki, vanhemmuus, pärjäävyys ja tukeminen. Perhe, vanhemmuus ja lapsuus sanonnat esiintyivät aineistossa vahvasti liitettynä toimintaan viittaaviin sanontoihin. Toimintaa kuvaavia sanontoja olivat muun muassa tukea, tukeminen, saa päättää, ei suostu, kieltäytyy ja pärjää. Aloin yhdistää samantyyppistä toimintaa kuvaavia sanoja ryhmiksi, joiden jälkeen muodostin ryhmille

yläkäsitteet. Syvempi sisällönanalyysi toi esiin ryhmistä neljä perhekäsitystä, jotka esittelen tulosluvussa 5.1.

Seuraavaksi analyysi keskittyi vanhemmuuteen ja lapsuuteen viittaaviin sanontoihin tai toimintaan viittaaviin sanontoihin vanhemmuuden ja lapsuuden yhteydessä. Äitiys ja isyys sanonnat tulivat esiin vain Vauvan odotus, Vauva-ikä ja Taapero Lokikirjoissa. Vanhempi, vanhemmat ja vanhemmuus sekä lapsi/nuori sanonnat olivat pääosassa. Vanhemmuutta ja lapsuutta kuvaavat sanonnat yhdistyivät myös toimintaa kuvaaviin sanontoihin sekä tekemisen vastuu kysymyksiin. Vanhemmuus sanonnat liittyivät myös kasvatuksellisiin sanontoihin. Toimintaa kuvasivat muun muassa tukeminen, suojeleminen, yhteistyö, kieltäytyminen, pelastaminen ja pärjääminen. Esittelen tekemäni analyysin pohjalta jäsennellyt käsitykset vanhemmuudesta ja lapsuudesta tulosluvussa 5.2.

4.5 Eettisyys

Suomessa Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut (asetus 1347/1991) tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK), joka edistää ja ehkäisee, ettei tutkimusvilppiä syntyisi sekä pitää yllä keskustelua tutkimuseetiikkaan liittyen. TENK:in vastuulla on myös tiedottaminen Suomessa ja kansainvälisen kehityksen seuraaminen sekä lausuntojen antaminen tutkimuseettisiin kysymyksiin. (TENK 1, 2012.)

Hyvä tieteellinen käytäntö tutkielman teossa tarkoittaa rehellisyyttä, huolellisuutta ja tasa-arvoista kohtelua (Vuori 2. 2021). TENK (TENK 2. 2021) kertoo hyvän tieteellisen käytännön liittyvän siihen, että tutkielma noudattaa tiedeyhteisössä tunnustetut toimintatavat, joihin kuuluvat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tutkielmatyössä, tallentaessa tuloksia ja esittäessä tuloksia sekä koko tutkielman ja sen tulosten arvioinnissa. Aineistosta saatu tieto on aina arvokas, jota pitää kunnioittaa. Tutkielman tekijän ollessa kriittinen, voi hän silti selvittää ja pyrkiä ymmärtämään tutkielman aineistoa, vaikka ei hyväksy aineiston tuottamia tulkintoja sekä arvomaailmaa. Oma asemaa tutkielman tekijänä ei saa käyttää väärin eikä tuloksia, jotta kenellekään ei aiheudu tutkielmasta haittaa. Tutkielman eettisyys ja keskeiset arvot pitävät sisällään pyrkimyksen saada aikaan uudenlaista ja merkittävää tutkimustietoa aiheesta, josta ei vielä tietoa ole. Tutkielman eri vaiheissa tutkielman tekijän on hyvä raportoida avoimesti, jolloin rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus toteutuu koko prosessissa, joka on hyvä tieteellinen käytäntö. Valmiiden aineistojen

kanssa eettiset kysymykset eroavat muun muassa haastattelu aineistosta, sillä tutkielman tekijä on hyvin etäällä sekä aineisto on jo valmiina julkisesti. (Vuori 2. 2021.)

Tutkielman teossa on sovellettava tieteellisen tutkielman teon kriteerejä noudattavaa sekä eettisesti kestävää tiedonhankintatapaa sekä tutkielman- ja arvioinnin menetelmiä. Avoimuus ja vastuullisuus viestinnässä ja tuloksien julkaisemisessa kuuluu tieteellisen tiedon luonteeseen. Toisten tutkijoiden saavutukset on otettava huomioon, ja kunnioittaa heidän jo tehtyä työtä viittaamalla asianmukaisin tavoin sekä antaa arvo ja merkitys heidän saavutuksilleen. (TENK 2. 2021.)

Laadullisessa tutkielmassa arvioidaan luotettavuutta kolmen käsitteen kautta, jotka ovat uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys. Jokainen käsite jo yksinään vaatii selkeyttämistä, sillä käsitteet ovat vaikea selkoisia ja epämääräisyyttä sisältäviä. Puute yhdessäkin osa-alueessa voi viedä pohjan tutkielman luotettavuudesta. Uskottavuus lisääntyy, mikäli tutkielman lukeminen ulkopuolisille tuottaa uskottavan aineiston analyysin sekä aineistonkeruun ja tuloksen. Silloin arvioinnissa on aineiston keruun asianmukaisuus sekä analyysin huolellinen tekeminen. Raportin tärkeys korostuu, ja siinä on yksiselitteisesti luotava selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä sekä tutkielman koko prosessista. Lukijan on voitava uskoa tutkielman oikeasti tapahtuneen. (Puusa 2020, 175.)

Läpinäkyvä raportointi on keino lisätä tutkielman luotettavuutta. Kaikki tutkielman teon matkan varrella tulleet epäonnistumisetkin on hyvä kirjoittaa raporttiin. Tutkimusongelman selvittämisen kannalta relevantit menetelmät pitää perustella. Eettisyys on koko tutkielman prosessissa mukana oleva taustavaikuttaja. Perustellut käytössä olevat menetelmät pitää voida uusintaa. Tutkielman teossa ei saa aiheuttaa haittaa kenellekään. (Juuti & Puusa 2020, 175.) Tässä tutkielmassa ei voi tuottaa huonoja asioita eikä hyviä asioita tutkielmaan osallisille, sillä aineistoni on valmis minusta riippumattomista syistä. Aineiston esiin tuomat tulokset voivat aiheuttaa pohdintaa LP-menetelmän kouluttajille ja kehittäjille. Haittaa ei kuitenkaan tule aiheutumaan.

Tutkielman teossa on tärkeää, että tutkijan positio on objektiivinen. Kananen (2017, 79) kertoo objektiivisuuden olevan tärkein vaatimus koko tutkielman toteuttamiseksi tieteen sääntöjä noudattaen. Valmiin aineiston kanssa on tutkijan positio todella objektiivinen. Tutkija toimii vain havaintojen esiintuojana omasta näkökulmastaan käsin etäällä ollen. Hyvä tieteellinen käytäntö toteutuu tässä tutkielmassa.

5 TULOKSET

Tässä tulosluvussa esittelen tulokset vastatakseni tutkimuskysymyksiini. Aloitan kertomalla analyysin avulla aineistossa havaitut perhekäsitykset yksitellen. Seuraavaksi kerron vanhemmuuden käsityksestä ja lapsuuden käsityksestä, jotka nivoutuvat yhteen. Suorat aineistolainaukset on kursivoitu ja erotettu lainausmerkein sekä merkitty aineistokoodiin. Koodien alkuosat viittaavat materiaaliin, jonka jälkeen ilmoitetaan sivunumero aineistolainauksen paikantamiseksi. Koodien alkuosien selitykset näkyvät luvussa neljä Taulukossa 1. aineiston kuvailu luvussa 4.1.

5.1 Perhekäsitykset

Analyysin lopuksi päädyin ryhmittelyyn avulla kokoamaan neljä erilaista perhekäsitystä, jotka ovat **itsenäinen perhe**, joka pitää sisällään sanonnat ”päättää” ja ”vapaaehtoisuus” sekä ”perheen kunnioittaminen”. **Ongelmaperhe** muodostui yhdistämällä yhteenliittymiä sanoille, ”ei suostu”, ”kieltäytyy” ja ”lastensuojelu”. Lastensuojelu sanana tuo usein negatiivisen ennakkokäsityksen tai oletuksen, jonka vuoksi tuli nimi ongelmaperhe. Se voisi yhtä hyvin olla myös kieltäytyjä perhe. Päädyin ongelmaan, sillä lastensuojelu pyydetään avuksi lastensuojelulakiin vedoten. **Tukea tarvitseva perhe** muodostui, sillä aineistossa toistui ”tukea” ja ”tukemiseen” viittaavat sanat vahvasti. **Pärjäävä perhe** muodostui viittauksista ”pärjäämiseen” sekä ”suhteisiin”, ”tunteisiin”, ”vuorovaikutukseen” ja ”ilmapiiriin”. Seuraavaksi avaan niiden sisältöä laajemmin.

5.1.1 Itsenäinen perhe

Perheen vanhemmat saavat päättää osallistumisestaan LP-menetelmään. Lasta koskevissa asioissa perhettä pidetään lapsen asioiden asiantuntijana sekä ylimpänä päätöksentekijänä perhettä koskevissa asioissa (Rantala 2002, 39). Aineistossa tätä perheen toimijuutta kuvataan esimerkiksi seuraavasti:

”Vanhemmille kerrotaan menetelmästä etukäteen ja heille annetaan lokikirjan asiaan kuuluvat osat liitteineen. On tärkeää, että vanhemmat tietävät mistä on kysymys ja voivat päättää osallistumisestaan, sekä myös valmistautua tapaamiseen esimerkiksi keskustelemalla asioista lapsen kanssa. LP-työskentely on aina vapaaehtoista.” [LPNuo, s. 2].

Kuten edellä kuvataan, vanhemmille annetaan aikaa valmistautua tapaamiseen ja heillä on oikeus päättää tapaamiseen osallistumisesta. Työskentelyyn osallistuminen ei velvoita vanhempaa mihinkään, sillä aineiston mukaan: *”Vanhemmalla on oikeus jättää vastaamatta.”* [LPPP]. Neuvonpidoissa vanhemmat päättävät teemat, joista keskustellaan sekä heitä kutsutaan paikalle neuvonpitoon. Perhe saa siis itse määritellä, ketkä kuuluvat heidän perheensä lähiverkostoon. Perhettä ei myöskään saa nolata. Eli työntekijä ei saa arvostella tai moittia vanhempien tapoja tai käytäntöjä, vaan pitää huomioida perheiden erilaiset perhekulttuurit. Määtä ja Rantalan (2016, 72–74) mukaan on tärkeää huomioida myös etnoteorian mukainen perheen kulttuuri vaikutuksineen perheen käyttäytymiseen.

Yhtenä työmenetelmän tarkoituksena on saattaa perhe lisäpalvelujen äärelle ja tarjota perheelle mahdollisuus vastaanottaa tarvittavia lisäpalveluita, kuten tässä esimerkissä kuvataan:

”Saattaa lapsi ja perhe tarvittavien lisäpalvelujen äärelle. Vanhempaa hoitavalla taholla ei ole hoitovastuuta lapsesta, mutta on vastuu saattaa lapset ja perhe tarvittavan avun äärelle. Lapset voivat tarvita omia mielenterveyspalveluja, aviopuolisot pariterapiaa, perhe sosiaalitoimen perhepalveluja tai taloudellista tukea toimeentulotuesta aina velkaneuvontaan asti.” [TLPMa, s. 15].

Silloin perheelle jää vielä vaihtoehto itse päättää palveluiden vastaanottamisesta, eli toimia itsenäisenä perheenä. Itsenäinen perhe saa tietoa lapsen pärjäävyydestä, mutta vanhemmilla on täysi valta päättää itse toiminnastaan. Aineistossa kielletään vanhempien painostaminen ja uhkailu lasten vaikeuksilla, kuten tässä tuodaan esille:

”Vanhemmille annetaan täysi vapaus itse päättää, miten he toimivat. Vanhempia ei käsketä, painosteta eikä heitä uhkailla esimerkiksi lasten vaikeuksilla, jos he eivät tee niin kuin työntekijä ajattelee.” [TLPMa, s. 8].

Perhettä ei siis saa painostaa eikä toiminnan lähtökohtana ole työntekijän käsitys tilanteesta tai työntekijän mielipide perheen tarvitsemista lisäpalveluista. Itsenäisen perheen kanssa työskentelyssä rakennetaan toimivaa arkea painottamalla vahvuuksia, jotka ovat suojaavia tekijöitä lapsen kehitykselle. Haavoittuvuuksia pyritään tukemaan lapsen kehitysympäristöön kuuluvien aikuisten yhteistyöllä. Vanhempien ja ammattilaisten yhteistyö ja vuorovaikutussuhde on nähty merkityksellisenä lapsen kehityksen tukemisessa (Uotinen 2008, 9). Rantala (2002, 39) taas painottaa perheiden kanssa työskentelyssä luottamuksellisen yhteistyösuhteen saamisen tärkeyttä. LP-keskustelu toimii yhteisen ymmärryksen ja toimijuuden syntymiselle, ja neuvonpito aktivoi verkostoa. Rönkä ja Kinnunen (2002, 5) kertovat perhetutkimuksen keskiössä olevan

kaikkien perheenjäsenien ääni ja toimijuus. Itsenäisellä perheellä ei ole tarvetta muun muassa sosiaalipalveluille, sillä lapsen normaali kehitysympäristö kykenee tukemaan lasta. Bronfenbrenner (2016, 277) toteaa ympäristön vaikuttavan eri ihmisiin eri tavoin, sekä ihmisten välisten suhteiden voivan olla kehitystä eteenpäin vieviä.

5.1.2 Ongelma-perhe

Osallistuminen LP-menetelmään on vapaaehtoista. Yksi työmenetelmän tarkoitus kuitenkin on arvioida lapsen mahdollinen lastensuojelun tai muiden sosiaalipalveluiden tarve sekä perheen taloudellisen tuen tarve, kuten tässä esimerkissä tulee ilmi:

”Arvioida lastensuojelutoimenpiteiden ja/tai muiden sosiaalipalvelujen tarve. Perhe voi tarvita lastensuojelutoimenpiteitä, hyötyä erilaisista sosiaalitoimen perhetukimuodoista ja tarvita toimeentulotukea. [TLPMa, s. 15].

Elleivät vanhemmat halua osallistua, niin silloin voidaan tarvittaessa kutsua tai ottaa yhteyttä lastensuojeluun. Lapsen ikätasosta riippumatta lasta ei saa koskaan jättää yksin, mikäli hänen huoltajansa ei kykene tai on estynyt sairauden vuoksi huolehtimaan lapsesta. Välittömänä lastensuojelun tarpeena on myös tilanne, jossa lapsi voi joutua kohtaamaan väkivaltaa. Ei ole minkäänlaista ehkäisevää työmenetelmää, joka korvaisi yhteistyön lastensuojelun kanssa. Aineistossa puhuttaessa välittömästä lastensuojelun tarpeesta tuodaan esille, että on heti otettava yhteys lastensuojeluun ja ohjeistetaan seuraavasti:

”Jos lapsi tarvitsee välittömästi lastensuojelun tukitoimia, on heti otettava yhteyttä lastensuojeluun (Lastensuojelulaki 2.luku, § 7). Näin toimitaan, jos lapsi jää yksin (riippumatta iästä) ainoan huoltajan joutuessa sairaalaan tai avohoidossa oleva vanhempi on selvästi kykenemätön huolehtimaan lapsistaan ja/tai perheessä on väkivaltaa. Mikään hoito- tai ennaltaehkäisyinterventio ei korvaa yhteistyötä lastensuojelun kanssa.” [TLPMa, s. 8].

Vanhempien syyt kieltäytyä LP-menetelmään osallistumisesta voivat olla erilaisia. Vanhemmilla voi olla pelkoja keskustella vaikeista asioista lasten kanssa. Vanhemmilla voi olla kokemuksia työntekijöistä, jotka ovat pyrkineet toimimaan syyttämällä vanhempia. Työntekijää on mahdollisesti ohjannut ajatus, kuten aineistossa sanottiin: *”pelastaa lapset”[LPPP]* vanhemmiltaan. Siitä huolimatta on lasten tilanne selvitettävä. Jos vanhempi ei pysty tai ei suostu puhumaan lapsista, silloin hänelle kerrotaan lain velvoittavan selvittämään lapsen hoidon ja tuen järjestäminen lastensuojelun avustuksella.

Aineistossa painotetaan työntekijän roolia ja työntekijän ymmärrystä, kun vanhemmat eivät ole suostuvaisia yhteistyöhön. Työntekijän ymmärrystä kuvataan näin:

”Perheen tilanteet saattavat aiheuttaa työntekijässä monenlaisia tunnereaktioita. Työntekijä näkee lapsen elämän vaikeudet ja tuntee ne sydämessään. Vanhemmat voivat tuntua kohtuuttomilta ja työntekijä voi alkaa syyttää vanhempia. Lähellä on ajatus tai jopa pyrkimys 'pelastaa' lapset vanhemmiltaan. Tällainen asenne voi selittää suuren osan vanhempien haluttomuudesta ja peloista keskustella lapsista työntekijänsä kanssa.” [TLPMa, s. 6].

Työntekijän on tärkeää tunnistaa omat tunnereaktiot, sillä perheiden tilanteet saattavat aiheuttaa tunnereaktioita laajalla skaalalla. Lapsen hätä tai vaikeudet tuntuvat työntekijän sydämessä, ja työntekijä voi kokea vanhempien toiminnan kohtuuttomana. Siitä syntyy työntekijälle halu ”pelastaa lapset” vanhemmiltaan. Työntekijä voi tahtomattaan syyttää vanhempia lapsen vaikeuksista. Vanhempien aikaisemmat kokemukset työntekijän asenteesta voivat selittää vanhempien haluttomuutta osallistua yhteistyöhön lapsen asioissa.

LP-menetelmää tarjotaan lapsiperheille silloin, kun jollain on huoli lapsen pärjäävyydestä arjessaan. Halmeen ja Perälän (2014, 224) mukaan on tärkeää tunnistaa ongelmat varhain ja ottaa ne puheeksi. Mikäli on huolta lapsen pärjäämisen lisäksi hatarasta sosiaalisesta verkostosta, silloin ehdotetaan perheelle neuvonpitoa. LP-menetelmä painottaa yhteisen ymmärryksen tärkeyttä, johon pääsemiseksi tarvitaan puhumista ja ongelmien yhteistä pohtimista. Lapsen ja vanhemman välinen suhde erkanee, ellei lapsi voi avoimesti turvata kysymällä vanhemmiltaan asioista. Lapsen ymmärtäessä perheen tilannetta paremmin, se vapauttaa lapsen itsesyytöksistä sekä lähentää lapsen ja vanhemman välistä suhdetta. Perhesuhteiden toimivuus luo suotuisan kehityksen mahdollisuuden lapselle vaikeissakin perhetilanteissa. Asia ilmaistiin aineistossa näin:

”Ymmärrys vanhemman ongelmista luo perustaa toimivalle perhe-elämälle. Se vapauttaa lapsen itsesyytöksistä, tekee lapsen ja vanhemman suhteesta suoremman ja avoimemman ja lähentää heitä toisiinsa. Ymmärrys tekee ongelmien pohtimisen mahdolliseksi ja avaa tien ongelmaratkaisulle. Hyvin toimivat perhesuhteet tukevat lapsen kehitystä vaikeissakin perhe-olosuhteissa.” [TLPMa, s. 5].

Ongelmaperheelle voidaan perustella LP-menetelmän avaavan kehityksen tukemisen oven, eikä pyritä lastensuojelun tavoin pitämään lapsia turvassa tai psykiatrian tekevän lapsen mielenterveysongelmista johtuvaa hoitolähetettä. Aineistossa asia esitettiin esimerkiksi näin:

”Perheeseen ei astuta ongelmia etsimään. Lasten kehityksen tukemisen ja ennaltaehkäisyyn ovesta tuleva kysyy, haluavatko vanhemmat pohtia lasten asioita

työntekijän kanssa ja mieltä yhdessä, miten lapsia voisi parhaiten tukea. Vanhemmille kerrotaan, että monessa perheessä on hämmennystä ja huolta mielenterveyden ongelmien merkityksestä lapsille. Jos lapsilla on ongelmia, on myös keinoja auttaa heitä.” [TLPMa, s. 6–7].

Työntekijän tehtävä on kertoa vanhemmille, että tavoitteena ei ole etsiä ongelmia perheestä. Pitää tarjota vanhemmille mahdollisuus yhteiseen pohdintaan ja miettimiseen työntekijän kanssa, jotta lasta voidaan tukea ennaltaehkäisevästi. Vanhemmille tulee kertoa, että he eivät ole yksin pohtiessaan mielenterveyden tuomien ongelmien merkityksestä lapselle. On tärkeää tuoda esiin, että mikäli lapsella on ongelmia, voidaan lasta myös auttaa eri keinoin.

Lee kumppaneineen (2014, 29–30) kertoo vanhemmuuden muuttuneen 1960-luvulta, mutta silti siitä käydään poliittisia ja moraalisia keskusteluja, jonka vuoksi vanhemmilla voi olla pelkoa puhua vaikeista asioista, sillä silloin vanhemmat asettavat perheensä arvostelun kohteeksi. Berg (2008, 6) kertoo, kuinka tärkeää on tunnistaa kulttuuriset odotukset muun muassa äitiydestä, jotta äitejä ei syyllistetä. Halme ja Perälä (2014, 225) toteavat vanhempien saavan tukea hyvin lapsen kasvuun ja kehitykseen, mutta vanhemmuuteen tai perheen tilanteeseen tuen saanti on harvinaisempaa. Pelko osallistumisesta voi johtua kulttuurisista odotuksista sekä moraalisisista keskusteluista, joita yhteiskuntamme ylläpitää. (emt.)

5.1.3 Tukea tarvitseva perhe

Yksi työmenetelmän tarkoitus on arvioida koko perheen tarve lisäpalveluiden tukeen. Lisäpalveluita ovat muun muassa peruspalvelut, kuten lastenneuvola ja perheneuvola palvelut sekä kouluissa annettavan oppilashuollon palvelut. Erityispalveluina mainitaan lasten/nuorisopsykiatrian palvelut, kuten tämä aineisto esimerkki esittää:

”Arvioida lasten ja perheen tarve muiden palveluiden tukeen kuten lastenneuvolan, koulun oppilashuollon, perheneuvolan tai lasten/nuorisopsykiatrian tarjoamiin palveluihin.” [TLPMa, s. 15].

Aineistossa tuotiin esiin menetelmän tavoite tukea vanhemmuutta ja lapsuutta sekä lapsen/lasten kehitystä. Tuki sanana esiintyi aineistossa laajasti, josta saa käsityksen perheestä tukea tarvitsevana. Perheen kohdatessa jonkun muutoksen elämässään, ja sen muutoksen synnyttämä tuen tarve on keskiössä. LP-menetelmän periaatteisiin kuuluu lapsen kehityksen tukeminen. LP-menetelmän tuella etsitään lapsen haavoittuvuuksia ja vahvuuksia. Varsinkin vahvuuksia pyritään tukemaan, sekä haavoittuvuuksia ehkäisemään. Tarjoamalla tukea oikea-aikaisesti pyritään siihen,

että perhe pärjää. LP-menetelmä on kehitetty terveyden edistämiseen työvälineeksi, jossa oli haaste siirtyä hoitamisesta mahdollisuuksien ja vahvuuksien tukemiseen. Aineistoesimerkissä tuodaan esille LP-menetelmän tavoitetta näin:

”Lapset puheeksi työmenetelmä tähtää vanhemmuuden ja lasten kehityksen tukemiseen. Se kuuluu terveyden edistämisen (promootion) ja häiriöiden ehkäisemisen (prevention) piiriin. Promotiivisen työn lähtökohta on suojaavien tekijöiden, vahvuuksien ja mahdollisuuksien tukeminen. Tämä vaatii työntekijältä työorientaation muuttamista, mikä ei aina ole niin helppoa. Kaikki psykiatrisessa ja lastensuojelutyössä työtä tekevät ovat saaneet hyvän ja perusteellisen koulutuksen nähdä ja tunnistaa ongelmia. Vahvuuksien tunnistaminen, niiden merkityksen oivaltaminen ja niiden tukeminen voivat vaatia harjoitusta.” [TLPMa, s. 4].

Lapsen kehitystä ja elämäntilannetta kartoitetaan yhteistyössä vanhemman kanssa. Lapsen haavoittuvuuksien ja vahvuuksien löytyessä on työntekijän tehtävä yhdessä vanhemman kanssa pohtia, kuinka vanhempi voi tukea lasta haavoittuvuuksissa. Aineistoesimerkki kuvaa asian näin: *”pohtia vanhempien kanssa sitä, miksi ja miten he voisivat panostaa lapsen vahvuuksiin ja miten tukea lasta haavoittuvissa kohdissa sekä, että hakemalla tarvittaessa ulkopuolista apua”*. [TLPMa, s. 20].

LP-menetelmää voi käyttää jo raskausaikana. Erityisen tärkeää se on silloin, kun vanhemmalla/vanhemmilla/toisella vanhemmalla on mielenterveydenongelma. Silloin voidaan tuentarpeita kartoittaa jo hyvissä ajoin ennen lapsen syntymää. Aineistossa on suosituksia erilaisiin tilanteisiin, kuten tämä esimerkki kuvaa:

”Joka kerta kun raskaana oleva tai pienen lapsen äiti tai isä tulee hoitoon mielenterveys-ongelman takia, tulisi ehdottaa Neuvonpitoa äitiys- tai lastenneuvolan kanssa, jotta neuvola tietäisi erityisesti tukea tätä perhettä ja lasten kehitystä ja jotta yhdessä mietittäisiin tukitoimia.” [TLPMa, s. 29].

LP-menetelmässä ensin on keskustelu, jonka jälkeen voidaan järjestää neuvonpito. Neuvonpitoon kutsutaan lapsen sekä perheen verkostoa ja palveluiden työntekijöitä. Neuvonpidoissakin tavoitteena on löytää neuvonpitoon osallistuville tapa tukea lasta ja perhettä, kuten tässä esimerkissä kuvataan: *”neuvonpidoissa kartoitetaan lapsen tilanne erilaisissa elämäntilanteissa ja mietitään miten läsnäolijat voivat itse kukin tukea lasta”*. [TLPMa, s. 17].

Aineistossa tulee esiin vahva esiolettama tuen tarpeesta, jos vanhemmalla on mielenterveysongelma. Vanhempaa kannustetaan ottamaan oma mielenterveysongelma puheeksi

niissä palveluissa, joita lapsi käyttää. Kun lapsen elämänpiirin eri toimijoilla on tietoa vanhemman mielenterveysongelmasta tai muusta haasteesta, niin silloin tiedetään ja osataan tukea tarvittaessa. Aineistoesimerkissä kuvataan näin:

”Vanhempaa suositellaan aina kertomaan neuvolassa, että hänellä on mielenterveysongelma. Jos ilmeni haavoittuvuuksia, ehdotetaan neuvolan kanssa neuvonpitoa, jotta neuvola tietäisi tukea vanhempia ja lapsen kehitystä. Tarvittaessa pyydetään mukaan lastenpsykiatrian tai perheneuvolan edustaja arvioimaan lapsen tutkimusten ja lisätuen tarvetta.” [TLPMa, s. 30].

Taustateorioiksi LP-menetelmälle mainitaan: *”toimiva arki ja elämäntilanteiden muutokset, ylisukupolvisuus, pärjäävyys, kehitysympäristöt ja yhteinen ymmärrys.” [LPPP].* Aineisto tuo esiin elämäntilanteita, jolloin avun ja tuen tarve pitäisi arvioida. Ylisukupolvisuuden ja pärjäävyyden näkökulmia painotetaan perustuen ACE (Adverse Childhood Experiences) tutkimuksiin. Epäsuotuisia lapsuuden kokemuksia kohtaa 50 % väestöstä, jolla on yhteyksiä psyykkisiin ja fyysisiin sairauksiin sekä sosiaalisiin ongelmiin seuraavassa sukupolvessa. Lapsiperheköyhyydellä, jota on tutkittu paljon, on yhteys lapsen kohtaamiin myöhempisiin vaikeuksiin. Näin arjen pitäisi pyrkiä tasaamaan lapsen mahdollisuuksia eikä erottelemaan sitä, johon LP-menetelmälläkin pyritään. Seuraavana tuodaan esiin vanhemman sairastuminen ja kuolema. Sairastumista lapsen pärjäävyyden näkökulmasta on tutkittu vähän, mutta kuolemaa paljon. (LPPP.)

Tytti Solantaus on kirjoittanut Lapset Puheeksi -kun vanhemmilla on mielenterveyden ongelmia manuaaliin ja lokikirjaan kiitokset osioon omasta haaveestaan. Haaveena oli, että mielenterveysongelmien kanssa kärsiviä vanhempia ei leimattaisi tukea saadakseen. Aineistossa luki näin:

”Tutustuminen Beardsleen perheinterventioon antoi työlleni selkeän suunnan ja mahdollisuus toteuttaa Toimiva lapsi & perhe -hanketta Stakesissa teki haaveesta mahdollisen -haaveesta, että kaikki mielenterveysongelmista kärsivät vanhemmat saisivat tukea ilman leimaamista.” [TLPMa, s. 22].

5.1.4 Pärjäävä perhe

Aineistonalyysin pohjalta totean, että tavoitteena LP-menetelmällä on saada aikaan pärjäävä perhe. Pärjäävyys sana tuli esille useissa eri yhteyksissä, ja on kantavana ajatuksena läpi koko tutkielman aineiston. Aineistossa ohjeistetaan tarjoamaan neuvonpitoa, jos työntekijälle herää huolta lapsen pärjäämisestä. Asia ilmaistiin näin: *”Jos tapaamisessa nousi esiin pienikin huoli*

lapsen pärjäämisestä tai lapsen sosiaalisen verkoston hataruudesta, ehdotetaan Lapset puheeksi -neuvonpitoa” [TLPMa, s. 17]. Neuvonpitoja pitämällä pyritään pärjäävään perheeseen, joka sanoitettiin aineistossa näin: *”Neuvonpidoilla kannatellaan perhettä pärjäämään omilla siivillään.”* [LPPP].

Pärjäävän perheen katsotaan kykenevän toimimaan yhdessä, ja pärjäävässä perheessä on yhteenkuuluvuuden tunnetta. Pärjäävässä perheessä vanhemmilla ja lapsilla on yhteinen ymmärrys perheestä ja perheen tilanteesta. Ymmärryksen merkitystä korostetaan, kuten tässä aineistoiesimerkissä tulee esille:

”Lapset puheeksi -työmenetelmässä on työntekijän tarkoituksena lisätä vanhemman ymmärrystä omasta, puolisonsa ja lastensa tilanteesta. Se tapahtuu tiedon avulla, mutta tieto on vasta väline ymmärrykseen. Jotta tieto kasvaisi ymmärrykseksi, on se sovitettava arkiseen elämään, vanhempien kokemukseen ja kysymyksiin.” [TLPMa, s. 18].

Vuorovaikutus perheessä on kunnioittavaa, sekä perheen kodissa ja sisäisissä suhteissa on lämmin ilmapiiri. Ymmärretään perheenjäsenten olevan vuorovaikutuksessa toistensa kanssa alituisen, jonka vuoksi perheen ulkopuolelta tuleva ongelma vaikuttaa perheen sisäisiin ihmissuhteisiin sekä perheen elämään. Yhtenä LP -menetelmän tarkoituksena on tukea vanhemmuutta ja lasten suotuisaa kehitystä (TLPMa, s. 15), joka esitettiin aineistossa näin:

”Tukea vanhemmuutta ja lasten kehitystä. Keskustelun päämääränä on auttaa vanhempia tukemaan omia lapsiaan ja vahvistaa lasten kehitystä tukevia ja lasta suojaavia prosesseja perheessä ja lapsen muissa elämänpiireissä. Keskusteluja lapsista ehdotetaan kaikille perheille, riippumatta siitä, onko perheessä ongelmia vai ei. Vanhemmilla voi olla huolia ja kysymyksiä, vaikka mitään ongelmia ei olisikaan.” [TLPMa, s. 15]

LP-menetelmä on työväline, jonka avulla pyritään auttamaan vanhempia tukemaan lapsiaan. Lisäksi autetaan vanhempia vahvistamaan perheessä olevia lasta suojaavia prosesseja. Perheessä ei tarvitse olla ongelmia, jotta voi käyttää LP-menetelmää. LP-menetelmää tulee tarjota kaikille vanhemmille, sillä vanhemmilla voi olla huolia ja kysymyksiä liittyen lapsen hyvinvointiin ja kehityksen tukemiseen.

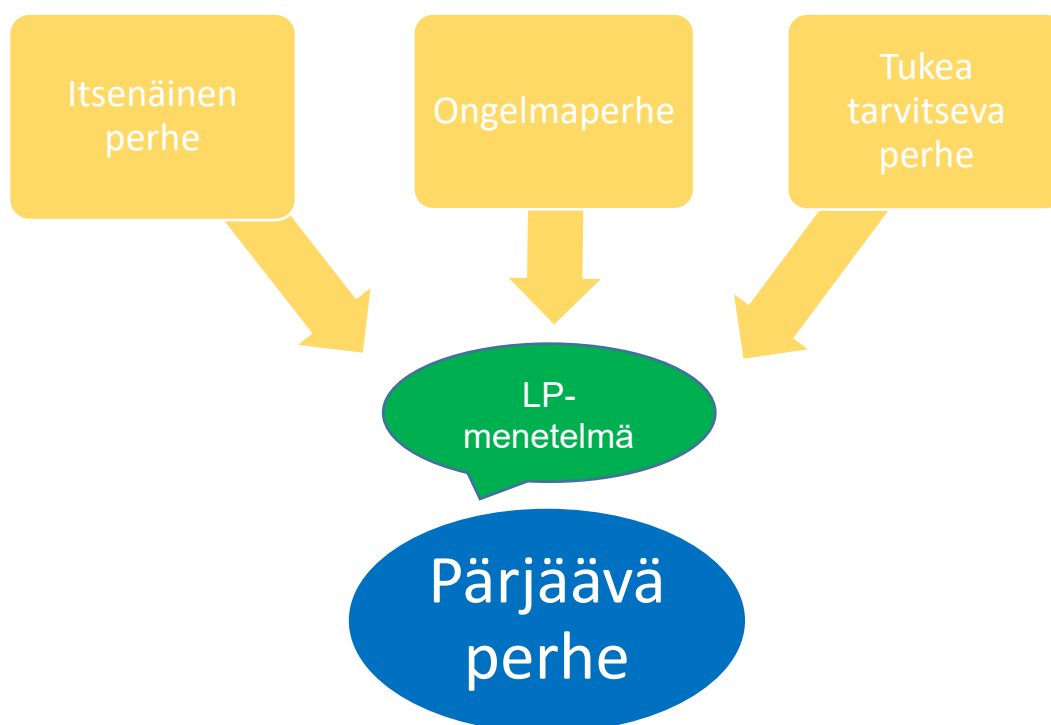
Pärjäävässä perheessä arki sujuu mutkattomasti, eikä perheellä ole suuria tuen tarpeita. Tärkeää on, että vanhemmilla on hyvät sosiaaliset suhteet kodin ulkopuolella. Lapsen kodin ulkopuolinen

sosiaalinen elämä katsotaan tärkeäksi lasta suojaavaksi tekijäksi, kuten aineistoesimerkki tässä osoittaa:

”Hyvin toimivat omat sosiaaliset suhteet tukevat ja suojaavat lapsia ja nuoria ongelmilta, kun kotona on raskasta. On tärkeää, että lapsen ystävyyssuhteet ja harrastukset säilyvät, ja siinä voivat vanhemmat tukea lastaan. Myös hyvä päivähoito ja koulu ovat merkittävä tuki lapselle. Olisi hyvä, jos vanhemmat voisivat keskustella päivähoitajan ja opettajan kanssa ja yhdessä rakentaa lapsen arjen sujumista.”
[TLPMa, s. 13]

Lokikirjoihin on kirjattu asioita, jotka tukevat lapsen suotuista kehitystä. Niissä korostetaan lapsen hyviä läheissuhteita niin kotona kuin kodin ulkopuolella. On tärkeää, että lapsella on harrastus tai jokin muu kodin ulkopuolinen toiminta, jossa lapsi voi kokea iloa ja onnistumisia. Arjen sujuvuus tavallisine käytäntöineen, kuten ruokailut ja siirtymät kodista kouluun/varhaiskasvatukseen sekä osallistuminen koulun/varhaiskasvatuksen toimintaan. Tärkeää on lapsen tunteiden ja käyttäytymisen ymmärtäminen, sillä lasta ei saa leimata. Lapsi on pidetty, rakastettu sekä kunnioitettu, joka kantaa jo pitkälle. Lapsille on myös tärkeää, että hänen elämäänsä kuuluvien aikuisten välillä on hyvää yhteistyötä. Lapsen oma perhe ja perhetausta ei muodostu ongelmaksi, vaan se hyväksytään sellaisenaan kuin se on. Näillä ohjeilla tuotetaan pärjäävä perhe tuen avulla tai ilman tukea. Itsenäinen perhe, ongelmaperhe ja tukea tarvitseva perhe pyritään eri keinoin saavuttamaan pärjäävän perheen statuksen, jota havainnollistan kuviolla 1.

Kuvio 1. LP-menetelmän tuottamat perhekäsitykset.

5.2 Vanhemmuus ja lapsuus LP-menetelmässä

Varhaiskasvatuksen, yläkoulun sekä alakoulun lokikirjoissa puhuttiin vanhemmista, huoltajista, perheistä, kodeista, nuorten/lasten ja ympäristöjen vuorovaikutuksesta, kasvattajatahoista sekä kehitysympäristöistä. Nämä erosivat muista lokikirjoista sillä, että niissä puhuttiin useammin huoltajista, kuin muussa aineistossa puhuttiin vain vanhemmista. Vanhemmista puhuttaessa käytettiin myös käsitettä aikuinen. Kurki-Suonion (2017, 262) mukaan vanhemmuus on laajempi käsite kuin pelkkä huoltajuus. Kurki-Suonio (2017, 239) toteaa huoltajuuden tuovan vanhemmille oikeuksia ja velvollisuuksia. Huoltajuus sanan painottaminen aineistossa viittaa siihen, että vanhempien huomio halutaan kohdistaa vanhempien oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Näin ajattelemalla unohdetaan muun muassa isyyden erilaiset ulottuvuudet, jotka Sevónin ja Huttusen (2002, 75) mukaan ovat biologinen, juridinen, sosiaalinen ja psykologinen isyys. Lapsuustutkimuksen näkökulmasta näin ajattelemalla nähdään lapsuus yhteiskuntarakenteellisesti yhtenä väestön osana (Kuivakangas 2002, 39–43).

Vauvan odotus, 0–1 v., 1–2 v. ja 3–6 v. lokikirjoissa ja manuaalissa sekä maahanmuuttajille suunnatuissa lokikirjoissa tuli esiin käsite perheenjäsenet. Kaikista löytyi myös yksinhuoltaja ja pariskunta, jossa on kaksi saman sukupuolen edustajaa. Perherakenteeseen ei kiinnitetty huomiota. Se tuotiin esiin, että *”nimityksillä ei ole arvovarausta”* [LPTaa, s. 3]. Aineistossa perheiden moninaisuus on tunnistettu, ja aineistossa kerrotaan vanhempia kutsuttavan äidiksi ja isäksi riippumatta biologisesta sukulaisuudesta. Aihetta selvennettiin, kuten tässä esimerkissä:

”äiti ja isä sanojen sijaan käytetään äiti- ja isä-ilmaisua, koska kumpi tahansa voi olla yksinhuoltaja tai pariskunta samaa sukupuolta olevan henkilön kanssa. Vanhemmat voivat itse valita kumpi on äiti / isä ja kumpi toinen vanhempi” [LPTaa, s. 3].

Aineistossa ohjattiin kannustamaan vanhempia ja lapsia kertomaan omasta perherakenteesta ja nimitystoiveestaan, jotta heidät voidaan kohdata ymmärtävästi ja kunnioittavasti. Oinosen (2004, 244) mukaan yksilöt saavat periaatteessa vapaasti valita elämäntapansa ja suhteensa, sillä yhteiskunnassamme hyväksytään erilaiset perhemuodot. Ristiriitaa kuitenkin loi Manuaalissa oleva työntekijän muistilista, johon saa merkitä muistiin kohdan perherakenne. Lisäksi ensimmäisen käytävän keskustelun ohjeessa on kolmantena kohtana perherakenne, joka on avattu kuten tässä esimerkissä: *”Käydään läpi perherakenne, keitä ovat vanhemmat, lasten nimet ja iät, asumisjärjestelyt ja huoltajuus”* [TLPMa, s. 37]. Tämä ohjaa myös työntekijää kiinnittämään huomiota vanhemmuuteen juridisesta näkökulmasta. Toisaalta asumisjärjestelyistä kysyminen voi

tuoda esiin muun muassa sosiaalisen isyyden läsnäolon, joka tarkoittaa lapsen kanssa yhdessä asuvaa, arkea jakavaa ja hoivaa antavaa isyyttä (Huttunen 2001, 60–65).

Aineistossa esiintyivät käsitteet perheentilanne ja tärkeät ihmissuhteet tai perhesuhteet useasti. Jokisen (2017, 140–141) mukaan nykyään laajemmassa hyvinvointitutkimuksessa perhe- ja lähisuhteet toimivat hyvinvointimittarina. Perhettä hahmotetaan usein sisäisten ihmissuhteiden kautta, kuten vanhemmuus, isovanhemmuus, parisuhde ja sisarusuhde, toteavat Rönkä, Malinen ja Lämsä (2009, 18). Aineistossa suhteiden ylläpitäminen toi esiin arjen käsitteen. Arkea painotettiin sen sujuvuuden näkökulmasta. Kyse oli tavallisesta arjesta, jota kysymysten avulla kartoitetaan. Rantala (2002, 24) kertoo arjenhallinnan käsitteen sisältävän vanhempien fyysisen ja psyykkisen sekä arjen askareiden, työn ja opiskelun hallinnan. LP-menetelmän kysymyssarjoissa käydään läpi arkea sekä ihmissuhteita ja perhesuhteita. Niiden toimivuus nousee esiin. Mikäli on konflikteja, ne pitää käsitellä ja ottaa puheeksi. Halmeen ja Perälän (2014, 224) mukaan varhainen ongelmien tunnistaminen ja niiden puheeksi otto ovat keskeistä. Perheen arjessa huolta aiheuttavat muun muassa vanhempien parisuhdeongelmat, taloudelliset vaikeudet, lähisuhdeväkivalta, päihde- ja mielenterveysongelmat. (emt.)

Aineisto kannustaa avoimuuteen vaikeissa tilanteissa, kuten tässä kuvataan: *”Avoim, rakentava keskustelu ja siihen liittyvät arkipäivän tilanteiden ratkaisut luovat perheeseen yhteenkuuluvuutta ja antavat voimia ja toivoa vaikeuksissa”* [LPLei, s. 17]. Avoimuuden kerrotaan lisäävän lapsen luottamusta vanhemmilta saatavaan tukeen tarvittaessa, kuten tässä esimerkissä kuvataan: *”avaa lapselle mahdollisuuden kysyä asioita ja tukeutua vanhempiin aina halutessaan”* [LPLei, s. 17]. Aineisto tuottaa vanhemmille vaatimuksen avoimuuteen lasten kanssa.

Arkeen liittyi myös koti ja kodin ulkopuolinen ympäristö. Sillä aineisto painottaa lapsen kehittyvän ympäristönsä vuorovaikutuksessa. Rantala (2002, 30) kertoo lasten hoitamisen ja kasvattamisen olevan myös osa vanhempien arjenhallintaa. Arki koostuu ulkoisista voimavaratekijöistä, kuten sosiaaliset suhteet ja vapaa-ajanvietto mahdollisuudet. Arkeen sisältyy myös sisäiset voimavaratekijät, kuten hyvä itsetunto, joustava sopeutumiskyky ja tärkeänä hallinnan, luottamuksen ja turvallisuuden tunteet. (emt.)

Vanhempien arjenhallintaa on myös kotitöistä huolehtiminen. Aineisto tuo esiin sen negatiiviset vaikutukset lapseen, mikäli vanhempi ei jaksa huolehtia muun muassa kotitöistä, kuten tässä esimerkissä tuodaan esiin:

”Joskus kodinhoito jää jonkun lapsen vastuulle. Lapsi saattaakin selvitä tehtävästä erinomaisen hyvin, mutta vastuu kodista ja nuoremmista sisaruksista voi kuluttaa voimia huomaamatta. Omat harrastukset voivat jäädä, jopa keskittyminen koulunkäyntiin voi kärsiä.” [TLPMa, s. 11].

Manuaalissa olevissa valmiissa kysymyssarjoissa oli esimerkki vastauksia kysymyksiin. Kysyttäessä mitä lapsen kanssa tehdään? Positiivinen vastaus tuli esille, kuten tässä esimerkissä kuvataan: *”mennään pihalle tai puistoon leikkimään kavereiden kanssa, leikitään kotona, tehdään yhdessä kotitöitä”* [TLPMa, s. 50]. Vastauksesta näkyy vaatimus vanhemman kanssa yhdessä tekemiseen. Kun taas negatiivisessa esimerkivastauksessa asia ilmaistiin, kuten tässä *”lapsi on itseksensä, katsoo paljon tv:tä”* [TLPMa, s. 50]. Vastaus on vahva viesti siitä, että vanhemman pitää osallistua ja olla läsnä lapsen kanssa arjessa. Vaatimus vanhemmalle läsnä olemisesta ja osallistumisesta viittaa intensiiviseen vanhemmuuteen. Leen ja kumppaneiden (2014, 26–28, 31) mukaan intensiivinen vanhemmuus vaatii sitoutumista, aikaa ja energiaa sekä materiaalisia resursseja. Pelkkä hoiva ei riitä (emt.).

Vanhemmuus on myös yksi kysymyssarjojen teema. Kurki-Suonion (2017, 260) mukaan hyvässä lapsuudessa on aina kyse myös hyvästä vanhemmuudesta. Vanhemmuutta kartoitetaan yhteen toimivan vanhemmuuden näkökulmasta. Eerola (205, 414) toteaaakin isyyden muuttuneen, sillä viime vuosikymmenien aikana kiinnitetään enemmän huomiota tasavertaiseen vanhemmuuteen. Molempien vanhempien jaksaminen, kotitöiden tasainen jakautuminen sekä parisuhteen laatu käydään lävitse. Tasavertaisuus vanhemmuudessa sisältää lapsen hoidon ja kasvatuksen sekä kotihoidon, joita ei jaeta sukupuolittuneesti (Sinkkonen 2012, 76).

Aineistossa kysymyssarjojen esimerkivastauksissa tuotiin yhteen toimivaa vanhemmuutta esille positiivisesti näin: *”Puolisot tukevat toisiaan, tulevat toistensa avuksi, töitä jaetaan”* [TLPMa, s. 54]. Vastakohtana yhteen toimivaan vanhemmuuteen kertoo esimerkivastaus, kuten tässä *”ei yhteistyötä vaan torjuntaa, syyttelyä, yksin jääminen, ero ajatuksia, ero meneillään”* [TLPMa, s. 54]

Myös kodin tunneilmapiiriä kartoitetaan. Kivijärvi kumppaneineen (2009, 49) toteaa tunneilmapiirin kumpuavan vanhempien kasvatustavasta. Erityisiä aiheita vanhempien kanssa läpi käytäväksi ohjeistetaan, kuten tämä esimerkki havainnollistaa: *”yhdessä olosta nauttiminen sekä puolisoiden että koko perheen kesken”* [LPTaa, s. 14]. Tunneilmapiiriä pyritään ohjaamaan positiiviseen suuntaan, kuten tämä esimerkki tuo esiin: *”arkisten rutiinien sujuminen myönteisessä*

ilmapiirissä” [LPTaa, s. 14]. Ydinperhe käsitteen ”isä Parsons” painotti, että äidin rooli on olla perheen tunnejohtaja ja perheenjäsenten huolehtija (Kuronen 2014, 81–82). LP-menetelmässä sellaista painotusta ei esiinny, vaan molemmilta vanhemmilta odotetaan samanlaista käyttäytymistä lasta kohtaan.

LP-menetelmän keskustelu voidaan käydä myös ilman lasta. Lapsen ollessa mukana on huomioitava hänen ikätasonsa ja keskustelun on oltava lapselle ymmärrettävää. Vanhempia kannustetaan puhumaan lapsille kaikesta. Aineistosta ei nouse esiin mitenkään äitiin tai isään erityisesti liittyvää tai niitä korostavaa mainintaa. Vanhempia käsitellään täysin samanarvoisina. Tasa-arvo ihanteen rikkoutuminen 1960- luvulla (Vuori 2004, 29), vaikuttaa ajassamme edelleen. Aineistossa kaikki kysymykset vanhemmille on tarkoitettu molemmille vanhemmille. Tasavertainen vanhemmuus ja tasapuolisuus vanhempien välillä sisältävät eri merkitykset. Rantalaiho (2003, 216) kertoo tasavertaisen vanhemmuuden käsittävän tasa-arvon, työn ja perheen yhdistämisen. Tasapuolisuus vanhempien kesken taas mahdollistaa vanhemmille myös omaa aikaa, joka on todettu tärkeäksi (Böök & Mykkänen 2019, 422). LP-menetelmässä painottuu tasapuolisuus vanhempien kesken.

Kokonaisuudessaan LP-menetelmää pidetään perhelähtöisenä menetelmänä. Se on kehitetty aikuistenpalveluihin, jotta voidaan ottaa lapset puheeksi. Aineistosta huokui kuitenkin hyvin lapsikeskeinen lähestymistapa. Painotettiin aina huomioimaan lapsen ikätaso, joka on kyllä täysin normaalia. Aineistossa asia tuli esiin LP-menetelmän ensimmäisenä periaatteena, kuten tässä lainauksessa: *”Lapselle on puhuttava kieltä, jota hän ymmärtää”* [TLPMa, s. 10]. Toisessa periaatteessa tulee esille lapsen kokonaisvaltainen huomioiminen, kuten tässä *”lapsi tarvitsee selityksiä kokemilleen asioille - mitä hän on nähnyt, kuullut, tuntenut ja ajatellut”* [TLPMa, s. 10]. Ja lapselle puhuttaessa vaikeista hänen perhettään koskevista asioista ohjaa kolmas periaate näin: *”on keskusteluun kudottava ratkaisu, joka tekee tulevaisuuden mahdolliseksi”* [TLPMa, s. 10].

Lisäksi neljäntenä LP- menetelmän periaatteena on, että *”lasta rohkaistaan ottamaan asia puheeksi, aina kun hän haluaa. Ymmärryksen syntyminen vaatii aikaa, eikä keskustelu valmistu kerralla”* [TLPMa, s. 10]. Koko LP -menetelmää perustellaan sillä, että lapselle ei tule syyllisyydestä raskasta taakkaa. Lisäksi keskustelun mennessä sivu raiteelle, pitää työntekijän siirtää fokus takaisin lapseen hienovaraisesti. Toisaalta ensimmäisen keskustelun ohjeessa kohdassa kaksi ohjeistetaan seuraavaa: *”Voitte myös puhua muista perheeseen liittyvistä huolista (taloudelliset huolet, toisen vanhemman mielenterveysongelma jne.)”* [TLPMa, s. 37].

LP-menetelmässä käsitys vanhemmuudesta muodostuu osallistumisesta, läsnä olemisesta, yhteistyökyvystä, yhteistyövanhemmuudesta ja avoimesta kommunikaatiosta. Vanhempien vastuulla on huolehtia kodinhoidosta ja lapsen hoivasta. Vanhempien odotetaan olevan yhteistyökykyisiä lapsen kehitysympäristöjen kanssa, kuten varhaiskasvatus ja koulu. Lapsen hyvinvoinnin katsotaan olevan riippuvainen perheen välisistä ihmissuhteista. Lapsuus käsitys LP-menetelmässä muodostuu lapsen kunnioittamisesta, kokonaisvaltaisesta huomioimisesta ja kehitysympäristöjen välisestä hyvästä yhteistyöstä. Lisäksi tärkeänä lapsuudessa pidetään, että lapsella on sosiaalista elämää kodin ulkopuolella. Alasuutarin (2009, 54–56) mukaan, kun lasta tarkastellaan sosiaalisen ryhmän jäsenenä sekä huomioidaan lastennäkökulmasta lapsena oleminen ja lapsuus, silloin keskiöön nousee lapsen toimijuus, osallisuus, lapsen oma ääni ja lasten omat vertaiskulttuurit. Aineistossa lapsuus käsitys muodostuu toimijuudesta, osallisuudesta, lapsen äänestä ja lapsen sosiaalisesta kodin ulkopuolisesta elämästä.

6 YHTEENVETO

Vastaukseni ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni minkälaista perhekäsitystä LP-menetelmä tuottaa ja ylläpitää on pärjäävän perheen perhekäsitys. Pärjäävä perhe kykenee huolehtimaan perheen jäsenten taloudellisesta turvallisuudesta, lasten kasvatuksesta ja koulutuksesta, yhteenkuuluvuuden tunteesta, heikompien perheenjäsenten suojelemisesta, avoimuudesta, joustavuudesta ja vastuullisuudesta sekä vuorovaikutuksesta ympäristön kanssa. (Jokinen 2017, 140–141.) Pääpaino on perheen välisissä suhteissa, sujuvassa arjessa ja toimivassa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Itsenäinen perhe, ongelmaperhe ja tukea tarvitseva perhe ovat sivukäsityksiä, joista LP-menetelmää apuna käyttäen pyritään pärjäävään perheeseen. LP-menetelmässä perheiden toimijuus oli määrittävä tekijä perhekäsityksen muodostumiselle. Toisin sanoen kuinka perhe toimii ja elää arkeaan. Jokinen (2017, 126) kertoo perheen olevan joustava, ja koko ajan muokkautuva prosessi. Sujuva ja toimiva arki luo pohjaa pärjäävälle perheelle (Mieli 2. 2022). Yksi keskeinen hyvinvointimittari nykypäivänä on perhe- ja lähisuhteet. Tulokset tuovat esiin, että toiminnallisuus ja tekeminen nousevat suhteiden muotojen edelle. (Jokinen 2017, 126.)

LP-menetelmä on työväline vanhemmuuden ja lapsuuden kehityksen tukemiseen. Minkälainen käsitys LP-menetelmässä on vanhemmuudesta? Tulosten mukaan menetelmä tuottaa käsitystä, jossa ensisijainen vastuu lapsesta on aina vanhemmilla. Sevón ja Huttunen (2002, 72) toteavatkin, että vanhemmuuden keskeinen tehtävä on kantaa vastuu lapsen hoidosta ja hyvinvoinnista. Kasvatuksellisesta näkökulmasta LP-menetelmä tunnustaa auktoritatiivista vanhemmuutta, jossa vanhempi rohkaisee ja kannustaa sekä perustelee toimintansa. Tunteissa korostuu vaativuus ja lämpöys (Kivijärvi ym. 2009, 49–50). Vanhemmuutta ei LP-menetelmässä katsota vain lapsen hoivan näkökulmasta. LP-menetelmässä pärjäävä vanhemmuus on intensiivistä vanhemmuutta, joka tarkoittaa lapsikeskeistä, asiantuntijavetoista, emotionaalista imua ylläpitävää, työllistävää ja taloudellisesti kallista tapaa hoivata ja kasvattaa lasta. Intensiivinen vanhemmuus vaatii aikaa, sitoutumista, energiaa ja materiaalisia resursseja. Vaarana intensiivisessä vanhemmuudessa on vanhempien riittämättömyyden tunteet. (Lee ym. 2014, 26–28, 31.) Siksi onkin erityisen tärkeää, että LP-menetelmää käyttävät ammattilaiset ja asiantuntijat ovat tietoisia muun muassa äitiyden kulttuuristen odotusten ulottuvuuksista. Ilman tietoisuutta kulttuurisista odotuksista, voi tahattomuuttaan aiheuttaa äideille tai vanhemmille syyllisyyttä. Berg (2008, 160–163) toi esille, kuinka jokainen äiti tarvitsee kokemuksen omasta riittävydestään.

Äidin ja isän roolit eivät tule painotetuksi mitenkään erityisinä LP-menetelmässä, vaan tasa-arvo käsitys on keskiössä ja kaikkia vanhempia kohdellaan tasa-arvoisesti. Tasapuolisuus vanhempien kesken kuvaa paremmin LP-menetelmässä olevaa tasa-arvoisuutta. Oinosen (2004, 207) mukaan on tärkeää tunnistaa perheistä tehdyt ideologiat ja stereotypiat, koska niillä vaikutetaan päätöksentekijöihin. Ideologiat ja stereotypiat tekevät perheestä poliittisen kysymyksen, jolla voidaan vaikuttaa suoraan yhteiskunnan sosiaaliseen järjestykseen. Tasa-arvoa vaaliva LP-menetelmä voi valtion ohjauksella määrittäytyä valtakunnalliseksi suositukseksi, sillä poliittinen tahtotila vaalii perhepolitiikassa tasa-arvoisempaan suuntaan siirtymistä. Muutokset isien vanhemmuudessa nostavat isyyden syrjitystä asemasta suhteessa äitiin. Tasa-arvoiset, oikeudenmukaiset ja lapsen edun mukaiset kulttuuriset muutokset ovat vahvistuneet isyylain myötä, toteaa Kurki-Suonio (2017, 262).

Tasa-arvoa voitaisiin lisätä Suomessakin säätämällä perhevapaat myös isille. Eerola (2015, 415) toi esille, että Suomessa isät pitävät perhevapaita muita pohjoismaita vähemmän. Sevón kollegoineen (2016, 285) kertoo äitien tekemän kotitöitä ja kantavan vastuuta vanhemmuudesta isejä enemmän. Tasa-arvoinen vanhemmuus ei siis Suomessa vielä toteudu. Lee kumppaneineen (2012, 28) toi myös esille, että kulttuuriset mielikuvat aiheuttavat pettymyksen tunteita äideille, koska mielikuvia ei saavuteta oikeassa elämässä. LP-menetelmä huomioi vanhemmuudessa niin äitiyden kuin isyydenkin. Ensimmäinen LP -keskustelu voidaan pitää jo vauvan odotusaikana, johon otetaan mukaan niin isät kuin äiditkin. Pidän sitä tärkeänä, koska Jämsä (2010, 63) kertoi isien olevan henkisesti vähemmän valmistautuneita vanhemmuuteen kuin äitien. Lapsen syntymä on kuitenkin muutos molemmille vanhemmille. (emt.)

Ydinperheideologia on saanut kritiikkiä perhe-elämän epätasaisesta työnjaosta, rahan ja vallan jaosta perheissä sekä äiteihin luotujen kulttuuristen odotuksien vuoksi. (Kuronen 2014, 81–82). Jokinen (2017, 133) toteaa perheen selviytymiskyvyn parantuneen sukupuolten välisellä joustavalla työnjaolla. Jokinen (2017, 127) kertoo, kuinka ydinperhettä usein pidetään oikeanlaisena, parhaimpana ja luonnollisena perhemuotona, mutta LP-menetelmässä ei ketään saa tuomita tai nolata oman perhemuodon vuoksi. Forsberg ja Ritala-Koskinen (2016) muistuttavat, että lasten hyvinvointia ei voida enää tutkia ydinperheen vaikutuksien kautta, sillä lasten arki on monimutkaisempaa. Siksi on hyvä, että LP-menetelmässä perhekäsitys muodostuu enemmän toiminnan kautta eikä perherakenteen tai ydinperheideologian näkökulmista.

Lapsuus LP-menetelmässä on modernin lapsuuden konstruktio. Tulosten mukaan menetelmä tuottaa käsityksen lapsesta emotionaalisesti tuntevana ja arvokkaana. Menetelmässä esiintyy lapsen tarve hoivaan, suojeluun, kasvatukseen ja ohjaukseen. Alasen (2009, 14) mukaan modernin lapsuuden konstruktio on syntynyt vuosien ”lastenpelastusprojektien” tuotteena. Lapsi nähdään emotionaalisesti tuntevana ja arvokkaana. Lapsikeskeisyydessä lapset halutaan pelastaa, perhelähtöisyydessä lapsi on osa perhettä ja erillinen osa aikuisesta. Moderni lapsuus sisältää lapsen kehitysympäristöt, kuten perheen, koulun, päivähoidon sekä lasten useat sosiaaliset ja kulttuuriset palvelujärjestelmät. Lapsuus on osa elämäntiekkoa, jossa lapsi valmistuu kasvun ja kehityksen kautta aikuisuuteen. Mutta matkalla lapsi tarvitsee hoivaa, suojelua, kasvatusta ja ohjausta, siksi lapsilla on oikeus aikuisten ja yhteiskunnan suojeluun, kasvatukseen sekä valvonnan kohteena olemiseen. (emt.) Hämäläisen (2010, 289) mukaan moderni yhteiskunta käsittää kasvatuksen kuuluvan niin perheiden kuin yhteiskunnankin tehtäväksi. LP-menetelmässä korostuu yhteistyön tärkeys. Rantalan (2002, 20–21) mukaan mikrotason aikuisten yhteistyönlaadulla ja vuorovaikutuksella on epäsuora yhteys lapsen kokonaiskehitykseen. Menetelmässä lapsille on tärkeää, että lapsen elämänpiiriin kuuluvilla perheenjäsenillä ja ammattilaisilla/asiantuntijoilla on yhteinen ymmärrys lapsen tilanteesta.

Lopuksi yhdyn Yesilovan (2009, 18–19, 22) kertomaan siitä, että mieluummin puhuttaisiin perheymmärryksestä perhekäsityksen sijaan, sillä silloin voidaan perhettä tutkia paikkaan ja aikaan sidoksissa olevana. Silloin perhe on tavallaan annettu, mutta todellisuudessa perhe on eletty. (emt.) Perhe on monimutkainen sosiaalinen järjestelmä, jolla on kykyjä sopeutua ja selviytyä (Karraker & Crochowski 2012, 4). Perheissä on vahvuuksia ja heikkouksia, ja voidaan painottaa perheen voimavaroja puutteiden sijaan. Pärjäävä perhe kykenee hoitamaan sille asetetut tavoitteet, jota kysytään systeemisessä ajattelussa. (Jokinen 2017, 139.) Systeminen lastensuojelun toimintamalli on nykypäivänä valtakunnallinen menetelmä lapsiperheiden palveluissa, jota esittelen pohdinta osiossa.

Tämä tutkielma voi auttaa asiantuntijoita huomioimaan LP-menetelmän tuottamat perhekäsitykset, jotta ehkäistään perheiden leimautumista tai tuomitsemista. Sitä ei LP-menetelmässä sallita. Tutkielman teko lisäsi omaa ymmärrystäni siitä, että pitää suhtautua kriittisesti kaikkiin menetelmiin, joihin lapsiperhepalveluiden ja peruspalveluiden sekä erityispalveluiden työntekijöitä koulutetaan. Siksi olisikin tärkeää tutkia useita eri menetelmiä samasta syystä, jotta menetelmiä voidaan kehittää monimuotoisia perheitä huomioiviksi, sillä osa käytössä olevista menetelmistä on vanhoja. Lisätutkimusta voisi myös tehdä kysymällä LP-

menetelmään osallistuneilta perheiltä, kuinka heidän perheensä yksilöllisyys on huomioitu? Sillä valtakunnallisilla menetelmillä ei voida eriarvoistaa perheitä.

Tutkielman aluksi pohdin aivan erilaisia lopputuloksia, sillä olen käynyt itse LP-menetelmä koulutuksen vuonna 2018. Tarkempi tarkastelu ja syvälinen analyysi tuottivat hyvin toisenlaisen tuloksen. Pärjäävä perhe on ihanne perhe nyky-yhteiskunnassa, mutta sen saavuttaminen ei ole yksinkertaista eikä helppoa. Nykyään yhteiskuntamme tuottaa hyvin yksilöllisyyttä korostavia kansalaisia. Lisäksi tasa-arvoiseen vanhemmuuteen, hoivaisyyteen, työn ja perheen yhteensovittamiseen sekä jaettuihin kotitöihin tarvitaan tueksi perhepoliittisia päätöksiä.

7 POHDINTAA

Lapsiperheiden sosiaalityönpalveluissa kohdataan paljon perheitä. Perheet ovat hyvin yksilöllisiä sekä jokaisen perheen tilanne on yksilöllinen. Monimuotoiset perheet on tunnistettu ja tunnustettu. Uusperheiden haasteet ja vanhempien eron jälkeiset ongelmat lasten tapaamisissa ovat arkipäivää. Silti jokaisen perheen tilanne on erilainen. Ei ole valmista toimintamallia, miten kaikkien kanssa toimitaan. Perheet voivat olla myös erittäin kuormittuneita, jolloin tarvitaan ammattilaisten tukea tuoda esiin yksinkertaisetkin asiat. Usein lasten ja perheiden parissa työ on jonkinlaista arvioinnin tekemistä sekä arvoituksen ratkaisemista, ja tutkimuksen kohteena on perheen vuorovaikutussuhteet.

Perheiden kanssa keskustelun tukena voidaan käyttää erilaisia menetelmiä, joihin LP-menetelmä on toimiva aloitus. Mikäli LP-menetelmä ei riitä siihen, että perheestä tulee pärjäävä, tarvitaan raskaampia toimia. Suomessa on valtakunnallisesti käytössä Lastensuojelun systeminen toimintamalli (Aaltio & Isokuortti 2019). Lastensuojelun systemisessä toimintamallissa tavoitteena on katkaista mahdollisia ylisukupolvisuudenketjuja sekä voimaannuttaa vanhempia pärjääviksi kasvatus- ja huolenpitotehtäviinsä. Lastensuojelun systemisessä toimintamallissa etsitään myös vahvuuksia ja voimavaroja, joiden kautta pyritään rakentamaan positiivista tulevaisuuden kuvaa. (emt.) Heikkouksia ei unohdeta, vaan niitä pyritään tukemaan samoin kuin LP-menetelmässäkin. Lastensuojelun systemisessä toimintamallissa kiinnitetään huomiota myös varhaiseen vuorovaikutukseen, jolloin kiintymyssuhteiden muodot ovat keskeisiä.

Suomalainen systeminen toimintamalli on kehitetty englantilaisesta Reclaiming Social Work-mallista (ns. Hackneys malli). Mallissa yhdistyy perheterapian orientaatiota, menetelmiä ja välineitä lastensuojelun sosiaalityöhön. Toimintamalli muodostuu kolmesta ydinelementistä, jotka ovat systeminen asiakastyö, systeminen tiimi ja systeminen viikkokokous. Kaikki tiimin jäsenet käyvät koulutuksen mallin käyttöönottoa varten. (Aaltio & Isokuortti 2019, 3). Suomessa koulutetaan alituisen uusia menetelmäosaajia.

Nämä ydinelementit ovat riippuvuussuhteessa toisiinsa. Yksin ei voi pitää systeemistä viikkokokousta, vaan siihen tarvitaan systeminen tiimi sekä systeminen asiakastyö. Viikkokokouksissa saa ohjausta systemiseen asiakastyöhön, jossa on yleensä mukana

perheterapeutti. Systeemisyyden näkökulma ihmisten elämään, jossa kiinnitetään huomiota kommunikaatio- ja vuorovaikutussuhteisiin ja todellisuus ymmärretään koko ajan muuttavana maailmana sosiaalisesti ja kulttuurisesti rakentuneena. Näiden monitahoisten suhteiden vuoksi jokainen tekijä voi vaikuttaa kaikkiin muihin. Syy-seuraussuhteet ovat kehämäisiä, jolloin jokainen tekijä systeemissä on syy-että-seuraus systeemin sisäisissä vaikutusketjuissa. Jotta voidaan saada muutosta systeemissä, pitää jokaisen toimijan tunnistaa oma vaikutuksensa systeemiin. (Aaltio & Isokuorti 2019, 11.) Ekologinen teoria LP-menetelmän taustavaikuttajana tunnustaa myös lapsen ja vanhempien sekä perheen kaikkien kehitysympäristöjen vaikutukset perheenjäseniin yksilöllisesti.

Systeeminen asiakastyö on kohtaavaa sosiaalityötä, jossa lähtökohtana on luottamuksellisen ja positiivisen suhteen luominen lapseen/nuoreen ja hänen perheeseensä sekä heidän elämäntilannettansa tutkitaan kokonaisuutena. Asiakastyössä työntekijöiden on pidettävä mielessään systeemien monisyisyys. Eikä saa olla ennakoajatuksia asiakasperheestä. Työntekijän on asetettava ei tietämisen positioon, siedettävä epävarmuutta ja pysähdyttävä refleктоimaan toimimisen sijaan. Käytetään lupaa pyytävää työtettä, jossa annetaan perheelle itselleen mahdollisimman paljon valtaa määrittellä työskentelyn suunta sekä sopiva tahti. Tarkoitus on pyrkiä pois asiantuntijavallasta ja maksimoida asiakkaiden osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet. (Aaltio & Isokuorti 2019, 12–13.) Vaikka mallissa annetaan paljon valtaa vanhemmalle tai lapselle/nuorelle, on siinä selkeä rakenne ja puhutaan vaikeistakin asioista. LP-menetelmässä asiantuntijuus annetaan myös lapselle/nuorelle ja hänen vanhemmilleen.

Lasten suojelun systeemisen toimintamallin viikkokokouksissa käsitellään asiakastapauksia yhdessä. Viikkokokoukseen voi osallistua myös perheenjäsenet itse sekä verkoston jäseniä. Usein kuitenkin viikkokokoukset ovat työntekijöiden kesken pidettyjä. Johtava sosiaalityöntekijä sekä perheterapeutti pitävät huolta, että asiakastapausten käsittely on refleктоivaa ja moninäkökulmaista. He myös ohjeistavat, koska on turvallista pysähtyä pohtimaan tilanteita rauhassa ja milloin onkin välttämätöntä toimia. Jokainen tiimin jäsen osallistuu aktiivisesti asiakastapausten käsittelyyn omalla asiantuntemuksellaan, ei tietämisen positioista. (Aaltio & Isokuorti 2019, 15–16.) Perheen verkostoa mukaan osallistava viikkokokous jäljittelee LP-menetelmän neuvonpitoa. Erona on sen struktuurisempi työote verrattuna LP-menetelmään.

Olisi mielenkiintoista tutkia myös Lastensuojelun systeemisen toimintamallin koulutusmateriaalin tuottamaa perhekäsitystä, vaikka monimuotoisuus tunnustetaan ja tunnustetaan, niin onko rivien

välistä löydettävissä muita käsityksiä. Lastensuojelun systeemisen toimintamallin tavoitteena on myös saada aikaan toiminnallisesti pärjäävä perhe. Rantalan (2002, 39) mukaan ammattilaiset ovat vain tilapäisiä vaikuttajia perheeseen, sillä perheellä on oikeus määritellä omat tarpeensa itse. Ihminen nähdään aktiivisena ja koko ajan kasvavana. Ihminen ja ympäristö muodostavat yhteisen yhtälön, jossa pitää huomioida ympäristön vaihtelut, ovatko ne etäällä vai lähellä. Ihminen kehittyy prosessimaisesti muodostaen ihmisen piirteiden ja ympäristön piirteiden yhteisen funktion, johon liitetään vielä ajan kronosysteemit. (Bronfenbrenner 2016, 231, 236–237.) Samoin pitää tutkia perheitä, perheen ja ympäristön vuorovaikutuksessa, huomioiden aika ja paikka sekä yhteiskunnalliset rakenteet.

Lähteet:

- Aaltio, Elina & Isokuortti, Nanne. 2019. Systemisen lastensuojelun ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. Verkkojulkaisu. Helsinki. THL. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-419-6>. (viitattu 29.3.22)
- Alanen, Leena 2009. Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa Leena Alanen & Kirsti Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino. 9–30.
- Alasuutari, Maarit 2009. Kasvatusinstituutiot lapsuuden rakentajina. Teoksessa Leena Alanen & Kirsti Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino. 54–69.
- Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Allen, Sarah & Daly, Kerry 2002. The Effects of Father Involvement: A Summary of the Research Evidence. Ontario Network: Newsletter of the Father Involvement Initiative vol.1. [http://www.ecdip.org/docs/pdf/IF%20Father%20Res%20Summary%20\(KD\).pdf](http://www.ecdip.org/docs/pdf/IF%20Father%20Res%20Summary%20(KD).pdf) (Viitattu 23.3.22)
- Avioliittolaki 13.6.1929/234. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234> (viitattu 20.3.22)
- Berg, Kristiina 2008. Äitiys kulttuurisina odotuksina. Väitöskirja. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 48/2008. <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/42524/diss2008berg.pdf?sequence=1> (viitattu 25.3.22)
- Bronfenbrenner, Urie 2016. Ekologisten järjestelmien teoria. Teoksessa Ross Vasta (toim.) Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä. EU: United Press Global. 221–288.
- Böök, Marja & Mykkänen, Johanna 2019. Finnish Mothers' and Fathers' Constructions of and Emotions in Their Daily Lives. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 63(3), 412–426. <https://doi.org/10.1080/00313831.2017.1376351> (viitattu 24.3.22)
- Castren, Anna-Maija & Högbacka, Riitta Anneli 2014. Avautuuko perhe eksklusiivisuuden ja inklusiivisuuden dynamiikka perhesidoksissa. *Sociologia* 51/2, 106–122. <https://docplayer.fi/48146938-Avautuuko-perhe-eksklusiivisuuden-ja-inklusiivisuuden-dynamiikka-perhesidoksissa.html>. (viitattu 20.3.22)
- Eerola, Petteri 2015. Hoivaisuus kulttuurisena valtavirtana. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (2015):4. 414–419. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129565/eerola.pdf?sequence=1> (Viitattu 24.3.22)
- Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva 2016. Families in the Future: Stories of Finnish Students. *Journal of Comparative Family Studies*, 27–43. <https://web-p-ebsscohost-com.libproxy.tuni.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=e9e9ab96-166a-4791-9704-820cc9d8eb10%40redis> (viitattu 25.3.22)

Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino 2016. The multi-local residency of children seen through case descriptions of Finnish child welfare social workers. *European Journal of Social Work* vol.20. 242–252. <https://www-tandfonline-com.libproxy.tuni.fi/doi/full/10.1080/13691457.2016.1185699> (viitattu 25.3.22)

Forsberg, Hannele & Timonen, Virpi 2018. The future of the family as envisioned by young adults in Ireland. *Journal of Youth Studies*, 765–779. <https://web-s-ebshost-com.libproxy.tuni.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=1cda96f7-f248-4260-945b-77279677ef34%40redis> (viitattu 25.3.22)

Forsberg, Hannele & Autonen-Vaarananiemi, Leena 2019. Moral orientations to post-divorce fatherhood: examining Finnish men's descriptive practices. *Families, Relationships and Societies*, 23–36. <https://www.proquest.com/docview/2210559285/fulltextPDF/E741235CF78145F5PQ/1?accountid=14242> (viitattu 23.3.22)

Halme, Nina & Perälä, Marja-Leena 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula & Sakari Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Thl. 216–227.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Hiilamo, Heikki 2009. What could explain the dramatic rise in out-of-home placement in Finland in the 1990s and early 2000s? *Verkkojulkaisu. Children and youth services review*, 177–184. <https://www-sciencedirect-com.libproxy.tuni.fi/science/article/pii/S0190740908001783> (viitattu 25.3.22)

Hokkanen, Tiina 2002. ”Sitä eletään sitä eronneen perheen elämää” Vanhempien ja lasten väliset suhteet. Teoksessa Anna Rönkä & Ulla Kinnunen (toim.) *Perhe ja vanhemmuus*. Jyväskylä: PS-kustannus. 119–141.

Holmila, Marja & Raitasalo, Kirsimarja & Tigerstedt, Christoffer (toim.) *Sukupolvien sillat ja kasvamisen karikot -vanhemmat, lapset ja alkoholi*. Helsinki: THL. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131418/URN_ISBN_978-952-302-738-1.pdf?sequence=1#page=84 (Viitattu 25.3.22)

Hurme, Helena. 2014. Bioekologinen malli. Teoksessa Riitta, Jallinoja & Helena, Hurme & Kimmo, Jokinen. (toim.) *Perhetutkimuksen suuntauksia*. Helsinki: Gaudeamus, 60–80.

Huttunen, Jouko 1994. Isyys ja miehisuus, Isä perhepsykologisessa tutkimuksessa. Teoksessa Juha Virkki (toim.) *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin*. Juva: WSOY.

Huttunen, Jouko 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Huttunen, Jouko 2010. Isyyteen sitoutuminen ja sen merkitys miehelle. *Suomen lääkäri* 3/2010. 175–181.

Hämäläinen, Juha 2010. Perhepolitiikka. Teoksessa Pauli Niemelä (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOY. 227–246.

Hämäläinen, Juha 2010. Kasvatuspolitiikka. Teoksessa Pauli Niemelä (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOY. 289–316.

Jokinen, Eeva 2004. Päiväkirjat tiedon lajina. Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) Feministinen tietäminen. Tampere: Vastapaino. 118–140.

Jokinen, Kimmo 2017. Ydinperheestä monimuotoisiin perheisiin. Teoksessa Maarit Hytönen (toim.) Perhe ja avioliitto murroksessa. Kuopio: Kirkon tutkimuskeskus. 126–146.

Juhila, Kirsi 2021. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/> (viitattu 22.3.22)

Kalliala, Marjatta 2009. Kato muo! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa. Helsinki: Gaudeamus.

Kananen, Jorma 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kankkonen, Marjo & Suutarla, Anna 2003–2006. Vanhemman työkirja. Verkkojulkaisu. MLL. https://cdn.mll.fi/prod/2017/07/28143354/JKK_VanhemmanTK.pdf (viitattu 24.3.22)

Karraker, Meg & Crochowski, Janet 2012. Families with Futures: Family Studies Into the 21st Century, Second edition. New York: Taylor & Francis Group. https://web-p-ebsohost-com.libproxy.tuni.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzQ0MTM2MV9fQU41?sid=be6e202b-cf3a-4f93-8ad9-471e5683983c@redis&vid=0&format=EB&lpid=lp_xxv&rid=0 (viitattu 22.3.22)

Katajisto, Kari & Laitinen, Antti & Leppeteläinen, Heli & Pitkänen, Ismo 2020. Isätyökirja. Vaasa: Isän näköinen -hanke. <https://setlementti.fi/wp-content/uploads/2020/08/Is%C3%A4ty%C3%B6kirja-2-2020.pdf> (viitattu 23.3.22)

Kiianmaa, Nelli 2012. Tasa-arvobarometri. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:13. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/69944/URN_ISBN_978-952-00-3370-5.pdf (viitattu 24.3.22)

Kivijärvi, Saira & Rönkä, Anna & Hyväluoma, Johanna 2009. Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa Anna Rönkä & Kaisa Malinen & Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus. 47–68.

Kolehmainen, Jani 2004. Osallistuva isä – muuttunut mies? Teoksessa Ilana Aalto & Jani Kolehmainen (toim.) Isä kirja. Tampere: Vastapaino. 89–108.

Kuivakangas, Johanna 2002. Kuuluuko ääni, löytyykö keinot? Lähtökohtia lasten pahoinvoinnin tarkasteluun. Teoksessa Anna Rönkä & Ulla Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Jyväskylä: PS-kustannus. 30–50.

Kurki-Suonio, Kirsti 2017. Oikeus ja muuttuva vanhemmuus. Teoksessa Maarit Hytönen (toim.) Perhe ja avioliitto murroksessa. Kuopio: Kirkon tutkimuskeskus. 237–272.

Kuronen, Marjo. 2014. Perheen ideologinen tuottaminen. Teoksessa. Riitta, Jallinoja & Helena, Hurme & Kimmo, Jokinen. (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus. 81–98.

Lape, Lasten- ja perheiden muutosohjelma, Lape-kärkihankkeen arviointi. Loppuraportti 8.3.2019.
https://stm.fi/documents/1271139/13111556/Loppuraportti+LAPE_arviointi+8.3.2019_final.pdf/
(Viitattu 24.3.22)

Lastensuojelulaki 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L3P12-2> (viitattu 9.9.22)

Lee, Ellie & Bristow, Charlotte & Macvarish, Jan 2014. Parenting Culture Studies. School of Social Policy, Sociology and Social Research. New York: Palgrave Macmillan. <https://web-s-ebscohost-com.libproxy.tuni.fi/ehost/detail/detail?vid=0&sid=f340363f-6a18-45b0-87a3-32b3a551ffed%40redis&bdata=JkF1dGhUeXB1PWNvb2tpZSxpcCx1aWQmc2l0ZT1laG9zdC1saXZlJnNjb3B1PjNpdGU%3d#AN=786542&db=nlebk> (viitattu 22.3.22)

Lehtinen, Anja-Riitta 2009. Lasten toiminta, toimintaresurssit ja toimijuus päiväkotiympäristössä. Teoksessa Leena Alanen & Kirsti Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino. 89–114.

Lehtinen, Anja-Riitta 2009. Lapset toimijoina päiväkodin vertaissuhteissa. Teoksessa Leena Alanen & Kirsti Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino. 138–155.

Malinen, Heidi 2019. Anna lapselle ääni. Kieli- ja kulttuuritietoisuuden voima kasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mielenterveystalo 2022. https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/lapset_puheeksi/Pages/kulmakivet.aspx (viitattu 21.3.22)

Mieli 1. 2022. Mieli ry Lapset puheeksi -menetelmä 2022. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/perheet/toimiva-lapsi-ja-perhe-tyo/lapset-puheeksi-menetelma/> (viitattu 9.9.22)

Mieli 2. 2022. Mieli ry. Perheet. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/perheet/> (viitattu 25.3.22)

Mieli 3. 2022. Lapset Puheeksi -kun vanhemmalla on mielenterveysongelma. Helsinki: THL. <https://mieli.fi/wp-content/uploads/2021/06/Lapset-puheeksi-lokikirja-kun-vanhemmalla-on-mielenterveyden-ongelmia-2006.pdf> (viitattu 13.9.22)

Mieli 4. 2022. Lapset Puheeksi -lokikirja yhteistyöhön vanhempien kanssa erilaisissa palveluissa. Helsinki: THL. <https://mieli.fi/wp-content/uploads/2021/06/Lapset-puheeksi-lokikirja-palveluihin-0-1-vuotiaat.pdf> (viitattu 30.9.22)

Mykkänen, Johanna 2010. Isäksi tulon tarinat tunteet ja toimijuus. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/22712/9789513938024.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (viitattu 24.3.22)

Mykkänen, Johanna & Aalto, Ilana 2010. Isyyden ihanteet, arki ja kokemukset -Raportti isyyden tutkimuksesta Suomessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkojulkaisuja 34.

Mykkänen, Johanna & Eerola, Petteri 2013. Isyyteen sitoutuminen ja isän vastuu esikoisisien kertomana. *Kasvatus* 1/2013. 17–29. https://www.researchgate.net/publication/317662555_Isyyteen_sitoutuminen_ja_isan_vastuu_esikoisisien_kertomana (viitattu 24.3.22)

Mykkänen, Johanna & Eerola, Petteri & Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaraniemi, Leena 2017. Fathers' narratives on support and agency: a case study of fathers in a Finnish child welfare NGO. *Nordic Social Work Research*. 236–248. <https://www.tandfonline.com.libproxy.tuni.fi/doi/full/10.1080/2156857X.2017.1356350> (Viitattu 25.3.22)

Määttä, Paula & Rantala, Anja 2016. Tavallisen erityinen lapsi – Onnistuneen yhteistyön arvoitusta ratkomassa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Niemelä, Pauli 2010. Hyvinvointipolitiikan teoria. Teoksessa Pauli Niemelä (toim.) *Hyvinvointipolitiikka*. Helsinki: WSOY. 16–37.

Oinonen, Riikka 2004. *Finnish and Spanish Families in Converging Europe*. Tampere: Tampereen Yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67423/951-44-6093-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (viitattu 22.3.22)

Payne, Malcom. 2014. *Modern Social Work Theory*. 4th Edition. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Prior, Lindsay 2008. Repositioning Documents in Social Research. *Sociology* 42:5, 821–836.

Puusa, Anu 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analyysiin. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus. 145–156.

Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2020. Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus. 75–85.

Raittila, Raija 2009. Ympäristön lapset – lasten ympäristö. Teoksessa Leena Alanen & Kirsti Karila (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino. 227–248.

Rantala, Arja (2002). Perhekeskeisyys – puhetta vai todellisuutta? Työntekijöiden käsitykset yhteistyöstä erityistä tukea tarvitsevan lapsen perheen kanssa. Verkkojulkaisu: Jyväskylä studies in education, psychology and social research 198. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/25455/9789513940447.pdf> (viitattu 20.3.22)

Rantalaiho, Minna 2003. Pohjoismaisen isyyspolitiikan isäkuva. Teoksessa Hannele Forsberg & Ritva Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus. 202–227.

Ritala-Koskinen, Aino 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Helsinki: Väestöliitto. <https://www.vaestoliitto.fi/uploads/2020/12/2ca8473d-mika-on-lapsen-perhe.pdf> (viitattu 24.3.22)

Rotkirch, Anna 2013. Perheet maailmassa. Helsinki: Väestöliitto. http://vaestoliitto-fi.directo.fi/@Bin/8f87b30c506ccda119175a5b08fddd9/1647791890/application/pdf/3098673/MIK%C3%84PERHE_nettikirja.pdf (viitattu 20.3.22)

Rönkä, Anna & Kinnunen, Ulla 2002. Johdanto. Teoksessa Anna Rönkä & Ulla Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Jyväskylä: PS-kustannus. 4–13.

Rönkä, Anna & Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina 2009. Pikkulapsiperheen arjen paletti. Teoksessa Anna Rönkä & Kaisa Malinen & Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Jyväskylä: PS-kustannus. 11–20.

TENK 1, Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf (viitattu 22.3.22)

TENK 2, 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk> (viitattu 22.3.22)

Terveystieteiden laitos 1326/2010. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326#L8P69> (viitattu 13.9.22)

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV -menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_6.html (viitattu 22.3.22)

Saari, Juho & Eskelinen, Niko & Björklund, Liisa 2020. Raskas perintö. Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. Helsinki: Gaudeamus.

Sevón, Eija & Huttunen, Jouko 2002. Odottavan äidin vastuu. Teoksessa Anna Rönkä & Ulla Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Jyväskylä: PS-kustannus. 72–98.

Sevón, Eija & Malinen, Kaisa & Murtorinne-Lahtinen, Minna & Mykkänen, Johanna & Rönkä, Anna 2016. Kumman vuoro? Kotityön ja vanhemmuuden jakamiselle annetut perustelut epätyypillisen työajan perheissä. Työelämän tutkimus – Arbetslivsforskning 14 (3). <file:///C:/Users/Omistaja/Downloads/86997-Artikkelin%20teksti-133125-1-10-20191105.pdf> (viitattu 17.9.22)

Sinkkonen, Jari 2004. Kiintymyssuhdeteoria – tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Verkkojulkaisu. Duodecim. 1866–1873. https://www.hameenkesayliopisto.fi/wp-content/uploads/2018/09/sinkkonen_2004.pdf (Viitattu 29.3.22)

Sinkkonen, Jari 2012. Isäksi ensi kertaa. Helsinki: WSOY.

THL, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2022. Perheiden moninaisuus. Helsinki: THL. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/perheet-ja-vanhemmuus/perheiden-moninaisuus> (viitattu 20.3.22)

Tilastokeskus. <https://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html> (viitattu 20.3.22)

Tuomela, Anna 2016. Perhe eri kulttuureissa. Verkkojulkaisu. Koulutusmateriaali. https://prezi.com/lnmzlm_hsqwj/perhe-eri-kulttuureissa/?frame=96c722217d86d559200ca3b0e3500e262af0f277 (viitattu 20.3.22)

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Uotinen, Sanna (2008). Vanhempien ja lasten toimijuuteen konduktiivisessa kasvatuksessa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 351. Verkkojulkaisu: Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/19400/9789513934477.pdf?sequence=1> (viitattu 20.3.22)

Valtionneuvosto, Tulevaisuuden sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2020–2022. Helsinki: Verkkojulkaisu. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162004/STM_2020_3_j.pdf?sequence=1&isAllowed=y (viitattu 24.3.22)

Vuori, Jaana 2004. Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa Ilana Aalto & Jani Kolehmainen (toim.) Isä kirja. Tampere: Vastapaino. 29–64.

Vuori, Jaana 1. 2021. Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/> (viitattu 22.3.22)

Vuori, Jaana 2. 2021. Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/> (viitattu 22.3.22)

Yesilova, Irina 2009. Ydinperheen politiikka. Helsinki: Gaudeamus.